

21–22 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 21 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Anderberg ang. avdragsrätt för bidrag till skadeförebyggande verksamhet	4
av herr Bergh, Ragnar, ang. frågan om sammanträffande pensionsförmåner	5
Interpellation av herr Karlsson, Göran, ang. återkrav av uppburden socialhjälp	7

Onsdagen den 22 maj

Utbyggnad av televisionsnätet m. m.	9
Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.	22
Anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.	49
Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.	55
Utredning rörande storstädernas begränsning	58
Storstockholmsområdets administration	72
Förvärv av aktier i Stockholm-Nynäs järnvägsaktiebolag	77
Bidrag till vissa engångsavgifter enligt SPA-reglementet	79

Samtliga avgjorda ärenden

	Sid.
Onsdagen den 22 maj	
Första lagutskottets utlåtande nr 33, ang. instruktion för riksdagens ombudsmän	9
Konstitutionsutskottets memorial nr 13, ang. vilande förslag till ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen	9
Statsutskottets utlåtande nr 108, ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.	9
— nr 109, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	22
— nr 110, ang. överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter ..	22
— nr 111, ang. teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.	22
— nr 112, ang. anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiiruna-vaara aktiebolag m. m.	49
Bankoutskottets utlåtande nr 20, ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.	55
Första lagutskottets utlåtande nr 28, ang. förslag till luftfartslag m. m.	58
— nr 29, rörande ratifikation av konvention ang. vissa till civilprocessen hörande ämnen	58
— nr 30, ang. ändrad lydelse av 18 § lagen om polisväsendet i riket m. m.	58
Jordbruksutskottets utlåtande nr 24, ang. försäljning av kronoegen- domen Ekeby 4 ¹ i Uppsala län m. fl. fastigheter	58
— nr 25, ang. anslag till hästavelns befrämjande m. m.	58
— nr 26, ang. fortsatta särskilda stödåtgärder för hästaveln	58
— nr 28, ang. rörelsemedel för domänverket	58
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, ang. utredning rörande storstädernas begränsning	58
— nr 29, åstadkommande av en arbetsduglig administrativ enhet för det s. k. storstockholmsområdet	72
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, om rätt för kommun att ut- taga avgift för vissa upplåtelse å allmän plats m. m.	77
Statsutskottets utlåtande nr 114, ang. anslag till ersättning till barna- vårdsnämnderna för bidragsförskott m. m.	77
— nr 115, ang. förvärv av aktier i Stockholm-Nynäs järnvägsaktie- bolag m. m.	77
— nr 116, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken	79
— nr 117, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	79
— nr 118, ang. vissa ändringar i statens allmänna avlösningsregle- mente m. m.	79
— nr 119, ang. ändringar i allmänna tjänstepensionsreglementet m. m.	79

Tisdagen den 21 maj

Kammaren sammanträdde kl. 15.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till bifogade läkarintyg anhåller jag vördsamt om ledighet tills vidare från riksdagsgöromålen.

Stockholm den 17 maj 1957

Rickard Sandler

Att f. d. landshövding Rickard Sandler på grund av hjärtåkomma t. v. är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 17/5 1957

Eric Jonsson

Docent. Överläkare
vid Södersjukhuset

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Sandler på grund av den i läkarintyget omförmälda sjukdomen vore oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Avlöningar och Omkostnader; samt

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. B värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967);

nr 270, i anledning av väckta motioner om lagändring i syfte att bidra till en vederhäftig konsumentupplysning m. m.; och

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av den medicinska utbildningsorganisationen m. m.;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa statsbidrag på skolväsendets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till folkskoleseminarieorganisationen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalt å Hinseberg i Frövi köping;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalter i Österåkers kommun, Stockholms län, och i Kumla stad; samt

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om an-

Ang. avdragsrätt för bidrag till skadeförebyggande verksamhet

slag för budgetåret 1957/58 till Säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med beslut över vilande förslag till ändrad lydelse av 22 § 2 mom. och 49 § 2 mom. regeringsformen samt 1 § 2 mom., 38 § 2 mom., 45 §, 55 § 1 mom. samt 58 och 63 §§ riksdagsordningen ävensom i ämnet väckt motion;

nr 283, angående ändrad lydelse av 50 och 54 §§, 55 § 1 mom. samt 58 § riksdagsordningen;

nr 284, angående ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

nr 286, angående ändrad lydelse av 6 § 1 och 4 mom. riksdagsordningen; samt

nr 287, angående ändrad lydelse av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

Ang. avdragsrätt för bidrag till skadeförebyggande verksamhet

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Anderbergs interpellation angående avdragsrätt för bidrag till skadeförebyggande verksamhet, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Anderberg upptagit frågan om rätt för försäkringsbolag och andra att vid taxeringen erhålla avdrag för bidrag till organisationer med skadeförebyggande verksamhet. Herr Anderberg har i anslutning till tidigare hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar av dessa organisationer frågat mig om jag har för avsikt att vidta åtgärder på området.

Till svar på interpellationen vill jag till en början erinra om att det förra året genom avgöranden i regeringsrätten blivit klarlagt, att avdragsrätt inte föreligger i de avsedda fallen. Sådan rätt kan endast erhållas genom ny lagstiftning. Frågan om en lagändring i angiven riktning synes dock inte kunna lösas för sig. Den berör viktiga delar av vår skattelagstiftning och kan sägas utgöra en del av den ännu olösta frågan om avdrag för medlemsavgifter. Att utbryta vissa delar av denna större fråga till särbehandling synes inte kunna förordas. Riksdagen har år 1955 intagit samma ståndpunkt, när en annan del av denna fråga aktualiserats genom motioner.

Frågan om avdrag för medlemsavgifter har tidigare hänskjutits till skattelagssakkunniga. De sakkunniga skall, sedan nu pågående utredningar slutförts, taga itu med denna fråga. I samband därmed har jag för avsikt att överlämna de av herr Anderberg omnämnda skrivelserna till de sakkunniga. Jag vill tillägga att jag med tanke på den förestående utredningen om avdrag för medlemsavgifter i samråd med de sakkunnigas ordförande undersökt möjligheterna att förse dem med ytterligare arbetskraft.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret å min interpellation. Även om det inte gick i den riktning jag helst hoppats på, förstår jag att frågan måste bli föremål för utredning. Det är i högsta grad angeläget att dessa frågor snart kommer till sin lösning. Önskvärt vore om de kunde bli föremål för behandling vid 1958 års riksdag.

Både Nationalföreningen för trafiksikkerhetens främjande, Svenska brandskyddsföreningen och Svenska brandkårernas riksförbund betyder, var och en inom sitt område, för vårt samhälle oerhört mycket. De är värda det allmännas stöd. Genom regeringsrättens förra året meddelade utslag har de kommit i ett ekonomiskt bekymmersamt läge. Det fö-

Ang. frågan om sammanträffande pensionsförmåner

religger stor risk att organisationerna ej framdeles kan verka i den omfattning, som ur medborgarnas och samhällets synpunkt måste framstå som önskvärd. Samtidigt som olycksfrekvensen å vägar-na ökas väsentligt och brandskadorna visar skrämmande siffror, måste på grund av ekonomiska skäl de skadeförebyggande organisationerna minska sin verksamhet, om ej åtgärder vidtages. Visserligen höjde riksdagen Kungl. Maj:ts anslagsäskande till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande med 50 000 kronor, men då trafikförsäkringsbolagen tidigare lämnat årliga bidrag om 125 000 kronor, uppstår en kännbar minskning för verksamhetens bedrivande. Det är inte heller några väsentliga statsbidrag som utgår till de båda övriga organisationerna. Svenska brandskyddsföreningen erhåller 2 000 kronor och Svenska brandkårernas riksförbund 5 000 kronor. I övrigt lever dessa organisationer på bidrag från olika håll. Ett samarbete mellan staten, kommunerna och intresseorganisationerna måste fortsätta. Det är alltför stora värden som står på spel, både människoliv och ekonomiska värden. Jag konstaterar dock med tillfredsställelse att finansministern velat påskynda utredningens arbete genom att förse den med ytterligare arbetskraft, och jag tackar för detta.

Vi har nu att avvakta utredningens resultat.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. frågan om sammanträffande pensionsförmåner

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för civildepartementet **LINDHOLM**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Ragnar Berghs interpellation angående frågan om sammanträffande pensionsförmåner, och nu yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Ragnar Bergh till mig framställt följande fråga beträffande 1951 års pensionsutrednings uppdrag:

När kan utredningsuppdraget i vad det avser frågan om sammanträffande pensionsförmåner förväntas bli fullgjort?

Jag får erinra att det i direktiven för pensionsutredningen framhölls, att det i betraktande av utredningsuppdragets omfattning syntes böra övervägas, i vilken mån detsamma kunde fullgöras genom successivt avlämnande av förslag i olika ämnen. Med hänsyn till sambandet mellan de olika frågor, som tillhörde uppdraget, syntes det emellertid vanskligt att meddela bestämda direktiv i fråga om arbetets fullgörande etappvis.

Såsom herr Bergh framhållit i sin interpellation har utredningen under år 1956 avgivit ett delbetänkande. Jag får vidare erinra, att utredningen i en vid allmänna pensionsberedningens betänkande fogad promemoria redovisat sin inställning till vissa samordningsfrågor, som aktualiseras i samband med en allmän pensionsreform. Även i en annan fråga om sammanträffande förmåner, nämligen personalpension och förmån på grund av yrkesskadeförsäkring m. m., har utredningen numera avgivit principförslag.

Vad åter gäller de av interpellanten närmast åsyftade frågorna om reglering av sammanträffande pensionsförmåner inom det statliga personalpensioneringssystemets ram, har dessa frågor visat sig ha ett så nära samband med hur pensionsberäkningsgrunderna i allmänhet skall utformas, att de ej kunnat upptagas till separat behandling.

Jag kan ej nu närmare ange vid vilken tidpunkt de av interpellanten åsyftade spörsmålen kan väntas vara lösta. Hela det 1951 års pensionsutredning anförtrodda problemkomplexet har emellertid grundligt genomarbetats. Då vidare frågan om en förbättring av folkpensioneringen och dess komplettering med tilläggspensioner nu står på dagordningen, synes tiden vara mogen att ta upp frågan om den statliga personalpensioneringen till förhandlingar med personalorganisationerna. I den nyligen träffade överenskommelsen om statstjänstemännens löner under åren 1957 och 1958

Ang. frågan om sammanträffande pensionsförmåner

har också intagits en protokollsanteckning av innebörd att frågan om pensionssystemet för statstjänstemännen skall upptagas till förhandlingar med huvudorganisationerna under hösten 1957. Det är min förhoppning, att det därefter ej skall dra ut alltför länge innan översynen av den statliga personalpensioneringen är slutförd.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret.

Statsrådet kan tyvärr inte ge besked om när 1951 års pensionsutredning blir färdig med sitt uppdrag i vad det avser frågan om sammanträffande pensioner inom det statliga pensioneringssystemet. Det är hans förhoppning att det efter hösten 1957 inte skall dröja alltför länge, men vad den tidsangivelsen innebär, vet jag inte. Det hade varit värdefullt, om svaret på den punkten hade varit något mera exakt.

Det finns en hel del pensionärer och även ett stort antal blivande pensionärer, som väntar med en viss otålighet. De har tagit fasta på att en pension är att betrakta som en uppskjuten lön, inte en social förmån utan en löneförmån som grundar sig på ett anställningsavtal av privaträttslig karaktär. Deras uppfattning om att en pension är en uppskjuten lön har styrkts av de sista månadernas pensionsdebatt, under vilken inte minst det s. k. obligatoriets förespråkare har givit uttryck åt den meningen. Men så snart vid sammanträffande pensionsförmåner det sker en reduktion av ett eller annat slag, anser man icke utan rätt att den principen inte har fått en konsekvent tillämpning. Det gäller både när reduktion sker på grund av den s. k. absorptionsprincipen eller på grund av att tjänstepension och familjepension sammanträffar eller reduktionen sker på grund av innehavande tjänst.

Härtill kommer en annan sak. Före år 1947 betalade hithörande tjänstemän en pensionsavgift, som väl närmast är att betrakta som en pensionsförsäkringsavgift. Vid 1947 års löneregleryng infördes begreppet nettolön, d. v. s. lön minskad

med pensionsavgift. Det måste innebära att försäkringstanken fortfarande lever. Och man frågar sig alltså, hur det kan principiellt förklaras och försvaras, att den uppskjutna lönen vid en tillämpning av absorptionsregeln vid sammanträffande pensionsförmåner kan reduceras så, att till och med den egna försäkringsavgiften blir helt utan avkastning.

Jag har också fått besked om ett fall, där en person har fått sin tjänstepension — det gällde en sjukpension — reducerad på grund av att han före anslutningen till SPA hade tillhört en privat pensionskassa, till vilken han själv och hans arbetsgivare hade erlagt avgifter. Det måste alltså betraktas som värdefullt, att dessa frågor snart blir utredda och blir utredda på det sättet, att man kan tala om konsekvent genomförda principer.

En hel del gamla pensionärer dör ju bort en efter en, medan den utredning det här gäller pågår. Följaktligen tystnar deras klagan efter hand, även om den varit aldrig så berättigad. Men själva begreppet nettolön måste medföra, att detta problem lever kvar. Jag vill därför livligt instämma i förhoppningen, att denna utredning äntligen skall bli färdig.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 114—120 och memorial nr 121, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 21, 23 och 24, första lagutskottets utlåtanden nr 31—33, andra lagutskottets utlåtanden nr 31—33 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 27.

Herr förste vice talmannen hemställde, att kammaren måtte besluta, att första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för riksdagens ombudsmän, skulle uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Interpellation ang. återkrav av uppbyggnads- och socialhjälp

Herr förste vice talmannen yttrade, att enligt av kammaren tidigare fattat beslut näst efter angivna ärende komme att upptagas konstitutionsutskottets memorial nr 13, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen, samt därefter i oförändrad ordning statsutskottets utlåtande nr 108 och övriga på dagens föredragningslista såsom två gånger bordlagda angivna ärenden.

Interpellation ang. återkrav av uppbyggnads- och socialhjälp

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med anledning av en nyligen inträffad händelse i Jönköping, där en person, som uppburit ersättning av socialvårdsnämnden, i en banklokal blivit återkrävd på erhållen socialhjälp, ber jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande frågor:

Anser herr statsrådet det förenligt med vår nya socialhjälpslag, att bidragsmottagare på detta sätt i en offentlig lokal återkräves på erhållna medel?

Finner herr statsrådet de nuvarande bestämmelserna för återkrav av uppbyggnads- och socialhjälp tillräckliga, eller anser herr statsrådet att de behöver bli föremål för översyn?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 15, i anledning av motion om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser rörande proceduren i riksdagen vid begäran om folkomröstning; samt

nr 18, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsman-nauppdragets fullgörande;

statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 123, i anledning av väckta motioner om dels anslag till en fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger, dels ock ökat statsbidrag till de privata hemsystemskolorna;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1957/58 till de tekniska högskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande musiklinjen vid Framnäs folkhögskola;

bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m., dels ock väckta motioner angående utformningen av den ekonomiska politiken;

nr 25, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förslag till dekorerings av första kammarens plenisal;

nr 26, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående pension åt fru Helga Hall; samt

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension för städerskan vid riksdagshuset Brita Olivia Johansson;

första lagutskottets utlåtande nr 34 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om prästval, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

trede lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskearrenden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och

4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.22.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 22 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 262, i anledning av väckta motioner om viss ändring av vattenlagens bestämmelser rörande torrläggning av mark jämte därtill anslutande statsbidrags- och låneförfattningar;

nr 263, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 och memorial nr 18, statsutskottets utlåtanden nr 122—126, bevillningsutskottets betänkande nr 45, bankoutskottets utlåtanden nr 22 och 25—27, första lagutskottets utlåtande nr 34, andra lagutskottets utlåtande nr 34 och memorial nr 35, tredje lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 30.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för riksdagens ombudsmän, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 13, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen, antogs det i detta memorial införda vilande grundlagsändringsförslaget.

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av televisionsnätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 54, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 januari 1957, dels berett riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av ett av föredragande departementschefen framlagt förslag angående utbyggnad av televisionsnätet m. m., dels ock föreslagit riksdagen att för budgetåret 1957/58 anvisa till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader under sjätte huvudtiteln ett anslag av 4 700 000 kronor, till Radioanläggningar för televerket: Televisionsradioanläggningar under statens affärsverksfonder, televerkets fond, ett investeringsanslag av 3 900 000 kronor samt till Lån för inköp av televisionsutrustning under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 2 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Svärd* (I: 270) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås (II: 371), i vilka hemställts, att riksdagen i anledning av förslaget om anslag till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m. måtte anslå ett belopp härför av 3 700 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils Theodor Larsson* m. fl. (I: 400) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad* m. fl. (II: 499), i vilka hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av i motionerna anförda synpunkter, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utfärda erforderliga bestämmelser för en i Radiotjänst AB:s regi bedriven försöksverksamhet under budgetåret 1957/58 med kommersiell television i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna och i 1956 års televisionsutrednings betänkande förordats;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* m. fl. (I: 401) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl. (II: 500), i vilka hemstälts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en omprövning av förslaget till utbyggnad av televisionsnätet med beaktande av i motionen framförda synpunkter rörande en snabbare utbyggnad för Norrlands vidkommande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av departementschefens uttalande i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 januari 1957 samt motionerna I: 401 och II: 500 ävensom med avslag å motionerna I: 400 och II: 499, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförte;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 270 och II: 371, till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader för budgetåret 1957/58 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 4 700 000 kronor;

III. att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 anvisa

a) till Radioanläggningar för televerket: Televisionsradioanläggningar under statens affärsverksfonder, televerkets fond, ett investeringsanslag av 3 900 000 kronor;

b) till Lån för inköp av televisionsutrustning under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 2 400 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anförde bland annat:

»Vid sin behandling av televisionsfrågan vid fjolårets riksdag avvisade utskottet i princip tanken på införandet av kommersiell television. Den situationen ansågs dock möjligen en gång kunna inträffa, att det med hänsyn till önskvärdheten att hålla licensavgiften nere tedde sig befogat att medgiva betalda reklaminslag i en eller annan form. Utskottet, som vidhåller sin sålunda deklarerade uppfattning, kan för sin del icke finna att några sådana omständigheter tillkommit, som äro ägnade att nu föranleda ett ändrat ställningstagande i denna fråga. Än mindre synes anledning härför föreligga, då med televisionsverksamhetens tämligen gynnsamma utveckling såväl ekonomiskt som ur andra hänseenden det extra tillskott — av förmodligen relativt ringa storlek — som kvalitativt tillfredsställande reklaminslag i televisionen skulle medföra synes sakna större betydelse för både dess utbyggnadstakt och i övrigt. Utskottet har mot bakgrund av det anförda funnit sig ej kunna biträda motionärernas yrkanden och avstyrker följaktligen bifall till motionerna i fråga.»

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Anders Johansson*, *Bengtson*, *Domö*, *Skoglund* i *Dovers-torp* och *Staxäng*, fröken *Elmén*, herrar *Löfroth*, *Nelander* och *Heckscher* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett, att det nyss återgivna stycket av utskottets yttrande bort ersättas med text av den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av departementschefens uttalande i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för

den 25 januari 1957 samt motionerna I: 401 och II: 500 ävensom med bifall till motionerna I: 400 och II: 499, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts.

Det av reservanterna föreslagna yttrandet innehöll bland annat följande uttalanden:

»Vid sin behandling av televisionsfrågan vid fjolårets riksdag avvisade utskottet icke kategoriskt tanken på reklam i televisionen. Sålunda framhölls att den situationen möjligen en gång kunde inträffa, att det med hänsyn till önskvärheten att hålla licensavgiften nere tedde sig befogat att medgiva betalda reklaminslag i en eller annan form. I anslutning härtill må erinras om att 1956 års televisionsutredning med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser för televisionsrörelsen den kommersiella televisionen kan förväntas få ansett sig böra upptaga frågan härom till diskussion. Utredningen har därvid bl. a. framhållit, att televisionens ideella syfte motiverar en så snabb utbyggnad av densamma som möjligt. Äro statens finanser ansträngda under utbyggnadsskedet, varmed man måste räkna, vore det desto angelägnare att på ett så tidigt stadium som möjligt acceptera det ekonomiska stöd som framförandet av reklamprogram möjligen kan ge. Den situation som enligt utskottets förenämnda uttalande kunde motivera medgivandet av dylika program anses därför av utredningen vara för handen i samma ögonblick som reguljär television införes. Efter en ingående diskussion av hittills framförda argument mot införandet av kommersiell television anser sig utredningen vidare kunna konstatera att argumenten i fråga sakna bärkraft.

Den uppfattning utredningen sålunda givit uttryck åt har utskottet funnit sig i allt väsentligt kunna dela. Under angivna förutsättningar torde även betryggande garantier föreligga mot en ej önskvärd utveckling av en sålunda försöksvis genomförd kommersiell television. Utskottet vill slutligen understryka, att med

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m. utnyttjande av de inkomster som härigenom skulle inflyta möjligheter skulle erbjudas dels att i snabbare takt än som nu förutsatts förse även glesbygderna med television, dels ock hålla licensavgifterna på en rimlig nivå. Mot bakgrund av det anförda vill utskottet därför för sin del tillstyrka bifall till motionerna i fråga.»

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Om Kungl. Maj:ts proposition nr 54 med förslag angående utbyggnad av televisionsnätet m. m. föreligger det fullständig enighet inom statsutskottet rörande allt vad Kungl. Maj:t i det avseendet har föreslagit. Men det råder ändå oenighet inom utskottet, och det finns en rad av reservanter. Oenigheten gäller vad som saknas i Kungl. Maj:ts proposition. I det avseendet är läget oförändrat sedan i fjol. Kungl. Maj:t har inte heller i år upptagit något förslag om försöksvis bedriven kommersiell television. Det är det enda varom enighet inte har kunnat uppnås inom statsutskottet. Jag vill erinra om att statsutskottet vid 1956 års riksdag inte kategoriskt avvisade alla tankar på reklam i televisionen. Utskottet skrev, att den situationen möjligen en gång kunde inträffa, att det med hänsyn till önskvärheten att hålla licensavgiften nere tedde sig befogat att medgiva betalade reklaminslag i en eller annan form.

I maj månad i fjol tillkallade kommunikationsministern särskilda sakkunniga, vilka fick till uppgift att efter samråd med telestyrelsen och Aktiebolaget Radiotjänst skyndsamt framlägga förslag rörande utbyggnaden av ett distributionsnät för överföring av televisionsprogram, därvid möjligheterna att i begynnelseskedet genom provisoriska anordningar ernå en snabb utbyggnad till låga kostnader särskilt borde beaktas. Denna utredning, som kallade sig 1956 års televisionsutredning, avlämnade redan i november förra året sitt betänkande, vilket också kommit att ligga till grund för propositionen nr 54.

1956 års televisionsutredning hade in-

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

te i uppdrag av Kungl. Maj:t att uppehålla sig vid problemet om kommersiell television, men ändå fann sig utredningen under sitt arbete nödsakad att göra detta. 1956 års televisionsutredning tog upp frågan om eventuellt införande av kommersiell television. Emellertid har i Kungl. Maj:ts proposition detta avsnitt av utredningens resultat inte med ett ord blivit omnämnt. Det har helt utelämnats. Utredningen har presterat en mycket grundlig diskussion av skälen för och emot införande av kommersiell television. Det skulle föra för långt att här inför kammaren ge en fullständig redovisning av utredningens konstateranden. Alltnog, utredningen anser, att reklamprogram bör tillåtas i televisionen åtminstone försöksvis, om befarade olägenheter av desamma kan undanröjas, och att man därtill har anledning att antaga att dessa program kan bidra till att minska allmänhetens och statsverkets kostnader för den ideellt syftande televisionen.

De befarade olägenheterna finner utredningen kunna förebyggas genom vidtagande av följande dispositioner. Utredningen säger att ansvaret för den kommersiella televisionen bör anförtros Radiotjänst, att den ideella televisionen odelat tillförsäkras den bästa programtiden, att kommersiella programslag inte får insprängas i eljest tidsmässigt sammanhängande ideella program, att kommersiella program uttryckligen annonseras som sådana och att Radiotjänst erhåller befogenhet att efter eget omdöme acceptera eller avslå begäran om framförande av kommersiella programslag. Under sådana förutsättningar menar 1956 års televisionsutredning, att införandet av kommersiella inslag i televisionens program är tänkbara.

Under diskussionerna inom fjärde avdelningen och i statsutskottet har det sagts, att de inkomster som kunde väntas framkomma av den eventuella televisionsreklamen skulle få så blygsamma proportioner, att man gott kunde avstå från dem. Bland annat har det mycket talats om den fattiga tiokronan i sänkt licensavgift, som reklaminkomsterna kunde tänkas möjliggöra.

Utredningen har diskuterat tre alternativ, som går ut på att möjliggöra en sänkning av licensavgifterna från föreslagna 100 kronor till 90, 75 eller 65 kronor. Reklaminkomsterna skulle enligt utredningen användas till sänkning av licensavgifterna. Reservanterna har emellertid främst tänkt sig, att eventuella reklaminkomster skulle kunna användas till en snabbare utbyggnad av televisionen i vårt land. Skulle man välja att gå den vägen, är de av utredningen beräknade ackumulerade inkomsterna av inte föraktlig storlek. Jag ber att få föredraga slutorden i utredningens avsnitt rörande eventuell kommersiell television: »Här skall blott väljas den mycket förenklade utgångspunkten, att televisionsreklam i Sverige kan ge rörelsen en nettovinst, som uppgår till 10 % av licensinkomsterna från och med budgetåret 1959/60. Efter beräkningar finner man då, att det ackumulerade överskottet vid sjuårsperiodens slut enligt verksamhetsalternativet III D stiger från drygt 7 milj. kr. till närmare 19 milj. kr. Skillnaden svarar exempelvis mot praktiskt taget den dubbla kostnaden för programförbindelsen på den 640 km långa sträckan Stockholm—Göteborg—Malmö. Under sådana förhållanden», säger utredningen, »måste mycket starka skäl kunna anföras för att man skall kunna anse sig ha råd att avstå från televisionsreklamen, och några sådana skäl har enligt utredningens mening icke förebragts.»

Detta uttalande kunde gott ha fått utgöra en slutvinjett till detta mitt anförande. Emellertid skulle jag kanske något litet beröra ett par andra saker i detta sammanhang. Inom tidningsvärlden har under de år, som detta problem diskuterats, från olika håll visats en viss oro för möjligheten till minskade annonsinkomster för tidningspressen. Denna oro är säkerligen överdriven, och jag tror att en omsvängning i uppfattningarna är på väg inom pressen. Erfarenheten från andra delar av världen visar, att för tidningspressen i stort är en allvarlig sänkning av annonsintäkterna inte att befara. Men t. ex. i Schweiz har det egendomliga inträffat, att en folk-

omröstning har sagt ifrån att statens medel inte får användas till utbyggnad av televisionen. Under sådana förhållanden har det ansvariga bolaget i Schweiz helt enkelt sett sig nödsakat att överväga införandet av kommersiell television för att klara ekonomin. Då har man blivit rädd inom tidningspressen i landet, och jag tror att det för närvarande pågår underhandlingar mellan televisionsbolaget och pressens organisationer i Schweiz om mycket kraftiga pekuniära tillskott till verksamheten från tidningspressen för att denna skulle slippa se den kommersiella televisionens införande.

Vidare har man ofta vid diskussionen om reklam i television kommit in på ett rent teoretiskt resonemang om reklamen som sådan och dess existensberättigande, varvid man från vissa håll tydligt visat att man över huvud taget finner reklam vara någonting icke positivt gott, någonting som samhället egentligen borde avstå från. Jag vill i det sammanhanget, utan att gå in på någon teoretisk diskussion här, dock erinra om att de västerländska samhällenas rika försörjning med varor gör dem till köparens marknad, där köparen väljer, vrakar och godtar allt efter tycke och smak och där varorna faktiskt måste söka sig fram till konsumenten i konkurrens med andra varor. Det är klart att man kan förstå dem som argumenterar att detta är ett område där den objektiva konsumentupplysningen skall träda in, men jag tror inte att det i ett samhälle av västerländsk typ är möjligt att alldeles utestänga reklam, även den som inte är helt objektiv. Detta är inte möjligt i ett fritt samhälle med en så rik tillgång på varor som vi har i västerlandet, utan vi får alltid tänka oss att reklamen finns, och jag tror inte att det är något ont i det ens ur samhällssynpunkt.

Vad som skiljer utskottets majoritet från minoriteten i år är så ringa att ett anordnande försöksvis av reklam i TV borde ha varit möjligt att acceptera även för utskottsmajoriteten på de villkor som redovisats i televisionsutredningen. Jag tycker nog att det borde ha varit möjligt

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

för utskottets majoritet att medverka till anordningar försöksvis på detta område.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtet fogade reservationen.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Även om man personligen inte är någon överdriven beundrare av televisionen i och för sig, är det å andra sidan klart att man finner det angeläget, om riksdagen nödvändigtvis måste engagera sig på detta område, att detta engagemang så långt möjligt får en förnuftig utformning, både ekonomiskt och ur andra synpunkter. Televisionen blir ingen billig anordning. Vi får erfara det när vi strax går att bevilja de miljonbelopp som man för dagen äskar för ändamålet. Även för de enskilda licensinnehavarna är den en ganska dyrbar anordning. Det har exempelvis under frågans utskottsbehandling upplysts om att dessa innehavare torde få räkna med en årlig medelkostnad på omkring 500 à 600 kronor, vari ingår licensavgiften, apparatamortering och övriga kostnader. Det förefaller därför som om man tacksamt borde överväga den möjlighet som här erbjuder sig att genom en kommersiell television få ett extra bidrag till verksamhetens finansiering.

Nu säger man från utskottsmajoritetens sida, att den möjlighet till någon tias reducering av licensavgifterna som här skulle uppstå inte spelar någon som helst roll i sammanhanget för de enskilda innehavarna av apparater, och det må ju vara sant. Men låt oss då bortse från licensavgifterna och dessas eventuella reducering och i stället tänka på önskvärdheten av televisionsnätets utbyggnad i raskare takt än man annars kan beräkna. Det är just i det sammanhanget, förmodar jag, som inkomsterna av en kommersiell sändning skulle kunna betyda åtskilligt.

Jag tänker framför allt på Norrland och dess glesbygder. Det kan nämligen inte betecknas såsom fullt riktigt, att Norrland alltid skall komma i sista rummet och alltid stå på väntelistan när det

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

gäller att komma i åtnjutande av vår kulturella service. Detta kan man säga så mycket mer som norrlänningarna likaväl som alla andra får vara med om att skattevägen finansiera dessa förmåner.

Härtill kan man anföra, att televisionen ändå aldrig kan bli var mans egendom på samma sätt som exempelvis radion, och detta framför allt av kostnads-skäl. Men detta får ändå inte avhålla oss från att åtminstone försöka göra den service som det här är fråga om så långt möjligt lika lättåtkomlig för alla. Jag kan därför inte fatta den rädsla som man lägger i dagen när det gäller att ta ställning till förslaget om försöksvisning av kommersiell television. Jag vill nämligen i likhet med föregående talare uttryckligen betona, att här gäller det allenast en försöksvisning, ja en försöksvisning i Radiotjänsts regi och under Radiotjänsts egen kontroll och programledning. Med anledning av det motstånd som ett dylikt förslag tycks möta från utskottsma-joritetens sida är det orsak att fråga, om inte riksdagen har tillbörligt förtroende för Radiotjänst och dess förmåga att opartiskt handha och leda en sådan försöksverksamhet som här föreslagits. Det ser inte så ut.

Bland de skäl som man nu närmast an-fört mot en försöksvisning återfinnes även skälet, att om försöksvisningen skulle ge ett tillfredsställande utfall så-väl ekonomiskt som i övrigt, skulle det sedan inte gå för riksdagen att frigöra sig från detta ekonomiska beroende. Men det är ju att undervärdera riksdagens förmåga att hävda sin egen självständig-het. Och om försöksvisningen skulle visa sig vara fördelaktig, varför skulle man inte då kunna fortsätta med den?

Ett annat skäl som anförts mot en så-dan försöksvisning är att de reklambeto-nade programslag som det här är fråga om skulle störa eller menligt inverka på de ordinarie visningarna av kulturpro-gram. Såvitt jag förstår beror den saken helt och hållet på de kommersiella vis-ningarnas kvalitet och möjligheten att infoga dem i sammanhanget. Det behö-ver inte bli några sådana störningar, när programmet kommer att läggas upp så

som jag nyss sade av en objektiv insti-tution på ett hänsynsfullt sätt och under en ansvarig ledning. Det förekommer för resten liknande kommersiella reklamer i anslutning till biografernas filmföre-visningar, men jag har aldrig märkt nå-gon aversion emot dem. Man finner dem tvärtom vara ett omväxlande och roande inslag i det övriga programmet.

Herr talman! Det skulle kunna anfö-ras åtskilligt mera som motiv för en kommersiell försöksvisning. Men jag skall inskränka mig till vad jag här har sagt. Eftersom mitt namn återfinns bland utskottsreservanterna, har jag velat med dessa få ord deklarerat min personliga uppfattning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade re-servationen.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Låt mig först konstatera att Kungl. Maj:t med berömvärd skynd-samhet har effektuerat den beställning som fjolårets riksdag gjorde, när riksdagen begärde en utredning om möjlighe-terna att snabbt utbygga televisionen, så att den inte bara skulle omfatta stock-holmsområdet utan också ge möjlighet till reguljära televisionssändningar i andra delar av landet. Utskottet har ju också enhälligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, som innebär att riksdagen i år anvisar sammanlagt 6,3 miljoner för in-vestering i televisionsverksamheten och dessutom ett bidrag till driftkostnader-na med 4,7 miljoner kronor. I proposi-tionen har också redovisats den femårs-plan, som uppgjorts av televisionsutred-ningen och som innebär, att två tredje-delar av landets befolkning skall inom en femårsperiod kunna utnyttja televi-sionen. Man har enligt denna plan ock-så kunnat klara den ekonomiska sidan av saken, då ju inkomsterna redan bud-getåret 1961/62 kommer att överstiga ut-gifterna och det ackumulerade under-skott som uppstått under de första åren kommer att vara täckt två år senare. Så-som föregående talare har påpekat råder inga delade meningar härom inom stats-

utskottet, utan utskottet har enhälligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Meningskiljaktigheterna har framkommit när man haft att behandla motioner, vari rekommenderats s. k. kommersiella inslag i den svenska televisionen. Denna fråga var föremål för ingående diskussion redan vid fjolårets riksdag, men det bör kanske erinras om att den ståndpunkt som reservanterna då intog innebar en rekommendation till riksdagen att acceptera kommersiell television i vårt land med ungefär samma utformning som inom den amerikanska televisionen: reklamakarna själva skulle genom ett särskilt programbolag producera och sända s. k. kommersiella program. Nu har man uppträtt betydligt mera blygsamt. Man vill att reklaminslagen skall sändas i Radiotjänsts regi och under all möjlig kontroll.

Som motiv för sitt ståndpunktstagande har reservanterna åberopat det uttalande som riksdagen gjorde, när den i fjol antog statsutskottets förslag till skrivning, som här redan har åberopats av reservanterna. Där heter det, att möjligen kan en gång den situationen inträffa, att det med hänsyn till önskvärheten att hålla licensavgiften nere ter sig befogat att medge betalda reklaminslag i en eller annan form. Jag vill här betona, att utskottet då talade om den situationen, att det var fråga om att hålla licensavgiften nere. Men nu har man ju lyckats framlägga en plan, enligt vilken man kan bibehålla den licensavgift på 25 kronor i kvartalet som riksdagen godkände i fjol. Det är meningen att denna avgift alltfört skall gälla. Man behöver alltså inte för planen genomförande höja licensavgiften. Nu har man emellertid glidit i motiveringen. Man utnyttjar det uttalande riksdagen gjorde i fjol och säger att även om dessa inkomster från reklamen inte behövs för att hålla licensavgiften nere, kan televisionen utbyggas hastigare om dessa medel tas i anspråk. Jag tycker att det är ganska angeläget att understryka denna glidning i resonemanget, då man utgår ifrån vad riksdagen sade i fjol och sedan vänder det till någonting helt annat.

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

Vilka är då förutsättningarna för kommersiell television enligt det av reservanterna här förordade förslaget? Televisionsutredningen har skisserat tre olika alternativ i fråga om den programtid, som skulle ställas till förfogande för kommersiell television. Man har räknat med 2, 4 resp. 6 timmar per vecka. Sätter man dessa timantal i relation till den 14 timmars programtid, som man till en början har räknat med i televisionen, skulle det första alternativet motsvara ungefär 15 procent, 4 timmar ca 30 procent och 6 timmar ungefär 45 procent av sändningstiden.

Det enda realistiska förslag, som man här kan räkna med, om man inte skall få reklam av sådan omfattning att det blir fråga om bortåt halva programtiden, är ju det första alternativet med högst två timmars sändningstid i veckan. Det skulle, herr talman, enligt utredningens egna kalkyler ge en inkomst, som skulle betyda att man skulle kunna sänka licensavgiften med 10 å 15 kronor per år. Vi har då sagt oss, att om vi ställer denna mycket blygsamma sänkning i relation till de totala kostnaderna för att hålla sig med televisionsapparat, vilka beräknats belöpa sig till 500 å 600 kronor per år, förstår var och en att beloppet inte kan ha någon betydelse vare sig för den enskilde televisionsinnehavaren eller för televisionens fortsatta utbyggnad.

Reservanterna har, som sagt, inte hållit fast vid vad utskottet sade i fjol om önskvärheten av att hålla televisionsavgiften nere, utan de har motiverat sin rekommendation av kommersiell television med att den kommersiella televisionen skulle ge möjlighet till en snabbare utbyggnad av televisionen. Men, herr talman, våra reella resurser ökas inte därför att man till äventyrs kan ordna finansieringen på ett annat sätt. Våra möjligheter att bygga ut televisionen i snabbare takt är begränsade av våra tekniska och personella resurser. När herr Anders Johansson gjorde gällande att reklam i televisionen skulle ge möjlighet att tillgodose Norrland, vill jag säga att jag har träffat många norrlänningar, som

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

gör gällande att det för deras vidkommande är angelägnare att få hyggliga mottagningsförhållanden för ljudradion, att inom rimlig tid få lyssna inte bara till program 1 på ett störningsfritt sätt utan också få lyssna till program 2. Jag tror att det i dagens situation är mera angeläget, att vi använder de resurser vi har på detta område för att få tillfredsställande mottagningsförhållanden för ljudradion på såväl program 1 som 2. Detta gäller inte endast Norrland utan också andra delar av vårt land, där förhållandena inte är tillfredsställande.

Herr Anders Johansson gjorde vidare det uttalandet, att det kommersiella inslaget skulle bli mycket oskyldigt; Radiotjänst skulle se till att det skulle bli objektivt och utmärkt och bra på alla sätt och vis. Men är det någon människa som tror att ett företag, som skall gå in för att bedriva reklam i televisionen, vill ha denna reklam så uddlös, att den inte ger någon effekt? De skulle i alla fall enligt televisionsutredningens kalkyler få betala 2 000 à 3 000 kronor för ett femminutersprogram. Det är klart att om ett företag över huvud taget skall reflektera på att köpa reklam i TV, vill det nog också ha ett ord med i laget när det gäller att se till att reklamen blir så effektiv som möjligt. Det är inte alls säkert att företagets önskemål i det fallet går att förena med den enligt herr Johanssons framställning mycket oskyldiga reklam, som vi skulle bli begåvade med.

Vad är då de väsentliga invändningarna mot att taga in reklamen och det kommersiella intresset i svensk television? Man har sagt, att televisionens kanske allra främsta uppgift är att stå i konsumentupplysningens tjänst. Man får möjligheter att genom television, på ett helt annat sätt än genom det tryckta ordet eller genom ljudradion, för konsumenterna demonstrera fördelar och nackdelar hos olika varor, och jag tror också att televisionen i det fallet kan få en mycket stor betydelse. Men då får man också akta sig för att vid sidan av en sådan objektiv konsumentupplysning släppa fram en subjektiv propaganda för olika produkter. Det är ju inte alldeles säkert

att alla TV-tittare kan hålla isär vad som är propaganda och reklam och vad som är objektiv upplysning. Vill man — om vi nu håller oss till det materiella området — göra televisionen till ett instrument för objektiv upplysning, tror jag man skadar dessa syften om man samtidigt tillåter en subjektiv reklam.

Nu sägs det att det bara är fråga om en försöksverksamhet, och visar det sig att farhågorna för att den inte skall bli så bra slår in, kan man ju sluta med försöket. Men det är nog så, herr talman, att har man en gång gjort sig ekonomiskt beroende av en inkomstkälla från visst håll för en viss verksamhet, är det mycket svårt att sedan göra sig oberoende av denna inkomstkälla. Har svensk television en gång gjort sig beroende av inkomster ifrån reklamen i televisionen, är det nog svårt att övertyga licensbetalarna och statsmakterna om att man i fortsättningen bör avstå ifrån denna inkomstkälla och i stället lägga kostnaderna på skattebetalarna eller licensinnehavarna.

Jag anser därför, att riksdagen bör vidhålla den uppfattning riksdagen gav uttryck för i fjol, att avvakta utvecklingen och inte förrän det blir absolut nödvändigt börja umgås med tanken att införa den kommersiella televisionen i vårt land.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Två reservanter har redan utvecklat reservationens linje ganska utförligt, så att jag skall inte i någon vidare mån gå in på den. Jag vill bara framhålla att det är ganska egendomligt, att föredragande kommunikationsministern inte har tagit upp frågan om kommersiell television, ty den utredning, som förberett de åtgärder som nu genomförs, har ganska ingående behandlat denna sak såsom en mycket viktig faktor för den kommande televisionsverksamheten. På inte mindre än tio eller tolv sidor drar utredningen upp skäl för och emot och kommer till den slutsatsen, att kom-

mersiell television kan bli ganska betydelsefull i ekonomiskt avseende för den framtida verksamheten.

Varken Kungl. Maj:t eller utskottsmajoriteten har enligt min mening beaktat de omständigheter, som just nu föreligger när det gäller kommersiell television — av vilka omständigheter en hel del är nya och talar för en sådan utväg.

Herr Hesselbom säger, att det blir så liten inkomst av det kommersiella inslaget, att den inte spelar någon roll. En liten stund senare säger han dock, att om man börjar med kommersiell television är det omöjligt att bli av med den på grund av man ej kan undvara den inkomst som erhålles. Dessa resonemang stämmer inte. Naturligtvis är det riktigt att man inte vet vilken inkomst man kan få, men att den inte är betydelslös framgår ganska klart av utredningen. Herr Hesselbom gav regeringen en komplimang för berömvärd skyndsamhet, men denna komplimang hade inte blivit mindre välförtjänt om man samtidigt ägnat uppmärksamhet åt hela det utredningsförslag varpå propositionen bygger.

Jag tillhör dem som förut ställt sig mycket kallsinniga mot kommersiell television. Framför allt har jag ansett att den i de former den hade fått i en del andra länder inte var någonting för oss att ta efter. Detta senare tror jag fortfarande, men med det förslag som nu föreligger, att man skulle lägga in kontrollen och handhavandet under Radiotjänst, skulle man inte behöva löpa risk att få en kommersiell television som vi inte skulle kunna vara tillfreds med.

Jag kan därför inte, herr talman, undgå att mycket bestämt säga, att man gör sig skyldig till ett förbiseende, när man inte mera ingående tar upp möjligheterna för att via kommersiell television befrämja utvecklingen av den allmänna televisionsverksamheten i landet.

Jag tror det var herr Larsson, som framhöll att vissa tidningar är rädda för att mista annonsinkomster, som i stället skulle gå till televisionen. Emellertid är det ingalunda säkert att tidningarna skulle få minskade inkomster. Reklamen har

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.
ju alltmer kommit att bli en behövlig komplettering till varudistributionen och nödvändig för den som framgångsrikt vill föra ut nya varor i marknaden, och därför tror jag att tidningarnas inkomster av reklamen inte kommer att minska; men även om det kan hända att somliga intressenter kommer att dela upp sina reklamutgifter mellan kommersiell television och tidningsannonser, får man ju tänka på att det är så här i världen, att allting söker sig nya former, och jag förstår inte varför man skulle a priori avvisa möjligheten att genom en modern reklam via television få fram nyttig upplysning om varor o. d. till konsumenternas fromma.

Därför, herr talman, tycker jag att man denna gång tagit litet för lättvindigt på denna sak och att det skulle vara nyttigt om man hade följt reservanternas linje att göra försök med kommersiell television. Det är sannolikt att man skulle komma fram till former som, såsom jag förut framhöll, är till nytta både för televisionsverksamheten och för den allmänna konsumentupplysningen i landet.

Jag får därför yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Arrhén* (h).

Herr **HESELBOM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av att herr Domö anmärkte på, att statsrådet Andersson, som handlagt denna fråga, inte i sin proposition med ett ord skulle ha berört televisionsutredningens förslag om kommersiell television. Herr statsrådet hade kanske själv bort svara på den frågan, men då han inte just nu är närvarande i kammaren vill jag bara konstatera, att utredningen aldrig har fått i uppdrag att utreda frågan om kommersiell television. Om det hade varit Kungl. Maj:ts avsikt att även den frågan skulle tas upp till behandling, förmodar jag, att utredningen hade fått en något annan sammansättning. Då hade man säkerligen vid sidan av de framstående teknikerna i utredningen satt in någon

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

person som hade haft mera sakkunskap just beträffande dessa frågor. Men jag förmodar att Kungl. Maj:t har stött sig på riksdagens uttalande och att Kungl. Maj:t då ansåg, liksom statsutskottet gör i år, att en sådan situation inte föreligger som aktualiserar frågan om införandet av kommersiell television.

Herr Domö tyckte att det var inkonsekvent av mig att göra gällande att de inkomster, som man kunde få på kommersiell television, skulle bli jämförelsevis ringa och samtidigt varna för att vi skulle göra oss ekonomiskt beroende av sådana inkomster. Det kanske kan förefalla så. Jag har emellertid sett saken så, att om man gör sig beroende av en viss inkomstkälla, är det inte inkomstkällans storlek i och för sig som är avgörande för om man sedan kan avstå från den, utan det är även andra omständigheter som därvidlag spelar in. Inkomsterna på den kommersiella televisionen kanske skulle kunna betyda en eller annan tia i minskad licensavgift, men om man sedan skulle konstatera att försöket med kommersiell television inte slog väl ut, vore det kanske inte så lätt att avstå från denna inkomstkälla och med denna motivering höja licensavgiften.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Jag vill varken anklaga utskottsmajoriteten eller föredragande statsrådet för att man inte har velat gå ifrån den enligt herr Hesselbom av riksdagen i fjol uttalade uppfattningen att vi inte skall ha kommersiell television här i landet. Men bakgrunden till vår diskussion här är ju att man satt i gång en utredning om möjligheterna att snabbt införa television i Sverige och med uppdrag att utreda de praktiska riktlinjerna för televisionsverksamheten. Utredningen kom fram till den slutsatsen, att den kommersiella televisionen är en viktig faktor i hela problemet. Jag tycker nog att utredningens konstaterande i alla fall borde ha utgjort ett observandum och att man hade haft anledning att åtminstone överväga utredning-

ens slutsats och, om så befunnits lämpligt, avvisa dess förslag i denna del. Vad jag nu reagerar emot är att man inte ens berört frågan om den kommersiella televisionen, vilket jag tycker är att gå vid sidan av saken.

Jag skall be att få sluta med att citera utredningens »Slutsats»: »Av ovanstående överväganden drager utredningen den slutsatsen, att det bör finnas både villighet hos och möjligheter för reklamens intressenter att i sådan utsträckning engagera sig i televisionsreklam att televisionsrörelsens ekonomi kan märkbart påverkas härav i gynnsam riktning. Enär televisionsreklamen, rätt organiserad och rätt skött, icke kan anses komma att motverka den ideella televisionens syften utan snarare främja dessa, vore det välbetänkt att åtminstone försöksvis införa televisionsreklam i Sverige.»

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Försiktighet är inte alltid en dygd ens i utskottsutlåtanden.

När riksdagen åtskildes i fjol trodde vi väl, att i en stor kontroversiell principfråga hade Sveriges riksdag sagt sitt ord: vi skulle inte finansiera svensk television med hjälp av annonsinkomster. Nog är det rätt överraskande att grunderna för televisionsverksamheten, som vi alltså fastslog i fjol, på sina håll har uppfattats som en ettårsritning.

Dagens återupptagna debatt i denna fråga kan jag inte finna annat än ganska egendomlig. 1956 års televisionsutredning, som fått i uppdrag att försöka få ned kostnaderna för rikstelevisionsnätet och i det syftet titta närmare på näringslivets i fjol lämnade förslag, gjorde, som Svenska Dagbladet uttryckt saken, en »extratur» vid sidan om utredningens direktiv. Denna för reklamivrarna framgångsrika extratur — frånsett departementschefens tystnad — har nu föranlett motions- och reservationsyrkanden om att vi skall växla in på ett annat spår i fråga om finansieringen av televisionen än vad vi bestämde oss för för ett år sedan. Som motiv och förklaring citeras

statsutskottets formulering. Man har funnit att den icke kategoriskt stängt dörren för reklammakarna, näringslivets intressen. Vi presenteras i dag hela den gamla arsenalen av argument för nyttan och glädjen med att ha reklam i TV och en skiss av en ny praktisk-organisatorisk lösning för att lugna dem, som är principiellt avvisande. Jag kan nog inte, såsom herr Larsson, tycka att det är fråga om en obetydlig meningsskiljaktighet. Jag vågar tro, visserligen med mycket liten erfarenhet i detta hus, att det hela egentligen är ganska förbluffande, och frågan kan vara motiverad: Är det här vägen framkomlig också för ivriga och energiska riksdagsutredningar? Man skulle gärna med anledning av herr Domös anförande vilja fråga, om man får uppfatta vad han sagt som en fingervisning åt oss, som på andra håll utreder saker och ting.

Den mening som statsutskottets majoritet i fjol uppenbarligen hade var väl, att om förhållandena blev annorlunda och kunde bedömas som sämre för TV:s drift och utveckling än de var förra året, skulle ståndpunkten till betald reklam kunna omprövas. Situationen i dag är annorlunda — men den är inte sämre utan tvärtom. De premisser som riksdagen byggde på i fjol, då delfinansiering via betald reklam avvisades var, att staten skulle vara inte bara långivare under utbyggnadstiden utan också stå för driftsunderskottet under en tioårsperiod, innan TV kunde betalas med licensmedel. I dag redovisas förslag och beräkningar för en, delvis visserligen provisorisk men fullt godtagbar teknisk utbyggnad som på fem år skulle täcka in två tredjedelar av befolkningen, till en kostnad som är väsentligt lägre än den som man utgick ifrån för ett år sedan. Man instämmer gärna i motionärernas vackra omdöme om utredningsmännens arbetsresultat, men hur de betydande besparingarna i och för sig kan vara ett argument för att riva upp fjolårets beslut genom att haka på statsutskottets formulering då, är mera gåtfullt.

Tyngdpunkten i argumentationen för betalda reklaminslag synes emellertid ha

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

förskjutits en aning från det samhälls-ekonomiska planet till att mera gälla omsorgen om de enskilda. Man säger, att med reklam i radio kan vi få billigare licenskostnader. Det är naturligtvis sant, att till en massa större och mindre utgifter som vi alla har är 20 kronor för radiolicensen och 100 kronor för att få ha TV inte slantar som alla utan vidare kan spendera. Men jag kan för min del inte hjälpa, att jag finner talet om att TV-licensens hundralapp skulle vara den tuva, som den TV-trånande stupar på, är konstruerat. Har man råd att köpa TV-apparaten, får man nog anse att det finns råd också till att betala det som man skall titta på. För övrigt får man väl anta, att familjens TV-utgifter i någon mån balanseras av vissa inbesparade nöjesutgifter. Hur familjen spar de kronor, som man räknar med att licensen kommer att bli billigare, om vi följer reservanternas linje, spelar väl mindre roll i sammanhanget. Det är sant att en hel del människor underlåter att betala sin radiolicens, men jag skulle tro att det är ett utslag av samma slags sport som när en del människor underlåter att betala sina skatter. Att folk inte betalar sin radiolicens kan i alla fall inte tas som intäkt för att licensen är för hög. Skulle man försöka sig på en ekonomisk värdering av vad som bjuds i TV under ett år, tror jag knappast att man har anledning att anse att licensen är för hög.

Är för övrigt inte hela detta resonemang om TV-reklamen som den fina, ekonomiskt riktiga linjen, för att vi snabbt skall få en bra TV billigt, samhälls-ekonomisk och för den enskilde, en lek med ord? Reklampengarna regnar väl inte ned över oss? Reklamen får vi väl allihop betala. Jag har aldrig hört minsta antydning om någon filantropisk strävan att räkna bort reklamkostnaderna ur priskalkylerna. Reklamkostnaderna var i Sverige 1953 över 620 miljoner kronor, får vi veta av utredningen. De är säkert mycket större nu. Hela lyxhus för en slogan, en rebuslösning etc. får vi betala med tillägg på tvättmedelspriser eller annat. Såvitt jag förstår är skillnaden mellan de båda uppfattningarna i den här

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m.

saken den, att i ena fallet får dyr reklam i TV — ty den blir dyr och effektiv — betalas av alla konsumenter av tvål, skor etc., vare sig de har TV eller inte, medan i det andra fallet de som håller sig med TV får betala nöjet, och alla tittarna tillsammans får omkring 1961 med oförändrad licens återbetala vad vi som skattebetalare fått lägga ut under utbyggnadsperioden.

Ja, det finns förstås en skillnad till. Tillåter vi reklam i TV, får vi en effektivare reklam; det som är effektivt är alltid billigare än det ineffektiva också samhällsekonomiskt sett, och logiskt ligger kanske den största vinsten med reklam i TV just däri, säger ingenjör Karsberg. Vad man nog kan vara alldeles viss om är, att med reklam i TV kommer producent- och affärsvinster att starkt öka. Någon vinst för konsumenterna genom prisnedsättningar som en följdverkan och ett andra led är någonting betydligt osäkrare. Det har sagts att reklamverksamhet är en vetenskap, att det krävs oerhört mycket vetande för att forma en reklam som slår. Håller man med om, att en sådan inträngande reklamteknik skapar fram oavbrutet skiftande och stegrade behov, påverkar våra värderingar inte bara i fråga om praktiska ting utan även när det gäller hela vår livsföring och våra målsättningar, tvivlar man kanske en aning på att reklam i det nya massmediet skulle vara en helt odelat samhällsekonomisk välsignelse. Bilpsykosen visar oss något av den andra sidan, samhällsekonomiskt sett.

Man säger att reklam i TV i sak inte är märkligare eller farligare än tidningarnas annonsreklam. Jo, det är den. Tidningarnas annonser kan vi läsa i den mån vi är intresserade av dem. Vi kan hoppa över annonsidorna, om vi vill. Statsrådet Andersson hade enligt min mening fullkomligt rätt, då han nyligen sade, att bestämmer vi oss för kommersiell TV, släpper vi in en sorts påträngande dörrknackeri i jätteformat i våra hem, och detta alldeles oavsett hur reklaminslagen placeras på programmen och hur de annonseras. Jag kan inte tycka annat än att det vore bakvänt och

olyckligt att göra detta, samtidigt som vi bemödar oss om att få fram en objektiv konsumentupplysning för att konsumenterna skall kunna rätt välja och vraka på den överfyllda varumarknaden.

Jag kan nog inte heller riktigt hålla med om att TV-reklamen kan jämföras med den reklam som visas på biograferna. Man säger vidare att de, som reagerar mot reklamen, kan stänga av TV-apparaten. Jag tror inte att det är särskilt lätt att stänga av och vrida på televisionsapparaten utan störningar, när man skall avnjuta andra program som bjuds i TV.

Utredningen gör ett uttalande om, att därest reklamen överflyttas från tidningarna till TV, så är därom ingenting annat att säga än att TV-reklamen är ett effektivare reklaminstrument ur företagens synpunkt. Den frågan har varit uppe här förut. För min del anser jag detta vara en ganska allvarlig aspekt. Jag trodde nu för min del att tidningspressens uppgift att sörja för en fri opinionsbildning hörde till det omistliga i en demokrati. Inte heller tidningarna utges ju av några filantroper, och i den mån de ägs av folk Rörelser, har inte heller dessa några möjligheter att uppträda som sådana, om de också skulle vilja. Annonsintäkterna är väl alltså en förutsättning för den dagliga speglingen av åsikter och händelser som vi inte vill vara förutan. Nu säger herr Domö att det inte föreligger någon risk i detta avseende, eftersom annonsörernas intresse nog räcker till för reklam både i TV och i tidningspressen. Detta kan väl emellertid inte betyda något annat än att konsumenterna skulle få betala båda dessa kostnader, och en sådan utveckling kan inte, fränsett mina synpunkter i övrigt, gärna vara i konsumenternas intresse. Vad herr Larsson nämnde om diskussionen i Schweiz i detta sammanhang visar att man också på andra håll är bekymrad när det gäller det här problemet.

Reservanterna återger de förutsättningar, under vilka reklam i television enligt utredningens mening borde tillåtas, och försöker övertyga oss om det riktiga och lämpliga i att gå ifrån den

ståndpunkt vi intog i fjol. Det nya och viktigaste är, att arbetet med och ansvaret för den kommersiella televisionen skulle anförtros åt Radiotjänst. Jag tror mig kunna säga att Radiotjänst inte vill ha den uppgiften. Radiotjänsts ledning har bestämt avvisat tanken på reklam i TV. Det är knappast tänkbart annat än att den kontrolluppgift över reklaminslagen, befogenheten och skyldigheten att acceptera eller vraka erbjudna reklaminslag som man tänker sig att Radiotjänst skulle klara skulle medföra trassel och arbetstekniska komplikationer och införa ett i hög grad störande moment inom företaget och i dess arbete.

Man säger: Det är väl inte så farligt att försöka? Ja, jag vill först helt instämma i de synpunkter som herr Hesselbom anfört i detta sammanhang. Erfarenheten från de flesta andra områden säger oss, att en organisatorisk ansvällning i arbetet, som ett sådant försök skulle nödvändiggöra, inte är så särskilt enkel att sedan avveckla.

Radiotjänst är ett företagsmonopol men representerar inget åsiktsmonopol. Radiochefen svarar för programmet i stort inom ramen för principiella riktlinjer, dragna av styrelsen. Programverksamheten i dess enskildheter svarar vederbörande programtjänsteman för eller också det arbetsteam, som det är fråga om. Inom Radiotjänst finnes en pådrivande expansiv lust på olika håll. Jag kan knappast föreställa mig som rimligt att utgå ifrån, att inte erbjudna annonsintäkter, som ju skulle inkludera ett överpris, inte skulle kunna innebära ett visst frestelsestryck med åtföljande risker, även om det finns de allra bästa ambitioner på olika håll och alldeles oavsett den budgettekniska uppläggningsen.

Alla reklamintressenter understryker som självklart, att reklam i TV inte får skada eller tränga ut det ideella syftet i programverksamheten. Den ideella sidan skall oreserverat ha den bästa programtiden. Men man tillägger sedan ett par satsar, som jag för min del finner värda att uppmärksamma: »Sett ur den synpunkt som köparna av reklamprogram

Ang. utbyggnad av televisionsnätet m. m. helt naturligt anlägga, minskar denna begränsning reklamvärdet av dessa program, vilket möjligen kan ogynnsamt påverka inkomstutvecklingen av televisionens reklamverksamhet. Denna olägenhet, som onekligen blir av mindre betydelse ju kortare tid som kan anslås åt de ideella programmen får man dock acceptera om man vidhåller, att varje risk för att det ideellt syftande programmet skall influeras på diskutabelt sätt av reklamprogrammen såvitt möjligt måste elimineras.»

Man kan knappast säga att dessa ord vittnar om någon övertygelse om att televisionsreklamen är riskfri; mig ger de närmast belägg för motsatsen.

Intresset för TV har starkt ökat den senaste tiden. Den 9 maj hade vi 23 043 licenser. Vi går in i budgetåret 1958 med ungefär samma licensantal, som man beräknade skulle finnas vid utgången av det budgetåret. Det finns sålunda, såvitt jag förstår, inte någon anledning till en sådan pessimism för TV:s framtid och utveckling, som reservanterna här företräder och med vilken de motiverar att vi nu skall slå om linje.

Frågan: »Har vi råd att undvara reklam i radio?» är enligt min mening fel ställd. Vi har inte råd att riskera, att en ny teknisk triumf med alldeles oerhörda möjligheter till påverkan kommer under inflytande av särintressen. Vi har haft och utvecklat en fri och självständig rundradioverksamhet i 30 år; vi bör också kunna ha råd att hålla oss med en fri och självständig television.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag skall bara yttra några ord. Studerar man den tidningsläsandes allmänhetens vanor blir man överraskad av att se i hur stor utsträckning den läser annonssidorna. Detta visar tydligt ett behov av att få inte bara upplysning utan även nöje och tillfredsställelse genom att läsa annonserna.

Vi skall betänka att TV är kommunikationsmedel, alldeles som järnvägarna

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

och telefonen, som förmedlar förbindelsen mellan konsumenter och köpare o. s. v. Dem bör vi inte underlåta att begagna oss av. Jag tror att TV-reklam kan göra en god tjänst just för spridandet av varukännedom på ett populärt sätt, och jag måste reagera mot den sista talarinnans svartmålning av erfarenheterna från andra länder. Jag har haft tillfälle att se TV i USA och även i andra länder. Där har det inte varit några sådana skadeverkningar, utan jag tror tvärtom att reklamverksamhet i TV har varit till fördel för såväl producenter som konsumenter och samhället i sin helhet.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående punkten I av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan samt särskilt beträffande punkterna II och III.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de i fråga om punkten I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 108 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 44.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna II och III hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 117, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 15 mars 1957, föreslagit riksdagen att 1) godkänna de förslag beträffande reglering av förhållandena mellan domän-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

verket och Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. som i nämnda statsrådsprotokoll förordats samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i samband därmed erforderliga åtgärder; 2) till Reglering av Aktiebolaget Statens skogsindustriers lån hos domänverket å kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 34 550 000 kronor; samt 3) till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor.

I propositionen hade föreslagits, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skulle skiljas från domänverket och direkt underställas Kungl. Maj:t samt därvid sortera under handelsdepartementet. Bolagets aktier skulle överföras från domänfonden till den under statskontorets förvaltning stående fonden för statens aktier. Samtidigt avsågos de ekonomiska mellanhavandena mellan bolaget och domänverket bli reglerade. I syfte att konsolidera bolagets ekonomiska ställning, närmast genom att nedbringa de kortfristiga skulderna till en skälig nivå, hade vidare föreslagits, att bolaget skulle under nästa budgetår tillföras ett belopp av 35 miljoner kronor genom ökning av aktiekapitalet. I propositionen hade förutsatts, att bolagets investeringar icke utan statsmakternas föregående prövning skulle givas större omfattning än att de kunde täckas genom självfinansiering.

I anledning av förevarande proposition hade utskottet till behandling föreslagit

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlson* m. fl. (I: 487) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 618), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en klarläggande utredning av AB Statens skogsindustriers ställning och i syfte att utarbeta förslag till den nu aktuella kreditsaneringens lämpligaste genomförande samt för att klarlägga de kapitalförsörjningsfrågor,

som skulle uppkomma i samband med ett fortsättande av ett av företaget angivet investeringsprogram;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym* m. fl. (I: 488) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i *Kallix* m. fl. (II: 619), i vilka hemställts, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 117 i övrigt under punkt 3 till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 måtte anvisa ett investeringsanslag av 60 000 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herr *Hagberg* väckt motion (I: 489), vari hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts framställning i proposition nr 117, punkt 3, att till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning rörande principerna för och omfattningen av Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Helmer Persson* m. fl. (I: 490) och den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg* m. fl. (II: 620), i vilka hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117 måtte besluta att 1) avslå Kungl. Maj:ts förslag om att skilja Aktiebolaget Statens skogsindustrier från domänverket och att överföra bolagets aktier från domänverkets fond till fonden för statens aktier; 2) bemyndiga riksgäldskontoret tillhandahålla domänverket en rörlig kredit av maximalt 160 miljoner kronor, varav 80 miljoner kronor skulle få disponeras för Aktiebolaget Statens skogsindustriers räkning; 3) till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier å kapitalbudgeten, domänverkets fond, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor;

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

dels en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 598);

dels en inom andra kammaren av herr *Hagnell* väckt motion (II: 616);

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Strandh* och *Christenson* i Malmö väckt motion (II: 617), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att i motionen angivna frågeställningar måtte med förtursrätt behandlas av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 490 och II: 620 samt II: 598, såvitt nu vore i fråga, godkänna de förslag beträffande reglering av förhållandena mellan domänverket och Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m. som i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 15 mars 1957 förordats samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i samband därmed erforderliga åtgärder;

2. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 490 och II: 620 samt II: 598, såvitt nu vore i fråga, till Reglering av Aktiebolaget Statens skogsindustriers lån hos domänverket för budgetåret 1957/58 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 34 550 000 kronor;

3. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 489, I: 490 och II: 620 samt II: 598, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 488 och II: 619 samt II: 616, till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1957/58 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor;

4. att motionerna I: 487 och II: 618 samt I: 489, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5. att motionen II: 617 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6. att motionen II: 598, såvitt den avsåge utredning eller undersökning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) beträffande anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier,

a) av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doversorp, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen I: 489 samt med avslag å motionerna I: 490 och II: 620 samt II: 598, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 488 och II: 619 samt II: 616, avslå Kungl. Maj:ts förslag att anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier;

b) av herrar *Akerström*, *Pettersson* i Degerfors, *Jansson* i Kalix, *Löfroth*, *Lassinantti* och *Svensson* i Kungälv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 488 och II: 619 ävensom med avslag å motionerna I: 489, I: 490 och II: 620 samt II: 598, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionen II: 616, till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1957/58 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 60 000 000 kronor;

2) av herrar *Sundelin*, *Axel Andersson*, *Anders Johansson*, *Birke*, *Skoglund* i Doversorp och *Staxäng*, fröken *Elmén*, herrar *Cassel*, *Löfroth* och *Nelander* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 och 5 hemställa,

4. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 487 och II: 618 samt motionen I: 489, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Maj:t hemställa om utredning rörande Aktiebolaget Statens skogsindustriers ställning och verksamhet, med beaktande bl. a. av vad i reservationen anförts;

5. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 617, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att i motionen angivna frågeställningar måtte med förtursrätt behandlas av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Ledningen för Statens skogsindustrier har hemställt att bolagets aktiekapital skall höjas med 60 miljoner kronor och den rörliga krediten med 50 miljoner kronor. Regeringen och utskottsmajoriteten går inte med på denna rimliga begäran. I stället förordas rigorösa åtgärder för att hämma bolagets fortsatta utveckling.

I anledning härav vill jag fastställa vissa uppseendeväckande politiska fakta. För det första ger behandlingen av Statens skogsindustrier belägg för att det svenska storkapitalet och dess partier funnit tidpunkten lämplig för en stort upplagd offensiv mot detta i stort sett väl skötta statliga företag. För det andra kan ingen förneka, att regeringen på ett oroväckande sätt låtit sig påverkas av den borgerliga propagandastormen mot Statens skogsindustrier och andra statliga företag.

Vad har nu inträffat, som gör att starka krafter satts i rörelse för att söka inbilla svenska folket, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skulle utgöra en belastning för skattebetalarna? Vanskötes bolagets industrier? Den frågan har för länge sedan besvarats med nej. Har nämnda statliga bolag gjort felaktiga investeringar? Svaret blir ett otvetydigt nej. Har tillkomsten och utvecklingen av en statlig skogsindustri inneburit en extra belastning på skattebetalarna? Nej, motsatsen har varit fallet. Har Statens skogsindustrier varit till nackdel för domänverket? Även på den frågan kan man svara tveklöst nej.

Men varför blåser då högern och folkpartiet i domsbasunerna när det gäller

Statens skogsindustrier? Varför skyndar sig regeringen att smått panikartat förordna åtgärder, som sannerligen inte är ägnade att skapa gynnsamma betingelser för bolagets vidare utveckling? De frågorna anser jag det viktigt att få besvarade här i dag.

Är det kanske inte så, att nämnda statliga bolag har bevisat att statliga industrier med framgång kan verka utan privatkapitalism? Så är det. Framför allt efterkrigsårens utveckling av Statens skogsindustrier har realiter skett i kamp mot de storfinansiella kretsarna i vårt land, och så snart nämnda bolag hemställt om kapitalförstärkning har därför högern och folkpartiet mobiliserats för antingen avslag eller stark nedprutning av kapitaltillförseln. Detta har skett trots att vederbörande varit fullt medvetna om att Statens skogsindustrier i fråga om aktiekapital varit och fortfarande är placerat i sämsta tänkbara läge.

Men de storfinansiella kretsarna i vårt land har inte nöjt sig med att sätta käppar i hjulen för utvecklingen av Statens skogsindustrier. Fräckheten har gått så långt, att man från samma håll offentligt föreslagit att Statens skogsindustriers anläggningar skulle säljas till privatkapitalisterna. Ja, jag använder en del hårda uttryck. Men man måste bli indignerad inför den cynism och totala brist på socialt ansvar, som florerar i den borgerliga pressen och som även flitigt demonstreras av de borgerliga partiernas representanter i riksdagen. De statliga skogsindustrierna har existerat i snart 30 år. Det är bekant för alla att det statliga bolaget fått ta vid där det s. k. privata initiativet kapsejsat. Under stora svårigheter har fina industrier växt upp, som på intet sätt står de privatägda efter, men för varje år som gått har den svenska storborgerligheten gjort allt vad i dess förmåga stått för att hindra en fortsatt rask och nödvändig utbyggnad av Statens skogsindustrier. Högers reservation i den fråga, vi nu behandlar, är ett av de talande vittnesbörden här om.

Tydligt är att Statens skogsindustrier nu utvecklats till en faktor, som inte står

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

i överensstämmelse med de svenska monopolkapitalisternas ritningar. Skogsindustrierna har framtiden för sig; de är ekonomiskt exklusiva företag, som spelar en allt större och större roll i samhällsekonomin. Men monopolkapitalisterna vill vara ensamma på plan; de vill inte att Statens skogsindustrier skall få utveckla sig till den faktor bolaget har möjlighet att bli i vårt land. Där har vi en av huvudorsakerna till det borgerliga motståndet mot ASSI.

Men borgerligheten är också rädd för att ASSI:s framgångsrika utveckling kan få prejudicerande verkningar. Det får man inte blunda för. Kan ett statligt industriföretag bevisa att det går bättre utan privatkapitalister, då innebär detta att den gamla tanken att förstatta alla stora skogsindustrier kan bli brännande aktuell när som helst. Kravet att förstatta skogsindustrierna har ju flerfaldiga gånger ställts inom fackföreningsrörelsen, men hittills har socialdemokratiens ledning inte gjort en enda ansats för att förverkliga detta gamla arbetarkrav.

Det borgerliga motståndet mot utvecklingen av de statsägda industrierna har en naturlig förklaring. Men vad som är svårt att förstå är detta: varför retirerar regeringen inför den borgerliga anstormningen mot Statens skogsindustrier? Förmodligen kommer någon här att säga, att det inte handlar om reträtt utan om en anpassning till det för handen varande samhällsekonomiska läget. Men fakta är obönhörliga ting, och fakta i föreliggande utskottsutlåtande är bl. a. att förslaget om att skilja ASSI från domänverket på intet sätt kan åstadkomma vad man kallar en bättre balans i samhällsekonomin.

Vad är då motiveringen för att skilja ASSI från domänverket? Man säger att på så sätt kan regeringen och riksdagen bättre kontrollera investeringspolitiken. Men måste man nödvändigtvis begå ett helgerån för att få till stånd ett intimare samarbete mellan regeringen och Aktiebolaget Statens skogsindustrier? Naturligt och logiskt skulle det vara att gå en motsatt väg, nämligen att överlämna statens skogar till ASSI.

De privatägda skogsindustrierna har egna skogar. Detta anses vara naturligt och nödvändigt. Men det som anses vara avgörande för de privatkapitalistiska koncernerna inom skogsindustrierna förvandlas till motsatsen när det gäller Statens skogsindustrier. Högern och folkpartiet — det vill jag erinra om i detta sammanhang — slås ju envist för att bolagen skall få möjlighet att köpa ännu flera skogsområden. Vi har inte krävt att man enbart skulle förstatta bolagsskogarna, ty man kan inte ställa sågverks-, massa- och wallboardindustrierna utan egna råvaruresurser. Därför har det framstått som naturligt att om ett förstattande skall äga rum, måste det gälla såväl bolagsskogarna som de av bolagen ägda skogsindustrierna.

Samarbetet mellan ASSI och domänverket har varit till fördel för bägge parterna. Den saken har till fullo bevisats. Men en samordning av två statsägda företag, som i övervägande grad kan redovisa positiva resultat av detta samarbete, är man nu i färd att radera. Och märk väl: detta sker realiter för att tillmötesgå det borgerliga kravet att Statens skogsindustrier skall hindras från att utvecklas på ett sätt, som står i överensstämmelse med folkmajoritetens intressen.

Det säges nu, att samarbetet med domänverket kan bli lika bra efter det att man skilt de båda företagen från varandra. Men så kommer det inte att bli. I verkligheten befriar man domänverket från de förpliktelser, som detsamma ansett sig ha gent emot Statens skogsindustrier. Detta å ena sidan. Å andra sidan skall man vara på det klara med att Statens skogsindustrier också i sin verksamhet sökt taga vederbörlig hänsyn till domänverkets intressen. Att domänverket därigenom kunnat redovisa betydligt större vinster, är obestridligt.

Den svenska staten har satsat cirka 48 miljoner kronor på att bygga upp industrier, som nu redovisar bokförda bruttovärden uppgående till ungefär en halv miljard kronor. Är det inte något av en skandal att nu vägra Statens skogsindustrier att erhålla nödvändigt an-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

läggnings- och rörelsekapital? Ja, det är en skandal och ingenting annat. Ledningen för ASSI har meddelat, att bolagets aktiekapital motsvarar 17,4 procent av anläggnings- och omsättningstillgångarna år 1956. Men de privatägda stora skogsindustrierna har ett aktiekapital, som motsvarar 48,5 procent av anläggnings- och omsättningstillgångarna. De, som jämt och ständigt kverulerar mot ASSI, bör ännu en gång erinras om detta faktum. Jag tror emellertid inte att de tar hänsyn till fakta. Hela deras uppträdande vittnar härom. Men de har haft framgång i sin politik. Utskottsmajoritetens förslag ger vittnesbörd om detta. Många av dem, som i övrigt är positivt inställda till ASSI, vägrar att vara med om att rätta till ett skandalöst förhållande. Här hjälper det inte att peka på att utskottet i alla fall föreslår en summa av 69 550 000 kronor. ASSI blir inte hjälpt genom att återbetala lån hos domänverket och nedskära de kortfristiga skulderna med 35 miljoner kronor. Bolagets behov av årligt rörelsekapital är nämligen 234 miljoner kronor. Följaktligen är det på det sättet, att utskottsmajoritetens förslag inte ens på kort sikt löser de ekonomiska problem, som ASSI för närvarande brottas med. Vi har föreslagit, att domänverket skulle få disponera över en rörlig kredit av högst 160 miljoner kronor, varav hälften skulle disponeras för Statens skogsindustriers räkning.

De företag, som nu är under om- och utbyggnad, beräknar ASSI klara med egna medel. Men hur skall det bli med ombyggnaderna i Båtskärsnäs och Sesskarö? Hur skall det bli i Töre? Hur skall det bli med det uppgjorda programmet att bygga massafabrik i Otterbäcken? Hur skall det bli med planerna på att bygga en stor statlig skogsindustri i Västerbottens inland? Hur skall det bli med förslaget att uppföra en lövmassafabrik i Tornedalen? Hur tänker vederbörande ställa sig till kravet på att Statens skogsindustrier skall bygga industrier i Norrbottens inland?

Den senaste utredningen om våra skogliga råvaruresurser har klart angi-

vit, att skogsindustrierna snabbt måste utbyggas i vårt land. De privatkapitalistiska koncernerna inom skogsindustrien har säkert inga oöverkomliga svårigheter att utbygga sina industrianläggningar. Så sker ju också i stor skala. Om jag inte minns fel, beräknar man att wallboardindustrien skall inom loppet av några år utbyggas till dubbelt så stor produktion som för närvarande. Men av allt att döma skall Statens skogsindustrier hindras från att vara med om fortsatt expansion på skogsindustriens område.

I vår motion har vi vänt oss mot förslaget att skilja ASSI från domänverket. Vår motivering härför står sig under alla förhållanden. Vi anser att Statens skogsindustriers rörliga kredit hos domänverket bör uppgå till det av oss föreslagna beloppet av 80 miljoner kronor och att bolagets aktiekapital bör ökas med 50 miljoner kronor. Naturligtvis är vi medvetna om att de summor vi föreslagit inte räcker för att klara av alla de kostnader, som är förenade med den nödvändiga expansionen inom Statens skogsindustrier. Men de är tillräckliga för att ledningen inom ASSI skall kunna sätta i gång med att bygga industrier på de platser jag tidigare nämnt.

Jag betraktar Statens skogsindustrier som en av de största erövringar som den svenska arbetarklassen har gjort. Det är inte något socialistiskt företag, utan ett statskapitalistiskt företag enligt min mening av särskild typ. När monopolkapitalet går till angrepp mot ASSI, är det viktigt att de arbetande människorna i vårt land inte bara försvarar ASSI utan går till offensiven för att utveckla detta företag. Men tyvärr ger inte regeringen signal till motoffensiv, den har i stället föredragit att falla till föga inför den borgerliga anstormningen. Om detta av utskottets majoritet biträdda förslag får majoritet i riksdagen, innebär det ingenting annat än ytterligare en stor seger för storfinansens och de partier som försvarar dess intressen.

Högern säger bestämt ifrån att den inte vill vara med om regeringens för-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

slag att öka ASSI:s aktiekapital med 35 miljoner kronor. Den önskar i stället en utredning om principerna för och omfattningen av bolagets verksamhet. Folkpartiet är realiter av samma uppfattning som högern. Nå, varthän syftar de nämnda partierna med sina utredningskrav? De vill definitivt stoppa bolagets vidare utveckling. I folkpartiets motion heter det: »Den utredning vi här föreslår bör omfatta bolagets ställning i sin helhet och innebära avvägningar mellan de olika investeringsprojekten. Sådana redan i väsentlig mån påbörjade investeringar, som kan bedömas ekonomiskt försvarbara och vinstgivande för framtiden, bör fullföljas. Å andra sidan torde andra projekt av omfattande art böra avskrivas.» Ja, »projekt av omfattande art böra avskrivas» enligt folkpartiets motion. Det är högerns och folkpartiets linje. Men att stoppa upp den vidare utvecklingen av bolagets verksamhet innebär egentligen ett avgörande steg hän mot undergången för bolaget.

Statens skogsindustrier har skaffat sig egna fartyg för 8 miljoner kronor. Det har varit storm i den borgerliga pressen om den saken, och folkpartiet inte minst har hållit på att vända in och ut på sig i anledning av den saken. Man säger så här, att nu har Statens skogsindustrier ånyo beträtt ett nytt verksamhetsområde. Hur ligger det till med den saken? Jag hävdar att reellt är det inget nytt verksamhetsområde, ty ASSI måste för sin huvudverksamhet själv äga fartyg. Jag vill erinra om ett exempelvis i Karlsborgsverken får ASSI vänta fram till midsommar, innan bolaget får något tonnage. Syftet med anskaffningen av dessa fartyg är att kunna sätta in dem för befraktning omedelbart när isförhållandena detta medger. Följaktligen är det en sak som på ett naturligt sätt sammanhänger med ASSI:s huvudverksamhet. Det innebär inte att bolaget beträder något nytt verksamhetsområde. Men naturligtvis kommer inte minst folkpartiet att kunna skryta med hur stora kollektor de får, ty det är klart att för de stora redarna är det en Gudi behaglig

gärning att hindra ASSI från att skaffa egna fartyg.

Ja, herr talman, utöver vad jag här sagt kunde mycket vara att tillägga. Men det sagda får räcka för tillfället, och jag ber att vid punkt 1 i utskottets utlåtande få yrka bifall till motionerna 490 i första kammaren och 620 i andra kammaren.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Den gruvliga salva som herr Helmer Persson här har avfyrat skall jag inte bemöta. Jag vill bara erinra om att i den fråga som det här egentligen gäller, nämligen frågan om ny kapitalinvestering i ASSI, är den riktning som jag här talar för, folkpartiet, enig med regeringen, och det blir väl regeringens sak att försvara sitt förslag mot de beskyllningar som framförts av herr Helmer Persson.

Även om man inte vill ställa sig bakom all den kritik som riktats mot Aktiebolaget Statens skogsindustrier, är det väl ändå rätt svårt att komma ifrån att mycket av denna kritik varit berättigad. Inte kan det väl med fog sägas att de yttranden som avgivits av riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige i detta sammanhang inte varit skligt berättigade. Fullmäktige i riksgäldskontoret säger bl. a.: »Den av bolaget tillämpade ordningen att i efterhand påkalla statens medverkan för finansiering av redan verkställda eller påbörjade investeringar kan icke anses tillfredsställande.» Fullmäktige i riksbanken säger bl. a.: »Den restriktiva ekonomiska politik som statsmakterna under en följd av år av samhällsekonomiska skäl ansett sig tvingade att bedriva borde nämligen enligt fullmäktiges mening även ha föranlett ett fristående statligt företag som Aktiebolaget Statens skogsindustrier att ålägg sig en sådan återhållsamhet i sin verksamhet, att den dryga räkning i efterhand som nu utställts, hade kunnat undvikas. Svårigheten att erhålla långfristiga lån på den öppna marknaden och de begränsade anslag som statsmakterna ansett sig kunna ställa till bolagets förfo-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

gande, borde ha varit tillräckliga signaler därom.» Så långt riksbanksfullmäktige. Såvitt jag förstår är detta en rätt allvarlig anmärkning mot ett statligt bolag: att genom sina åtgärder sabotera den av regering och riksdag förda ekonomiska politiken.

Finansministern framhåller också i den nu föreliggande propositionen, att det avgörande motivet för hans förslag om att bolaget lösgöres från domänverket och direkt underställes Kungl. Maj:t är att statsmakterna därigenom erhåller bättre möjligheter att bedöma bolagets kapitalbehov och sålunda kan avvåga detta i förhållande till andra investeringsbehov. Ställningstagandet i denna fråga har också påverkats av att statsmakterna nödgats i efterhand ge kapital till bolaget för finansiering av redan genomförda eller påbörjade investeringar. Finansministern påtalar i detta sammanhang att bolaget utvidgat sin verksamhet genom att anskaffa fartyg, utan att regering och riksdag beretts tillfälle att pröva denna fråga.

I propositionen föreslås nu att för viss reglering av bolagets affärer måste anvisas dels 34,55 miljoner kronor för återbetalning till domänverket av därifrån erhållna krediter, dels ock 35 miljoner kronor för ökning av bolagets aktiekapital.

Genom det material som redovisats i propositionen ävensom av den föredragning som ordföranden i bolagets styrelse hållit inför statsutskottets femte avdelning har åtminstone jag kommit till den bestämda övertygelsen, att bolaget, på grund av tidigare vidtagna åtgärder, nu är i starkt behov av att erhålla det kapitaltillskott på 35 miljoner kronor som föreslagits i propositionen. Folkpartiets representanter i utskottet har heller inte motsatt sig Kungl. Maj:ts förslag. Av herr Helmer Perssons anförande kunde man få den uppfattningen — ehuru han inte sade det direkt — att folkpartiet och högern var på samma linje. Jag ber att få understryka, att folkpartiledamöterna inte har motsatt sig detta kapitaltillskott. Däremot har vi tillsammans med högerledamöterna i utskottet i en

reservation yrkat på en utredning rörande bolagets ställning i dess helhet, dess framtida kapitalbehov och den erforderliga avvägningen mellan olika förekommande investeringsprojekt ävensom den aktuella kreditsaneringens praktiska genomförande.

Utskottet framhåller på denna punkt, att det inte anser skäl föreligga för ytterligare utredningar utöver dem som företagits i samband med utarbetandet av propositionen. Här måste jag dock erinra om att de nu företagna utredningarna väl så gott som uteslutande haft till syfte att söka klargöra bolagets aktuella kapitalbehov, men inte tagit sikte på att söka belysa planerna och förutsättningarna för bolagets verksamhet i stort. En opartisk utredning på den punkten anser vi reservanter skulle vara av största värde, särskilt som man har en känsla av — åtminstone har jag det — att detta kanske inte är sista gången som kapitaltillskott till Statens skogsindustrier begäres hos riksdagen.

I den förut nämnda reservationen till utskottets utlåtande — reservation 2 — finnes också ett yrkande som ansluter till ett i motion nr 617 i andra kammaren framlagt förslag, att formerna för inflytandet från Kungl. Maj:ts sida över helstatliga aktiebolag görs till föremål för ytterligare utredning och att det även utredes hur riksdagens direkta insyn i de statsägda bolagen skall ordnas. I motionen föreslås att dessa frågor hänvisas till 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna och behandlas med förtursrätt av denna utredning.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till den med 2 betecknade reservation, som är fogad till utskottets förevarande utlåtande.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag kommer inte att gå in på någon historik i denna fråga. Den har utförligt behandlats i många tidigare propositioner rörande Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

Även i den proposition — nr 117 — som vi nu diskuterar och som gäller

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

teckning av ytterligare aktier i ASSI lämnas utförliga redogörelser och omfattande siffermaterial. Var och en som varit intresserad torde ha läst Kungl. Maj:ts förslag och bör därför känna till vad ASSI är för ett företag, hurudan dess finansiella ställning är och vad ASSI har betytt och betyder för landet i dess helhet och framför allt för de landsdelar, dit dess verksamhet är förlagd.

Att ASSI ständigt fått kämpa mot en hänsynslös politisk propaganda är bekant, inte minst här i riksdagen. Att oriktiga och ovederhäftiga uppgifter utspjitts rörande ASSI i vissa pressorgan är inte heller obekant. Till och med en sådan publikation som Spannmålshandlaren — som åtminstone enligt min uppfattning borde syssla med helt andra ting — har deltagit i skallet mot ASSI. Så här står det i Spannmålshandlaren nr 2 år 1957 under rubriken »Statens skogsindustrier i blåsväder»: »Perspektiven är kusliga och fordrar en ordentlig undersökning. Ledarna måste redovisa skötseln av sitt fögderi.» Så talas det om att företaget är insolvent och så vidare i den stilen.

Av sådana uttalanden som jag nu citerade och många liknande i samma förvrängda stil kan man knappast dra någon annan rimlig slutsats än den att ett statligt företag inte kan tillåtas bli hur framgångsrikt som helst. Ty det kan väl inte förnekas att ASSI har företett en utveckling, som inte ens den argaste motståndare till statsdrift — om han vill vara uppriktig — kan undgå att ge sitt erkännande.

Jag måste, herr talman, medge att jag kände ett visst vemod, för att inte säga en viss bitterhet, när jag läste Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition. Därför var det en självklar sak att medlemmar i det parti jag tillhör — boende i olika delar av landet — väckte motioner i bägge kamrarna för att om möjligt få till stånd en ändring i Kungl. Maj:ts förslag. Vi kunde inte godta de slutsatser rörande kapitaltillskottet som regeringen kommit till — för att nu inte nämna andra ting som föreslagits i propositionen

och som jag för min del anser vara mindre tilltalande.

Bolaget har hemställt, att aktiekapitalet skulle ökas med 60 miljoner kronor och att ytterligare kredit med 50 miljoner kronor skulle ställas till dess förfogande. Till ledning för bedömning av kapitalbehovet finns i propositionen ett utlåtande av tillkallade opartiska utredningsmän, förre statsrådet bankdirektör Rosander och revisor Öhrling. De uppskattar bolagets behov av aktiekapital till lägst 125 miljoner kronor, därest ökningen sker i form av eget kapital. ASSI har för sin del begärt ett sammanlagt belopp som med 15 miljoner kronor understiger vad utredningsmännen anser vara oundgängligt. Bolagets framställning måste därför betraktas som mycket realistisk. En prutning kan medföra, att bolagets verksamhet äventyras, och jag hoppas att ingen vettig människa vill vara med om någonting sådant.

Riksräkenskapsverket tillstyrker, att bolaget tillföres 60 miljoner kronor genom en höjning av bolagets aktiekapital med nominellt samma belopp. Statskontoret har föreslagit, att aktiekapitalet ökas med 100 miljoner kronor genom nyteckning till en kurs av 110 procent. Fullmäktige i riksgäldskontoret tillstyrker 30 miljoner kronor för höjning av aktiekapitalet, och fullmäktige i riksbanken slutligen förordar en ökning av aktiekapitalet med 40 miljoner kronor.

Som synes har det varit många bud att välja på för regeringen. Den har inte godtagit något enda av de nämnda förslagen. Regeringen har inte ens godtagit friherre De Geers förslag. I sitt yttrande om ASSI:s aktuella kapitalbehov framhåller herr De Geer bl. a., att enligt hans uppfattning kan beloppet nedpressas till 36 miljoner kronor, men inte lägre. Skulle så ske, anför herr de Geer, kommer ASSI att åsamkas betydande förluster, ungefär 6,5 miljoner kronor på ett år räknat, därigenom att färdigställandet av såväl 1956 års som 1957 års investeringsprogram kommer att framskjutas.

Regeringen har kommit med det absolut lägsta budet, om man bortser från

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

riksgäldsfullmäktiges och herr Hagbergs i Malmö förslag — som jag antar är högerens linje — i vilket yrkas blankt avslag när det gäller kapitaltillskottet.

Vi för vår del har i motionen stannat för samma bud som riksräkenskapsverket lämnat, nämligen 60 miljoner kronor. Jag vill dock ha sagt, att när vi stannat vid detta belopp, har vi gjort det med mycket stor tvekan. Det skulle givetvis ha varit bäst och riktigast att följa den väg statskontoret har förordat. Hade vi gjort det, kunde väl knappast någon ha beskyllt oss för ekonomiskt lättsinne. Statskontoret har ju, antagligen alltsedan dess tillkomst, anscende om sig att vara ekonomiskt synnerligen försiktigt.

När vi i våra motioner stannat för 60 miljoner kronor, har vi därmed ålagt oss stor moderation. Det har främst skett med hänsyn till den restriktiva ekonomiska politik man på alla områden av den samhällseliga sektorn måste iaktta, men lägre än till det bud riksräkenskapsverket lämnat har vi motionärer inte ansett oss ha någon möjlighet att gå.

Beträffande medelsförstärkningen inför statsutskottets majoritet, att den för sin del anser, att departementschefen anfört bärande skäl för det i propositionen föreslagna beloppet, 35 miljoner kronor. Utskottets majoritet tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag. Man måste verkligen fråga sig om speciellt mera bärande skäl presenterats från Kungl. Maj:ts sida för 35 miljoner kronor än som presterats t. ex. för statskontorets förslag eller för det belopp som riksräkenskapsverket förordat, nämligen 60 miljoner kronor. Själv har utskottets majoritet inte heller anfört några som helst bärande skäl att just detta låga belopp är det enda rätta och riktiga.

Jag har med stor tillfredsställelse noterat, att folkpartirepresentanten herr Löfroth finns med bland reservanterna i den reservation, som har undertecknats av herr Åkerström m. fl. Det är alltid glädjande då en människa omvänder och förbättrar sig, och det kan man anse ha skett när herr Löfroth tagit ståndpunkten att följa den av mig nu om-

nämnda reservationslinjen. Jag vet inte om man vågar gå så långt med anledning av herr Löfroths ställningstagande, att man drar den slutsatsen, att det möjligtvis är en liten trevare till ett eventuellt framtida samarbete mellan socialdemokratien och folkpartiet. Visserligen går herr Löfroth mot regeringen, men den är som bekant sammansatt inte bara av socialdemokrater, där finns också bondeförbundade med. Reservationen är däremot underskriven endast av socialdemokrater och folkpartirepresentanten herr Löfroth. Dessa reflexioner om samarbete är, herr talman, helt och hållet mina egna och står alltså för min privata räkning. Det kan mycket väl tänkas att dessa mina funderingar upplöses i intet, och då har jag endast en drömbild kvar.

Jag ger min fulla anslutning till de synpunkter, som framförts i den av herr Åkerström m. fl. avgivna reservationen. Jag vill endast tillägga, att jag sannerligen inte vet hur vi utan statens helhjärtade medverkan och stöd skall kunna klara oss i de bygder i norr, som så nära beröres av ASSI:s verksamhet.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till den av herr Åkerström m. fl. avgivna reservationen i denna fråga.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! Förra året fick Statens skogsindustrier eller ASSI, som det kallas, ett tillskott av 35 miljoner kronor. Nu föreslås återigen ett belopp av samma storleksordning. Vad jag finner anmärkningsvärt i denna årliga kreditgivning till ASSI är att man därigenom låter ett statligt företag undslippa de kreditåstramningar, som vi i stort sett är överens om. Att bolaget nu på nytt påkallar statens medverkan för att lösa sin finansieringsfråga är ett resultat av att bolaget har underlåtit att dra de nödvändiga konsekvenserna av kreditåstramningen, som självfallet också måste omfatta de statliga företagen.

Vid genomförandet av sina starkt expansiva utbyggnadsplaner har bolaget litat till kortfristig upplåning och and-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

ra utvägar såsom förskottsbetalning från kunder med betydande belopp. Bolagets finanssvårigheter har, såvitt jag kan förstå, försatt staten i ett tvångsläge i efterhand. Jag vill erinra därom, att om ett privat företag skulle drivas som om det inte funnes några kreditrestriktioner, skulle det snart vara på obestånd.

Hur skulle en sådan låneframställning från ett enskilt företag upptas av finansministern om den kom just nu? Jag tror att han skulle hänvisa till vad han skrivit i proposition nr 175. Jag skall be att få citera något av vad som står där. Han säger: »Påfrestningarna och svårigheterna på grund av kreditåtstramningen har blivit kännbara på så gott som alla punkter i det ekonomiska livet. Detta är ofrånkomligt vid varje effektiv kreditpolitik. Avsikten med en sådan är ju, att de enskilda företagens produktions- och investeringsplaner lika väl som kommunernas verksamhetsprogram skall beskärmas och jämkas, så att de tillsammans kan rymmas inom den ram som landets tillgängliga resurser oeftergivligt sätter för möjligheterna att tillgodose alla de anspråk som ständigt anmäler sig. På ett eller annat sätt måste önskemålen och behoven begränsas. Det kan inte undvikas, att detta i det individuella fallet ter sig såsom ett irriterande utslag av hårdhet i den förda politiken. Först när balans mellan den totala tillgången och den totala efterfrågan i samhället, och då närmast mellan sparande och investeringar, uppnåtts genom en målmedveten och uthållig stabiliseringspolitik, kan emellertid den nuvarande kreditpolitiken lättas.»

Jag vill säga, herr talman, att jag kan ansluta mig till dessa synpunkter, men de har inte kommit fram i den proposition, som nu föreligger till behandling, ty där säger finansministern »att det synes ofrånkomligt att statsmakterna tillskjuter ytterligare medel till ASSI». Det är helt enkelt så, att ett statligt företag i detta fall ges en förmånsställning framför enskilda företag. Ett företag måste planlägga sina investeringsprogram väl, inte minst med hänsyn till hur erforder-

ligt kapital kan anskaffas. En kredit av den föreslagna storleksordningen till ASSI måste givetvis, såvitt jag förstår, leda till en motsvarande begränsning av kreditutrymmet för andra lånesökande.

En ombildning av bolagets organisation torde tyvärr inte ge fullgod garanti för att inte nya krediter kommer att begäras inom en mycket nära framtid. Redan igångsatta investeringsobjekt är av den omfattningen att kapitalanspråken blir betydande. Det är av den anledningen som vi från högerhåll begärt en utredning rörande bolagets ställning i dess helhet, dess framtida kapitalbehov och den erforderliga avvägningen mellan investeringsprojekten och den aktuella kreditsaneringens genomförande, innan ytterligare medel ställes till förfogande.

Det är angeläget att denna utredning kommer till stånd snarast möjligt, så att även de mera principiella frågorna angående bolagets verksamhet och målsättning kan klagöras. Den expansion, som ägt rum under senare år, synes ha skett utan att bolagsledningen haft några klara gränser för vad som varit bolagets uppgifter. Anmärkningar kan riktas dels mot investeringspolitiken och dels mot att det ineliggande lagret är väl stort. Utestående fordringar beräknas uppgå till inte mindre än 100 miljoner kronor. Även om man inte kan få insyn i de verkliga förhållandena, synes mycket stora kundförskott ha anlåtats från utländska köpare.

Jag vill till slut, herr talman, endast understryka nödvändigheten av att riksdagen beslutar om en allsidig utredning, innan ytterligare medel ställs till förfogande, så att riksdagen inte kommer i efterhand. Inte minst för bolagsledningen bör det väl vara angeläget att få målsättningen preciserad. Det vore ett steg i rätt riktning, när nu bolaget ändå skall omorganiseras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till dels reservation 1 a, som innebär avslag på propositionen, och dels reservation nr 2, som innebär yrkande om utredning.

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Herr PERSSON, RAGNAR, (s):

Herr talman! De talare som hittills uppträtt i denna fråga har alla vädrat sin olust över statsutskottets ställningstagande i denna icke oväsentliga sak. Här har majoriteten i statsutskottet, liksom i alla andra frågor, fått avväga mellan vad som är önskvärt och vad som är ekonomiskt möjligt, och det är denna avvägning, som har resulterat i att vi tillstyrker Kungl. Maj:ts proposition i det här föreliggande fallet sådan den utformats av vederbörande statsråd.

För mig personligen är det rätt svårt att ingå på något bemötande av den redovisning, som speciellt en del av de från Norrland emanerande talarna redovisat här inför kammaren. Jag kan nämligen i mycket instämma i deras försäkran, att ASSI i dessa bygder har ett ograverat förtroende. Jag kan inte finna något påtagligt stöd för den kritik, som visserligen inte har framförts vid utskottsbehandlingen men som här har berörts med hänvisning till andra källor.

Här har kritiserats statsrådets förslag att skilja ASSI från domänverket. Det förslaget är ju föranlett av att statsmakterna vid flera tillfällen, såsom redovisas i propositionen, beträffande bolagets investeringar försatts i situationer som ur flera synpunkter är besvärande. Man har först i efterhand blivit avkrävd tillskott av kapital för finansiering av redan gjorda eller påbörjade investeringar. Det är för att möjliggöra en förhandsprövning och en avvägning mot andra statliga investeringsprogram — jag understryker statliga — som departementschefen föreslår att bolaget skall direkt underställas Kungl. Maj:t. Utskottet har funnit de skäl, som redovisas, vara tillräckligt bärkraftiga för ett tillstyrkande av departementschefens förslag i detta avseende.

Den omfattande investeringsverksamhet, som ASSI har varit fullt engagerad i, har annars — jag instämmer i vad som sagts av de föregående talare som varit inne på dessa speciella problem — varit fullt motiverad med hänsyn till de företagsekonomiska och skogliga an-

språk och jag vill också tillägga de sociala förväntningar, som ställdes på företaget då det startades.

Men det är också riktigt, såsom det här sagts, att bolaget under hela sin tillvaro har varit klart underförsörjt i fråga om eget kapital. En blick på bolagets redovisning av det egna kapitalets relation till dess tillgångar visar med all önskvärd tydlighet detta. De bemyndiganden som bolaget haft att upplåna kapital i öppna marknaden har hittills inte kunnat utnyttjas, dels på grund av läget på kapitalmarknaden, men dels också på grund av bristen på erforderliga säkerheter hos bolaget. Det har nämligen ingen egen råvarubas. Bolaget har därför blivit hänvisat till kortfristiga krediter för investeringar och fått idka en upplåningsform som väl kan jämföras med det växelrytteri som ekonomiskt svaga företagare i beträngda lägen kan komma i. Jag anser nog att det är huvudmannen, staten, föga värdigt, och jag tror jag vågar säga att detta är en av huvudorsakerna till att utskottsmajoriteten inte har förståelse för de uppfattningar som herr Birke m. fl. nedskrivit i sin reservation.

Visserligen är jag inte av den uppfattningen att företagsledare inom de olika statliga sektorerna skall tassa omkring i försagdhetens filttöfflor. Jag tror tvärt om att vi bör uppskatta att de har skaparkraft och nydaningsvilja. Men det finns vissa krav, som man inte rimligen från statens sida kan eftersätta, nämligen att bolaget inför statsmakterna i förhand redovisar sina planer.

Vi har här stått inför en svår avvägningsfråga, när det gäller hur mycket pengar som skall avdelas för att i någon mån reda upp bolagets prekära likviditetssituation. Sådan den har utvecklats sig är det ofrånkomligt att staten i viss utsträckning tillgodoser bolagets kapitalbehov. Men ur statsfinansiell synpunkt kommer detta naturligtvis att innebära, vilket belopp man än till slut fastnar för, att en dylik kapitalinsats kommer att påverka budgetutfallet, vilket i motsvarande mån kommer att försämrats. Det in-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

nebär också att statens upplåningsbehov, som eventuellt till en del måste täckas genom bankkrediter, kommer att ökas.

Detta har lett fram till att utskottsmajoriteten, även med all förståelse för ASSI:s hittillsvarande förnämliga prestationer, ändock till slut har stannat för det förslag som departementschefen har framlagt. Jag ber, herr talman, att med denna komprimerade motivering få erta bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Helmer Perssons insinuanta anförande och den diskussion i denna fråga som har förts såväl här i riksdagen som utanför densamma finner jag det synnerligen angeläget att det sägs ifrån, att det förmodligen, så långt jag tror mig veta, inte finns någon enda ledamot i denna kammare som innerst inne önskar komma Statens skogsindustrier eller dess existens till livs.

Visserligen kan man ha delade meningar om hur företaget har skötts och hur det bör skötas, hur långt det bör tillåtas att gå i fråga om expansion o. s. v. Men alla torde vi ändå vara överens om att Statens skogsindustrier dock har fyllt och alltjämt fyller en uppgift som vi inte har någon anledning att beröva företaget.

En av dessa uppgifter består som bekant däri, att dessa industrier utgör förädlingsorgan för den skogligen råvara från statens skogar som domänverket ställer till dess förfogande. Det är betydelsefullt att det uppdraget handhaves på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande och riktigt sätt. Men företagens alla största betydelse torde dock ligga på det rent sociala planet. Det har i olika sammanhang och från skilda håll vittnats om vilken betydelse företaget haft till förhindrande av arbetslöshet och för upprätthållande av en önskvärd social standard bland stora grupper av arbetare. Alla är vi nog beredda att inse och skriva under på detta.

Å andra sidan är det klart att Statens skogsindustrier inte kan påräkna att helt

gå fritt från den kritik, som nu ägnas dessamma. Så långt jag och många med mig förstår, finns det starka skäl för att man allvarligt synar bolaget och dess förehavande i sömmarna. Det ryktas så mycket, och det finns så många dunkla punkter, inför vilka man står frågande och vilka var för sig starkt motiverar den allsidiga utredning som reservanterna i dag kräver.

Företagets expanderande inom områden, som från början näppeligen var tänkta, inger de allra största betänkligheter. Som ett av dessa vill jag blott nämna den av bolaget startade rederirörelsen. Huruvida den är förenlig med företagets ursprungliga uppgifter och huruvida ett sådant engagemang står i förening med de anslagsgivande myndigheternas uppfattning, det bör en begärd utredning kunna ge besked om. Det sägs också att bolaget i betydande omfattning, när det gäller dess kreditfrågor, ligger i händerna på utländska intressenter. Vad som i det fallet är viktigt eller inte bör klarläggas för att förhindra ryktessmideri och missförstånd.

Man måste även starkt reagera mot det sätt, på vilket bolaget planerar för nya industriella utbyggnader, innan man vet om riksdagen vill gå med härpå eller är beredd att ställa erforderligt kapital till bolagets förfogande för dylika ändamål. Bolaget planerar för närvarande industriella utbyggnader i Otterbäckens, som kommer att gå löst på inemot 100 miljoner kronor. Man har gjort vissa garantier, som kommer att försätta de kommunala myndigheterna i en fatal situation, därest inte riksdagen ställer kapital till bolagets förfogande för fortsatt utbyggnad. Jag vill inte använda starka ord, men jag måste beteckna ett sådant tillvägagångssätt som mer eller mindre oförsvarligt.

Det har också påpekats att det inom skogsmannakretsar väckt en viss irritation, att Statens skogsindustrier tillämpar en uppköps- och försäljningstaktik, som inte kan sägas stå i överensstämmelse med vedertagna former. Föregående talare har klandrat oss inom folkpartiet och påstått att vi för en oveder-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

häftig kritik, när vi påtalar dessa förhållanden. Jag vill tillbakavisa detta. Att vår kritik har fullt fog för sig bestyrks av finansministerns förslag. Han har funnit det angeläget att lösgöra Statens skogsindustrier från domänverket och i stället föra in bolaget under fonden för statens aktier, för att staten på så sätt skall få bättre insyn i och kontroll över företagets verksamhet, en åtgärd som vi hälsar med största tillfredsställelse.

För övrigt vill jag säga att riksdagen inte på så pass lösa grunder som skett kan fortsätta med att år efter år offra miljonbelopp på detta företag utan att ha vare sig någon insyn i eller kontroll över företaget och utan att veta vartill eller på vad sätt de beviljade anslagen och krediterna skall användas. Riksdagens ledamöter måste självfallet göra anspråk på en nödig information i nämnda avseenden, innan de ställer de av bolaget begärda beloppen till förfogande.

Vi reservanter från folkpartiet har inte velat förvägra bolaget det ekonomiska stöd, som vi redovisat i vårt ställningstagande, men som en bestämd förutsättning härför kräver vi att en allsidig utredning företages, som helt och fullt klarlägger såväl bolagets interna som övriga förhållanden, dess framtida kapitalbehov och icke minst dess tilltänkta expansion och målsättning för framtiden. Att vi inte velat motsätta oss det kapitaltillskott, som i dag begäres genom utskottet, hänger samman därmed, att ett avslag på den punkten i enlighet med högerreservationen skulle medföra att bolaget skulle komma i ett nödläge, som skulle tvinga det att upphöra med vissa arbeten, vilka måste fullföljas för att undvika alltför stora ekonomiska förluster.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få ansluta mig till vad herr Sundelin här redan tidigare har anfört och ber att liksom han få yrka bifall till reservation 2 av herr Sundelin m. fl.

Herr PERSSON, HELMER, (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Anders Johansson, säger att ingen i denna kammare vill

komma ASSI till livs. Ja, den deklARATIONEN kan man kosta på sig i detta sammanhang. Och varför? Jo, bl. a. därför att folkpartiet realiter fått sin vilja igenom och tvingat regeringen och utskottsmajoriteten på reträtt.

Jag skall citera vad som står i folkpartiets motion, för att det skall bli bekräftat att mitt påstående här är riktigt. Det heter där: »Det är därför med tillfredsställelse vi konstaterar att departementschefen nu åstadkommit en snabbutredning av företagets ställning och accepterat de fakta, som utredningen lagt i dagen.» I fortsättningen framhålles: »Då allt detta ligger i linje med vad som tidigare från vår sida framförts i dessa sammanhang men inte hittills vunnit beaktande, vill vi tillstyrka att Statens skogsindustrier under ovan angivna förutsättningar lösgöres från domänverket och läggs direkt under handelsdepartementet.» Det är klart man kan kosta på sig denna deklARATION, sedan man i en vrålkampanj i pressen lyckats tvinga regeringen till reträtt.

Vad har man åstadkommit? Jo, som jag sade tidigare, ett helgerån, nämligen att skilja domänverket från ASSI. Detta är en avgörande framgång för högerns och folkpartiets linje. Vidare har åstadkommit en rigorös begränsning när det gäller tillgodoseendet av ASSI:s behov av nytt kapital.

Det är klart att man kan kosta på sig denna deklARATION, när man realiter segtrat på den linjen, att ASSI:s utveckling skall begränsas. Därmed har man angivit en kurs, som skulle kunna leda till att bolaget går sin undergång till mötes.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Helmer Persson om att vi från folkpartiets sida aldrig krävt, att bolaget skall skiljas från domänverket. Det påståendet ber vi få fritaga oss ifrån.

Jag skall sedan inte besvara med att gå in på något bemötande i övrigt. Jag vill bara tillägga att tydligen menar herr Persson att allt, som inte samman-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

faller med kommunistiska tänkesätt och synpunkter, också innebär en reträtt.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har gjort några anteckningar men har kommit underfund med att jag intet har att tillägga utöver vad bl. a. herr Grym framhöll i sitt inlägg i debatten.

Det är därför, herr talman, som jag inskränker mig till att endast yrka bifall till den reservation som bifogats utskottets utlåtande och som är betecknad med I b. Jag gör det, herr talman, på de av reservanterna anförda grunderna.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Då Statens skogsindustrier kommer under debatt, vill det åtminstone förefalla mig, som om de saktliga synpunkterna på denna industris verksamhet skulle få vika för politiska uppfattningar. Det är nämligen så, att då ett enskilt företag visar sig aktivt och får en strålände utveckling, kommer det i regel beröm, men då det gäller ett statligt företag, som visar samma tendenser, vill det lätt bli sura miner och enbart kritiska synpunkter. Det är väl inte mycket att göra åt den saken; det sammanhänger väl med den bekanta och omhuldade inställningen, att statens hand under alla förhållanden är död. Men då det gäller Statens skogsindustrier och dess verksamhet kan man helt enkelt vända på steken och säga, att den döda handen i detta fall representeras av andra storheter, nämligen enskilda företag. Ty vad ASSI har försökt sätta liv i, har i regel varit företag, som enskilt kapital inte har velat satsa många kronor på.

Jag vill påminna kammarens ledamöter om — det är inte så värst många inne nu, men kanske det finns några, som var med på riksdagsresan för 20 år sedan, alltså 1937. Den resan företogs i övre Norrland, och de minnesgoda kommer säkert ihåg, hurdant läget då var i denna landsända. Var vi kom, mötte oss kommunala representanter och representanter för fackföreningarna, och den

klagovisa, som uppstämades, hade alltid samma melodi. Den berättade om arbetslöshet, nöd och urbota fattigdom. Ungdomarna blev, sade man, 25, 30 år gamla utan att ha fått tillfälle att göra ett dagsverke. Så var det bl. a. i de bygder, där sågverksdöden hade gått fram. Av en tidigare omfattande sågverksrörelse fanns nu endast ruttna hus och skräphögar kvar. Oavsett vilken politisk uppfattning vi hade, kände vi oss alla bedrövade inför den synen, och vi diskuterade naturligtvis man och man emellan, hur det skulle vara möjligt att komma ifrån det rådande eländet. Vi sade oss, att även om läget föreföll hopplöst för tillfället, så borde det finnas vissa faktorer som man kunde sätta sitt hopp till. Dit hörde framför allt skogarna däruppe; de fanns ju ändå kvar.

Jag vet att flera av kammarens ledamöter var med på 1953 års riksdagsresa. Då var stämningen en annan i de trakter som besöktes. Den enda bygd, som bad oss om hjälp på grund av nödläge, var Törefors, där ett enskilt bolag höll på att lägga ned driften. Eljest kunde ju vi, som varit med på resan 1937, konstatera det uppsving och det välstånd som hade åstadkommit. Jag vill självfallet inte påstå att detta berodde enbart på Statens skogsindustriers verksamhet. Det fanns en hel del andra bidragande orsaker. Dit hörde den ökade brytningen i gruvorna, Norrbottens järnverk och domänverkets aktivitet i skogarna, vilken dock i stor utsträckning sammanhängde just med den verksamhet som Statens skogsindustrier bedrev. Man kan rent av säga att under den mellanliggande tiden hade inträffat en hel revolution för befolkningen. Vi kan också erinra oss vad som hade skett vid Karlsborgsverken, där ASSI åstadkommit en strålände industriell utveckling. De olika produkter, som där framställdes, gick ju på export, vilket som bekant inte saknar betydelse.

Jag tycker att man har rätt att erinra om detta, när riksdagen nu står i begrepp att fatta ett beslut som har ofantligt mycket att betyda. Jag hävdar, att om det beslutet skulle fattas i enlighet

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

med den reservation som herr Birke talat för, får vi väl be Gud bevara Statens skogsindustrier och de människor som har sin utkomst genom detta bolag.

Jag vill också tillägga att det inte bara är i övre Norrland som Statens skogsindustrier har fått spela lasarettets roll då det gäller bygder, där industrierna hållit på att dö sotdöden. Även i Mellan-Sverige har ASSI fått fylla samma funktion. Jag vill erinra om att då domänverket på sin tid köpte Laxå bruk, skulle den industriella verksamhet, som bruket hade bedrivit, helt ha upphört, om inte Statens skogsindustrier hade funnits. Vi, som sett bruket på nära håll, kan intyga hur inte bara den industriella verksamheten, utan också bostäderna för de anställda har sanerats, så att bruket i dag ger det intryck, som man kan vänta sig av ett välskött industriföretag. De produkter, som tillverkas, är icke obetydliga mängder sågat virke och en hel del annat. Omsättningen på dessa produkter har ökat år från år, och tillverkningen går till största delen på export.

Den, som har iakttagit denna utveckling, måste fråga sig, hur den skulle ha kunnat åstadkommas utan stora investeringar. Det kan ju inte vara riktigt att staten övertar vissa industrier för att låta dem drivas på samma sätt som tidigare, vilket i praktiken skulle betyda att de efter en viss tid måste läggas ned. Företagen måste ryckas upp, och det kan inte ske utan att pengar sätts in, det må gälla enskilda företag eller en verksamhet som staten bedriver. En sanering av industrier kan inte trollas fram utan pengar. Men såvitt jag förstår är det väl ändå inte så riskabelt att investera kapital i en rörelse, när man är ganska säker på att detta kapital kommer att ge återbäring.

Det torde sålunda stå ganska klart, herr talman, att Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet inte bör avbrytas. Jag får säga som herr Grym: När till och med statskontoret har ansett att ett betydligt högre belopp än det av Kungl. Maj:t förordade skall fastställas, då borde även de av kammarens leda-

möter, som kanske i övrigt ställer sig litet reserverade till ASSI:s verksamhet, förstå att detta företag är någonting att slå vakt om. Statskontoret har ju inte vid något tillfälle gjort sig känt för att rekommendera slöseri med statens medel.

Herr talman! Med det sagda ber jag sålunda att få yrka bifall till reservation b av herr Åkerström m. fl. Jag instämmer i vad som tidigare har sagts, att denna reservation visserligen är bra men inte tillräcklig. Det heter ju dock, att av två onda ting väljer man det minst onda, och reservationen är i alla händelser bättre än vad Kungl. Maj:t föreslår. Med tanke på vad som i detta fall står på spel då det gäller ASSI och dess fortsatta verksamhet, skulle jag för min del vilja vädja till kammarens ledamöter att — i den mån ni inte känner er alldeles bundna — vid den kommande voteringen rösta för reservationen av herr Åkerström m. fl.

I detta anförande instämde herr *Jansson, Axel*, (s).

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! När jag lyssnat till åtskilligt av vad som sagts i denna debatt — inte minst till den senaste ärade talarens inlägg — har jag haft ganska svårt att frigöra mig från intrycket att det, som borde vara kärnpunkten i denna överläggning, har skjutits åt sidan på ett, som jag nog tycker, ganska egendomligt sätt; särskilt i det senaste anförandet lyste problemet med sin frånvaro. Den fundamentala fråga, som vi här har att ta ståndpunkt till och som även propositionen och utskottsutlåtandet kretsar omkring, är naturligtvis denna: Har ett statligt företag, som enligt riksdagens eget beslut från 1941 skall på lika villkor — jag vill understryka detta — konkurrera med den enskilda företagsamheten, rätt att i sin expansion helt bortse från den restriktiva ekonomiska politik, som statsmakterna under nuvarande tid för och, såvitt jag begriper, måste föra, och vilken politik ju har riksdagens stöd?

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

Herr Lindahl talade om att detta företag är välskött och målade upp all den välsignelse, som har spirat i dess spår. Man skulle naturligtvis på exakt samma sätt kunna teckna bilden av en lång rad enskilda företag i branschen. Jag vill fästa uppmärksamheten på att fundamentet för denna välmågespridning inte bara är ledningen av företagen utan desslikes den gynnsamma exportkonjunktur för denna näring, som har varit rådande under en lång följd av år och som självfallet även Aktiebolaget Statens skogsindustrier kunnat tillgodogöra sig.

Det går inte att trola fram verksamhet utan pengar, sade herr Lindahl. Nej, detta är ju en truism, det är självklart. Men frågan är, om det i nuvarande läge kan anses rimligt att ställa pengar till förfogande och om man kan göra det utan vådor för den investeringsverksamhet, som staten och de enskilda i andra sammanhang har att ta hänsyn till — här i landet bedrivs ju dock åtskillig företagsamhet utöver det företag som vi nu diskuterar.

Jag tycker inte att det är rimligt, med hänsyn till denna frågas betydelse både principiellt och ekonomiskt, att helt bortse från vad som förevarit i denna angelägenhet, sedan riksdagen, för i dessa dagar ungefär ett år tillbaka, senast diskuterade saken. »Vid genomförandet av sina starkt expansiva utbyggnadsplaner har» — som riksgäldsfullmäktige framhåller i sitt bekanta kritiska yttrande över det senaste kravet på friska pengar — »bolaget i hög grad litat till kortfristig upplåning och andra tillfälliga utvägar, såsom förskottsinsbetalningar till bolaget från dess kunder, eftersläpning beträffande likvider till bolagets leverantörer, bland dem domänverket, etc., vilket allt lett till bolagets nu aktuella finansieringssvårigheter och» — säger riksgäldsfullmäktige — »jämväl försatt staten i ett tvångsläge.»

Jag ber kammarens ärade ledamöter observera detta uttryck »jämväl försatt staten i ett tvångsläge», ty det återkommer i samtliga de remissyttranden, som här är för handen. Man går ut ifrån ett

tvångsläge och rättar sina reaktioner efter detta förhållande. Men är det rimligt, att ett statens företag på sätt som här skett försätter sina uppdragsgivare, d. v. s. statsmakterna, regering och riksdag, i ett tvångsläge? Det är väl detta vi här skall diskutera, såvitt jag kan förstå.

Då reser sig den frågan: Har riksdagen anledning att utan vidare — sedan man har konstaterat detta tvångsläge — bara därför att det är ett tvångsläge finna sig i de anspråk som företaget ställer, anspråk på flera tiotals miljoner friska pengar utöver dem som tidigare ställts till förfogande? Intet av de remissorgan som yttrat sig i ärendet — statskontoret, riksräkenskapsverket o. s. v. — bortser ju från den omständigheten, att vi här är i ett tvångsläge.

Låt mig erinra om vad som hände vid årsskiftet! Jag tycker, att det kan vara ganska nödvändigt att göra det med hänsyn till den enligt min mening nog ganska ensidiga argumentation, som här från många håll kommit till synes.

När domänstyrelsen och Aktiebolaget Statens skogsindustrier i december i fjol kom med sina bekanta anspråk på 160 miljoner kronor — det var ju den summan det gällde den gången — väckte detta äskande naturligtvis ett betydande uppseende. Varför blev det en så intensiv diskussion kring denna angelägenhet? Det kanske kan vara skäl att till en början syssla med även den sidan av saken. Man bör då erinra sig att ASSI i maj i fjol enligt riksdagens beslut fick riksgäldskontorets garanti på ett reverslån av 35 miljoner kronor; det kommer alla riksdagens ledamöter väl ihåg. Ett halvt år senare kom man alltså med kravet på 160 miljoner kronor utöver de 35 miljonerna, som man fått i maj. Det blir således 195 miljoner kronor, som man önskade skulle tillskjutas på mindre tid än ett år till ett enda företag. Jag vill i förbifarten påpeka, att ett ironiskt öde fogade det så, att detta belopp — låt oss säga runt 200 miljoner kronor — blev nästan exakt lika stort som vad hela det i samma veva emitterade statslånet inbringade; hela statslånet gav

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

nämligen 200 miljoner kronor. Jag tycker, att detta lilla påpekande är ägnat att något belysa de ting, som vi här sysslar med.

Man kanske också — inte minst mot bakgrunden av ett par av de anföranden som här hållits — har anledning att hålla i minnet, att det trängande kapitalbehov, som jag nu talat om och som fixerats till 160 miljoner kronor, uppkommit trots de 35 miljonerna, som beviljades i maj, och trots — detta är kanske bortglömt av riksdagen i dag — att bolaget år 1953 erhållit betydande tillskott i form av ökat aktiekapital och rörliga krediter i riksgäldskontoret, sammanlagt 52 miljoner kronor.

Men det var också en annan omständighet, som bidrog till den mycket livliga diskussionen kring de anspråk, som ställdes vid årsskiftet. På senhösten i fjol — det kanske kan intressera någon av kammarens ledamöter att detta påpekande framföres — gjorde Sydöstra Sveriges skogsägares förbund en framställning till regeringen om att få möjligheter att i Sverige eller utlandet låna pengar till skogsindustriell utbyggnad utan hinder av gällande kreditrestriktioner. Förbundet hänvisade till angelägenheten av en sådan utbyggnad och den allmänt erkända samhällsnyttan därav, och ingen här i kammaren vill väl bestrida samhällsnyttan i den verksamhet som utövas av detta förbund. I sinom tid kom beskedet från finansdepartementet, som kort och gott meddelade att framställningen icke föranledde någon åtgärd, alltså blankt avslag utan motivering.

Man kan ju förstå, om skogsägarna kände sig irriterade över den samtidigt framkomna skrivelsen, utmynnande i önskemål om ytterligare 160 miljoner kronor till domänverket och Statens skogsindustrier. Jag erinrar mig ganska bestämt, hur i detta sammanhang en visserligen opolitisk, men jag tror jag kan säga inflytelserik tidning, som alla här i kammaren väl känner till, nämligen Jordbrukarnas Föreningsblad, uttalade sig.

Man skrev om domänverkets och

ASSI:s önskemål på följande sätt: »Om dessa väldiga anspråk bleve tillgodosedda, skulle det givetvis sätta den inte statsägda skogsindustrien i efterhand. Ur skogsägarnas synpunkt måste det betraktas som utmanande, om så skulle ske.» Detta är starka ord, som använts av en tidning som vi alla vet brukar vara försiktig i sina uttalanden självfallet med hänsyn till de organ som den representerar.

Vad har nu remissinstanserna sagt i den här frågan? Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att här fördjupa mig i dem. Riksräkenskapsverket har med skärpa understrukit, att företaget ej i fortsättningen bör engagera sig i sådana kapitalkrävande utbyggnader som det på egen hand inte förmår finansiera utan att statsmakterna i förväg får ta ställning till dessa.

Vad har nu riksbanken sagt? Jag menar här majoriteten och inte minoriteten inom riksbanksfullmäktige. Riksbanken har varit ganska frän i sina allmänna reflektioner. I propositionen har remissvaren på ett föredömligt sätt återgivits, även riksbanksfullmäktiges. En passus däri lyder på följande sätt: »Den restriktiva ekonomiska politik som statsmakterna under en följd av år av samhällsekonomiska skäl ansett sig tvingade att bedriva, borde nämligen enligt fullmäktiges mening även ha föranlett ett fristående statligt företag som Aktiebolaget Statens skogsindustrier att ålägga sig en sådan återhållsamhet i sin verksamhet, att den dryga räkning i efterhand som nu utställts, hade kunnat undvikas. Svårigheten att erhålla långfristiga lån på den öppna marknaden och de begränsade anslag som statsmakterna ansett sig kunna ställa till bolagets förfogande, borde ha varit tillräckliga signaler därom.» Detta säger alltså majoriteten inom riksbanksfullmäktige, och var den politiskt hör hemma vet alla kammarens ledamöter.

Det är givet att Kungl. Maj:t inte kunnat låta vad som i dessa remissvar anförts passera utan vidare. Det var ju ytterligt grava anmärkningar — jag tror inte att det är något överord att säga så

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

— som riktades mot ASSI:s sätt att, oavsett den ekonomiska politik, som statsmakterna för, bedriva sin investeringsverksamhet.

Hur låter det nu i propositionen? Jo, det sägs där att »i anledning av vissa uttalanden i inkomna remissutlåtanden uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 18 januari 1957 åt numera statsrådet Kling att verkställa utredning rörande reglering av de inbördes förhållandena mellan Aktiebolaget Statens skogsindustrier och domänverket.» Jag vill säga att statsrådet Klings utredningsresultat är ett intressant dokument. Jag skulle verkligen på allvar vilja tillråda kammarens ärade ledamöter att studera detta, ty, om man inte har fått förhållandena kring detta betydande företag riktigt klara för sig, får man det otvivelaktigt genom den utredning, som statsrådet Kling på regeringens anmodan har verkställt.

Av propositionen och utskottsutlåtandet framgår, att statsrådet Kling föreslår bolagets skiljande från domänverket. Här har under överläggningarna framförts erinringar mot detta förslag, och man har i detta sammanhang enligt min mening använt kraftiga överord i sin kritik. Motivet för statsrådets Klings förslag är emellertid det förhållandet, att statsmakterna med nuvarande organisation av bolaget icke haft möjlighet att i förväg ta ställning till bolagets anspråk på statliga kapitalinsatser. Utredningsmannen framhåller, att denna synpunkt är desto mera värd beaktande som tillgången på långfristigt kapital är mycket begränsad och det statsfinansiella läget påkallar största återhållsamhet i fråga om statsutgifterna. Är det verkligen möjligt att motsäga honom på den punkten? Jag har här hört någon göra detta, dock utan åberopande av den föreliggande utredningen, men för egen del har jag synnerligen svårt att framföra några erinringar mot de uttalanden, som i detta sammanhang är gjorda.

Utredningsmannen understryker också det numera allmänt kända faktum, att — som det ordagrant heter i utredningen — »statsmakterna vid flera tillfällen ställts inför nödvändigheten att i efter-

hand medverka till avsevärda kapitaltillskott till bolaget för att finansiera redan genomförda eller påbörjade investeringar och för att förse bolaget med ytterligare rörelsemedel». Det är alltså en ledamot av den nuvarande regeringen som gör det konstaterandet, att bolaget vidtagit sådana dispositioner och gått så långt i sitt ekonomiska agerande, att statsmakterna i efterhand ställts i det läget att nödgas betala dryga räkningar i efterhand. Jag skulle, herr talman, vilja fråga: Hur skulle det ha gått, om man i enskild företagsamhet hade använt dylika metoder? Jag fruktar att det hade blivit ganska stormiga bolagsstämmor i ett dylikt företag.

Jag upprepar alltså utredningsmannens konstaterande, som är samma konstaterande som de övriga remissinstanserna gjort, nämligen att statsmakterna vid flera tillfällen ställts inför nödvändigheten att i efterhand medverka till avsevärda kapitaltillskott till bolaget. Och det är ju där, herr talman, som vi nu, som sagt, återigen befinner oss i dag — för vilken gång i ordningen vågar jag inte säga. Men jag skulle vilja fråga: Bör verkligen riksdagen utan vidare gång på gång foga sig i att bli på detta sätt skjuten åt sidan? Är det verkligen i överensstämmelse med riksdagens naturliga prestigekrav att foga sig i dylika åtgärder? Kan man hur länge som helst tolerera en sådan ordning? Det är denna sak vi här har att diskutera.

På tal om statsrådets Klings utredning skulle jag — kanske en smula vid sidan av ämnet — vilja göra ett litet påpekande, som måhända har ett visst pikant intresse. Kammarens ledamöter erinrar sig helt säkert livligt den debatt, vi hade här i kammaren i dessa dagar i fjol, då det gällde att ge riksgäldsfullmäktige i uppdrag att ställa garantier för ett reverslån på 35 miljoner åt ASSI. Från åtskilliga håll här i kammaren förmenade man, att detta var en angelägenhet av särskilt brådskande natur. Pengarna var nödvändiga bland annat, sades det, med hänsyn till de risker för arbetslöshet, som i annat fall skulle uppstå. Ja, när man nu tänker tillbaka på den debatten,

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

kan man inte låta bli att dra en smula på smilbandet, när man läser statsrådet Klings utredning på denna punkt. Det heter ordagrant: »Vid 1956 års riksdag bemyndigades fullmäktige i riksgäldskontoret att iklåda staten garanti för ett kortfristigt reverslån å högst 35 miljoner kronor åt bolaget. Garantien har utfärdats, men reverslånet har ännu icke i sin helhet placerats.» Utredningsmannen avlämnade sin promemoria till Kungl. Maj:t den 6 mars. Kommentarer torde vara onödiga, som det brukar heta.

Nu vill jag gärna, ärade kammarledamöter, medge, att finansministern liksom remissinstanserna och utredningsmannen ställer sig kritisk till åtskilligt av vad som förevarit i detta sammanhang. På sina ställen använder finansministern en skrivning, som jag nog tycker är väl så hård som den, vilken exempelvis riksgäldsfullmäktige begagnade sig av. Sälunda betonar departementschefen nödvändigheten av att — jag tillåter mig citera — »stor restriktivitet i fråga om såväl investeringar som kreditgivning iakttages jämväl beträffande detta statliga organ». Han framhåller vidare, att bolaget framfört yrkanden om kapitaltillskott, som »icke är förenliga med den för närvarande eftersträfvade ekonomiska återhållsamheten».

Jag delar finansministerns uppfattning. Men hur skall man nu mot bakgrunden av dylika och liknande starkt kritiska uttalanden kunna förklara, att remissinstanserna liksom utredningsmannen och finansministern i alla fall tillstyrker ett låt vara starkt reducerat kapitaltillskott? Ja, jag har redan för en stund sedan tillåtit mig antyda den sannolika förklaringen, som väl inte är någon annan än att man inte ansett sig kunna handla på annat sätt än man gör. Man är försatt i ett tvångsläge, man är tvungen att — för att använda riksbanksfullmäktiges ord — betala i efterhand en räkning som företaget har utställt. Men, herr talman, är det ofrånkomligen nödvändigt att resonera på det sätt som remissinstanserna och även departementschefen har gjort? Är det nödvän-

digt att, bara därför att företaget har ställt statsmakterna i tvångsläge, acceptera detta och säga: »Allright, vi stryker över och går vidare. Här får ni 35 miljoner, så att ni kan klara er tills vidare». Jag tycker inte att detta är i överensstämmelse med den ställning, som tillkommer riksdagen och Kungl. Maj:t.

Det kan inte hjälpas att det, som givetvis om någon stund kommer att beslutas, av mycket vidsträckta kretsar i vårt land — inte minst skogsägarna — kommer att uppfattas som ett klart favoriserande av ett statligt företag kanske bara därför att det är statligt. Det kan inte anses, menar jag, svara mot rättvisa och billighet att i den kredit-situation, som nu råder, gå till väga på det sätt som föreslås. Det är enligt min mening angeläget att investeringsverksamheten nedskäres för att nå överensstämmelse med bolagets möjligheter till självfinansiering samt att det onormalt stora lagret minskas till rimlig nivå. Genom att dessa åtgärder vidtages borde det vara möjligt att sanera bolagets affärer utan anlåtande av nytt statligt kapital.

Det är ju så — det framgår av handlingarna — att bolaget i betydande utsträckning har finansierat sin verksamhet genom omfattande förskottslikvider bl. a. från utländska köpare.

Att det här inte precis rör sig om vad man brukar kalla för småpotatis, framgår av den redogörelse över bolagets skulder som är införd i propositionen. Posten diverse kreditorer, vari dessa förskottslikvider ingår, har exempelvis stigit oavbrutet under de senaste åren och uppgick vid utgången av år 1956 till icke mindre än 136,1 miljoner kronor. Samtidigt härmed redovisas en ständig ökning av varulagret som vid utgången av år 1956 uppgick till 90,9 miljoner kronor. Siffrorna är hämtade ur propositionen.

Så ett par ord om en annan sida av det här problemet, en detalj — låt vara en betydelsefull sådan — som har låtit mycket tala om sig. ASSI har ju på sistone även slagit sig på rederiverksamhet. Man har, tycker jag, anledning fråga sig: Kan expansionen utöver ett dy-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

likt fält anses stå i överensstämmelse med de principer som från början avsågs ligga till grund för verksamheten? Där talades ju om vissa sociala synpunkter på detta spörsmål o. s. v. Jag har inte någonstans kunnat finna några som helst antydningar om att man även hade tänkt sig att detta aktiebolag, Statens skogsindustrier, skulle syssla med rederiverksamhet.

Frågan, om detta är i överensstämmelse med den ram som riksdagen själv har uppdragit för bolagets verksamhet, blir ännu mera berättigad, om man tar del av statsrådet Klings uttalanden på denna punkt. Vad säger statsrådet Kling om rederiverksamheten? Han påpekar att Statens skogsindustrier under de senaste åren utvidgat sin verksamhet genom anskaffande av fartyg för transport av viss del av sina produkter, och han tillägger att detta skett »utan att vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen erhållit tillfälle att pröva frågan». Ingen i detta hus eller i kanslihuset har haft någon som helst möjlighet att ta ståndpunkt till denna nya expansion vid sidan av de riktlinjer för bolagets verksamhet som riksdagen tidigare har uppdragit. Man kan ju säga om ASSI:s tillväggångssätt i detta hänseende vad man vill, men inte vittnar det om någon större hänsyn vare sig till Kungl. Maj:t eller till riksdagen.

Och vad säger manne den svenska sjöfartsnäringen, särskilt den mindre, om denna nya kollega som synes operera fullständigt oberörd av de kreditrestriktioner som gäller för näringen i övrigt. Statsmakterna medverkar ju, företrädesvis genom tre institutioner, i viss omfattning i sjöfartsnäringens finansiering. Dessa institutioner är Svenska skeppshypotekskassan, statens lånefond för den mindre skeppsfarten och statens sekundärlånefond för den mindre skeppsfarten. Hur är det nu ställt inom dessa tre statliga organ? Riksdagen har haft anledning att åtminstone snudda vid dessa problem. Under nuvarande kreditpolitiska situation är verksamheten inom dessa inrättningar starkt begränsad, där den inte helt har upphört

av brist på pengar. Statens lånefond för den mindre skeppsfarten anhöll i vintaras om en fondförstärkning på 25 miljoner kronor i anslutning till den s. k. August Lindbergska utredningen rörande det mindre tonnageets förhållanden. Man önskade denna fondförstärkning för att i rimlig omfattning kunna fortsätta sin verksamhet. Hela denna lånefonds kapital på drygt 15 miljoner kronor var nämligen då disponerat, men från den mindre sjöfarten hade flutit in låneansökningar på 15,5 miljoner kronor vilka inte kunnat behandlas. Alla lånesökande hade måst avvisas. Hur gick det nu med denna ansökan om förstärkning av fonden med 25 miljoner kronor? Handelsministern strök som bekant ned de 25 miljonerna till 3. Här i riksdagen väcktes, som alla kommer ihåg, motioner om en höjning åtminstone till 5 miljoner, men även det kravet avslogs, och varför avslog man det? Jo, det skedde med hänvisning till den kreditpolitiska situationen. Bör inte detta argument gälla även i relation till Aktiebolaget Statens skogsindustriers rederiverksamhet? När ASSI ger sig ut på böljan blå, föreligger som sagt inga svårigheter. Man har ju alltid staten att hålla sig till i efterhand, såsom remissinstanserna påpekat. Enligt uppgift skall ASSI redan ha beställt fyra fartyg, varav ett är levererat. Man kan förstå alla de mindre rederiägare i detta land, som känner sig bittra till sinnes, när de konstaterar, att deras ansökningar om lån ur de statliga fonderna avslås på löpande band, samtidigt som ASSI inte har några som helst svårigheter att etablera rederiverksamhet.

Jag skall nu strax sluta. Jag talade för en stund sedan om den oro, som man uppenbarligen hyser på skogsägarhåll inför ASSI:s expansion. Jag citerade i början av mitt anförande en artikel i Jordbrukarnas Föreningsblad i denna sak. Där underströks, hurusom de enskilda skogsägarna i samverkan visat både vilja och förmåga att sörja för den skogsindustriella utbyggnaden, om blott inte det allmänna lägger hinder i vägen, men om ett statsägt företag bara

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

behöver be för att få pengar från staten i nästan vilken utsträckning som helst, blir ju konkurrensmöjligheterna totalt snedvridna. Man kan därtill befara, att om Statens skogsindustrier tillåtes expandera enligt önskan — och jag tycker nog att här är det ett ganska allvarligt perspektiv — så finns den risken att anspråken växer även i fråga om kontrollen över växande skog och skogsmark »för att trygga råvaruförsörjningen», som det brukar heta. Lantbruksförbundet har ju också haft anledning att bestämt motsätta sig ökade befogenheter för domänstyrelsen i fråga om markköp.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare fördjupa mig i dessa ting. Som jag ser på saken, måste det vara utomordentligt angeläget, inte minst efter de senaste årens politik från bolagets sida, att en parlamentarisk utredning tillsättes med uppgift att klarlägga principerna för och omfattningen av Statens skogsindustriers verksamhet. I avvaktan på denna utredning bör enligt min mening inte något anslag till statlig aktieteckning för närvarande bifallas.

Med hänvisning till vad jag här har anfört hemställer jag om bifall till den reservation, nr 1 a, av herr Birke m. fl. som är knuten till statsutskottets här föreliggande utlåtande.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Tyvärr har jag på grund av att jag måst delta i ett annat sammanträde inte haft tillfälle att följa den föregående debatten.

Jag vill inledningsvis understryka att den grupp jag tillhör går med på de anslagsäskanden som Kungl. Maj:t har gjort. Vi anser nämligen att Statens skogsindustrier befinner sig i den situationen, att om man skall rädda vad räddas kan, så måste nytt och friskt kapital tillskjutas bolaget. Vi har emellertid inte varit ense med utskottet i fråga om de sista klämmarna i utskottets utlåtande. I anslutning till motioner skulle vi — utöver vad utskottet har hemställt om — velat få in en begäran om

en allmän undersökning rörande bolagets ställning i dess helhet, dess framtida kapitalbehov och den erforderliga avvägningen mellan olika föreliggande investeringsprojekt. Att en dylik undersökning kan komma att beröra principerna för och omfattningen av bolagets verksamhet borde vara självklart.

I en annan enskild motion har det därutöver yrkats på att riksdagen skall få en bättre insyn än nu i de statliga bolagens verksamhet över huvud taget. Även det kravet har vi anslutit oss till.

Såsom föregående ärade talare framhöll, har finansministern i sin proposition i clara verba sagt ifrån vad han anser om de ekonomiska transaktioner som Statens skogsindustrier har bedrivit. Jag har ingenting att tillägga på den punkten utöver vad finansministern har sagt. Den expansion som skett inom det här bolaget under det sista decenniet, har otvivelaktigt gått alldeles för hastigt och långt utöver gränserna för en sund ekonomi. Detta har ju också avspeglat sig i ständigt ökade kapitalbehov från bolagets sida. Såsom herr Hagberg nyss framhöll, har kapitalbehoven kommit i efterhand, och statsmakterna har därvid ställts i ett tvångsläge. År 1953 fördubblades aktiekapitalet från 22 till 44 miljoner. Med anledning av den proposition, som då avlämnades i riksdagen i detta ärende, begärdes från vårt håll offentlig insyn i de statliga affärsföretagens ställning. Det framhölls från oppositionens eller åtminstone den grupps sida som jag tillhör, att om expansionen fick fortsätta i samma takt om hittills, komme riksdagen sannolikt att inom en inte alltför avlägsen framtid få ta ställning till frågan om ytterligare utökning av bolagets aktiekapital, därest man även i fortsättningen ville hålla en vettig relation mellan årsomslutning och aktiekapital. Vid det tillfälle var relationstalet sådant, att bolagets eget kapital endast uppgick till omkring 15 procent av årsleveransvärdet, något som ju i privat verksamhet förefaller absurt.

Det begärdes alltså att få en närmare utredning av bolagets ekonomiska ställ-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

ning, men tyvärr avvisades detta yrkande av riksdagen. Det är att beklaga att vi inte redan år 1953 fick gehör för vidtagande av de åtgärder som har förverkligats först i år. Hur det var i fjol, minns vi alla. Då begärdes ytterligare stöd från riksdagens sida, fortfarande i efterskott, för att sopa igen spåren efter bolagets lättsinniga expansion.

I den motion, som väcktes i fjol, framhölls att för ett statligt företag som Statens skogsindustrier bör det ligga i det allmännas intresse att bolaget har en inriktning och en ekonomisk struktur, som ur allmän synpunkt kan anses önskvärda. I motionen begärdes därför en utredning beträffande de syften som det allmänna önskade uppnå genom bolagets verksamhet. En sådan utredning måste gå vida längre än den utredning av bolagets finansiella ställning, som i fjol bebådades i propositionen och som egendomligt nog skulle utföras inom bolaget, alltså icke av en opartisk utredningsinstans. Vi vet att vad som beviljades i fjol också var otillräckligt, och nu är vi framme vid situationen i år.

I år har tydligen andarna vaknat. Som herr Hagberg nyss underströk, har de remissinstanser som yttrat sig — herr Hagberg nämnde då särskilt riksgäldsfullmäktige, riksbanksfullmäktige och riksräkenskapsverket — inte sparat på krutet. Men det är en tröst för tigerhjärtan att få rätt först i efterhand. Det hade varit lyckligare, ifall riksdagen redan tidigare hade åtagit sig den här saken. Jag skall inte gå in på alla detaljer som dyker upp i detta sammanhang. Jag föreställer mig att de har behandlats under den föregående debatten.

När det nu begärs en konsolidering av bolagets ställning, så bör det prövas, om inte en del av dess verksamhet, i synnerhet den som går utanför ramen för bolagets egentliga uppgifter, bör avvecklas, och sålunda kapitalmedel lösgröas för ändamål för vilka bolaget ju har tillkommit. Man kan tycka att den av herr Hagberg nyss apostroferade rederirörelsen är en bagatell i det hela. Det är bara fråga om en 7—8 miljoner,

och det är ju småpotatis i den här röran, men principiellt måste det väl ändå anses vara beklagligt att ett bolag, tillkommet för en viss uppgift, ger sig in på ett för verksamheten främmande arbetsområde.

Man kan beträffande rederirörelsen fråga sig, om det i nuvarande läge har konstaterats tonnagebrist inom fraktfarten. Man kan fråga sig, om det har förelagat svårigheter för de svenska skogsindustrierna att skeppa ut sina produkter.

Nej, några förljudanden i den riktningen har inte hörts. Man måste också uttala sitt beklagande över att, medan svenska näringsidkare — jag tänker då närmast på småredarna — fått vidkännas stora inskränkningar i sin rörelse, då de inte kunnat erhålla de statslån som de enligt statsmakternas principbeslut och i anslutning till förefintliga lånefonders syften skulle ha rätt till, ett statligt bolag utan någons hörande samtidigt kan sätta i gång med byggande av en fartygsflotta i förlitande på att staten i efterhand skall bli förpliktigad att betala. Vad har för övrigt bolaget för kompetens att bedriva rederirörelse?

Till sist, herr talman, skulle jag vilja särskilt fästa uppmärksamheten på den dunkla frågan om bolagets utländska affärer. I propositionen anges en summa av inte mindre än 54 miljoner kronor såsom förskott från kunder. Eftersom den överväldigande delen av bolagets försäljning går på export, innebär detta, att det är engelska köpare, som äger det statliga bolagets fartygsflotta och en del av bolagets anläggningar. Kan det vara ett riktigt förfarande? Det är också beklagligt, att ett statligt företag också på detta sätt i sin ständiga kreditnöd anskaffar utländskt kapital, i realiteten måste betraktas som ett slags inofficiellt statslån för finansiering av investeringsobjekt i Sverige.

När finansministern har sagt ifrån, att de kortfristiga krediterna bör nedbringas, så hoppas jag att även kundkrediterna inkluderas i det uttalandet. Det är visserligen sant att de 35 miljo-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

nerna i nytt kapital, som skall tillföras bolaget, inte förslår för en sådan sanering. Men finansministern hänvisar till att lagerhållningen skall kunna nedbringas och att man sålunda skall nå målet.

Till jämförelse kan jag nämna en fråga, som var uppe i riksdagen för ett par år sedan. Då begärde Volvo statsmakternas tillstånd för ett långt mindre kreditlån i USA med syftet att underlätta den svenska bilexporten på den amerikanska marknaden. Denna begäran ansågs då av riksdagen fullkomligt oförenlig med de svenska kreditrestriktionerna. Men vad ASSI här företagit sig är en affär av långt större räckvidd än vad Volvo på sin tid ifrågasatte, och såvitt jag vet, har inte de krediter, som ASSI har fått på den utländska marknaden, befordrat exporten — den hade kommit till i alla fall.

Med hänsyn till att bolaget visat en benägenhet att utnyttja sin särställning till att frita verksamheten från den kreditåttstramning, som statsmakterna beslutat skall gälla för hela näringslivet, synes den sanering, som nu skall komma tillstånd, inte böra helt överlämnas till bolagets eget avgörande, utan böra ske i samförstånd med den för kapitalförsörjningen i sista hand ansvariga, d. v. s. staten.

Den utredning vi begär, bör sålunda omfatta förslag inte endast i fråga om det framtida investeringsprogrammet och dess kapitalförsörjning, utan bör även gälla kreditsaneringens praktiska genomförande.

Nu kan det invändas, att i och med att ASSI ställs under handelsdepartementet, får staten sådan insyn som vi har begärt. Men det gäller för riksdagen att se till, att också den får ta ställning, så att inte Kungl. Maj:t i sin tur lämnar riksdagen utan insyn i dessa frågor i fortsättningen.

Med vad jag här anfört, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets klämmor 1—3, som gäller anslagen, och avslag på utskottets klämmor 4—6, under vilka punkter jag i stället yrkar bifall till vad som föreslås i reservation nr 2.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga den redan rätt långa debatten. Jag tillhör den majoritet i statsutskottet, som tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag och tänker inte komma med några från utskottets förslag avvikande meningar. Vad jag här vill anföra är endast några synpunkter beträffande en liten detalj.

För en del år sedan gav ASSI en kommun i Skaraborgs län vissa förhoppningar om att det skulle byggas en fabrik där. Kommunen vidtog en rad mycket kostsamma åtgärder: den redan förut mycket bra hamnen i Otterbäcken fördjupades, vatten- och avloppsledningar drogs fram och vissa personalbostäder kom till; men den fabrik, som skulle komma, har icke ens börjat uppföras, och det ser ut, som om den nu skulle skjutas på en mycket oviss framtid, då det har visat sig omöjligt att få fram nödvändiga medel till den. Detta är att beklaga.

I orten är man mycket angelägen om att fabriken kommer till stånd när möjligheter yppar sig. Man har i Amnehärad, som är socknens namn, levt i den förklarliga och optimistiska tron, att skulle fabriken snart komma till stånd, skulle hela norra Skaraborgs län kunna blomstra upp. Inte minst länsstyrelsen var intresserad och jag vet, att under den tid, då denna kammars värderade ledamot herr Domö var landshövding i Skaraborgs län, var han mycket angelägen om att man skulle få till stånd denna fabrik.

Fabriken har inte kunnat bli verklighet, och man vet inte när så skall bli. Människorna där nere går och väntar och är angelägna om att vad som nu sker skall innebära den sanering av ASSI, som medför en första etapp fram emot vad de väntar på.

Det är klart, att skulle de medel, som erfordras nu ställas till förfogande, skulle det bli väldiga belopp. Det har inte remissinstanserna, inte Kungl. Maj:t och inte statsutskottet kunnat vara med om. Man får i varje fall tro att nu dock skall yppa sig möjligheter till den sanering för bolaget, som skall bli inkörsporten

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

till ett fortsättande av de planer som varit å bane, så att inte planerna skrinläggs för evigt, ty det skulle vara ödeläggande för den bygd jag här talat för. Den bör få sin fabrik.

Det är, herr talman, det enda jag ville ha sagt i denna debatt. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON, RAGNAR, (s):

Herr talman! Herr Hagberg har i sitt anförande ytterligare understrukt utredningskrav som framföres i reservationen. Jag tycker mig emellertid förstå att herrarna är medvetna om att i propositionen redovisas resultatet av de utredningar som redan gjorts. Herrarna har sålunda byggt upp sina anförenden med stoff ur utredningar, som redan är verkställda, för att belysa bolagets nuvarande situation, även om jag medger att den framtida utvecklingen där inte är så klart åskådliggjord.

Inom utskottet har vi ansett att bolaget nu rimligen bör få arbetsro. Vad som hittills redovisats av redan verkställda utredningar har ju närmast utgjort ett klander mot att bolaget i vissa avseenden har gått för hastigt fram. Herr Hagberg har ställt frågan: Har ett statligt företag rätt att bortse från den ekonomiska politik, som statsmakterna har gjort till sin? Det är ingen inom utskottsmajoriteten som påstått att bolaget har rätt att göra det. Genom att ge vår anslutning till vad finansministern föreslagit beträffande bolagets skiljande från domänverket och verksamhetens inordnande under Kungl. Maj:t, har vi ansett att de kontrollmöjligheter skapas, som tidigare inte funnits. Man bör rimligen inte vara alltför benägen att måla framtiden svart, innan man får se resultatet av denna nya form av kontroll.

Herr Hagberg frågade vidare, om man kan tolerera den ordning, som har inäugurerats och som lett till att riksdagen gång efter annan fått bestämma i efterhand, när det gäller bolagets kapitalanspråk. Naturligtvis kan man inte det. Det har ju också sagts i både propositionen och utskottsutlåtandet. Men

har man den känslan att bolaget tidigare har varit underförsörjt med kapital och därur kan härleda den nuvarande situationen, så bör man inte vara riktigt så hårdhänt i sin framfart som speciellt högern varit i sin reservation. Man måste vara mycket kallsinnig mot de sociala följderna, som måste anmäla sig om riksdagen följer högerreservationen. Jag förutsätter att de av kammarens ledamöter, som tidigare varit med om engagemangen i Statens skogsindustrier från riksdagens sida, inte är benägna att inta en annan ståndpunkt.

Beträffande denna mycket omtalade rederirörelse vill jag säga, att det är precis som om det vore något fullkomligt enastående i svenskt näringsliv att ett företag skaffar sig egna transportmedel. Jag känner inte till något om den utländska transaktion som herr Ohlon redovisade. Jag vill bara i all enkelhet antyda, att därest man nu har lånat kapital utifrån för att klara denna rederirörelse, så är det väl kanske inte alldeles ur vägen att påminna om att bolaget också har tillfört landet ett icke föraktligt valutatillskott. Jag tror att detta väl uppväger vad bolaget eventuellt tvingats upplåna i utlandet.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Den siste ärade talaren menade, att bolaget varit underförsörjt med kapital. Men vad menas egentligen därmed? Ja, det kan naturligtvis sägas, att det har varit underförsörjt med kapital i förhållande till den våldsamma expansion, som har ägt rum. Men detta är väl ingen orsak till att falla till föga för vilka krav som helst i detta sammanhang. Inom all annan företagsamhet får man försöka ordna det så att expansionen något så när håller takt med bolagets möjligheter till självfinansiering, eller mera populärt uttryckt: inom det enskilda näringslivet ser man alltid till, att man inte sträcker benen längre än skinnfällan räcker. Men det är denna synpunkt, som bolaget skänkt mycket

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

liten uppmärksamhet. Man har helt enkelt ständigt expanderat utan att ta tillbörlig hänsyn till kravet på självfinansiering. Man har expanderat utifrån den förutsättningen, att staten, om bolaget kommer i likviditetssvårigheter — vilket det återigen gjort — kommer att ställa pengar till förfogande.

Det är på det sättet som det gått till, och det är mot en dylik metod, som jag och mina meningsfränder reagerat.

Jag tycker icke att det är i överensstämmelse med den aktning, som riksdagen av andra bör äga, för att nu travestera ett känt uttryck, då Statens skogsindustrier har gått till väga på det sätt som här skett utan hänsynstagande till vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen.

Jag vill också understryka vad statsrådet Kling påpekade i rederifrågan, nämligen att avgörandet där träffats utan att vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen erhållit tillfälle att pröva frågan.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten nämnvärt, men jag kan inte underlåta att erinra om att när vi förra året diskuterade denna fråga här i riksdagen, så spelade Otterbäcken en betydande roll. Man fick då av debatten nästan det intrycket, att Otterbäcken var helt beroende av den kredit som beviljades av riksdagen. Jag stod i föl under en reservation, i vilken vi visserligen inte vände oss emot den ifrågasatta krediten men dock begärde en utredning. Min ärade bankkamrat betecknade i föl mitt uppträdande i fråga om Otterbäcken såsom häpnadsväckande. Jag vill i dag deklarerera, att när min ärade bankkamrat var uppe och talade om Otterbäcken, var jag fullt överens med honom i vad han sade. Jag kan verifiera vad han anfört om de kommunala investeringarna och det våra läge, vari Amnehärads kommun kommit. Såsom representant för Skaraborgs län är jag naturligtvis mycket intresserad av att vi där får en industri som kan tillvarata och behålla arbetskraften. Ska-

raborgs län är nämligen ett av de områden i vårt land, där det pågår stora befolkningsomflyttningar och där invånarantalet minskas undan för undan.

Herr talman! Jag har inget yrkande utan ber att få ansluta mig till reservationen nr 2.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Herr Person i Vinberg uttalade den förhoppningen, att det statliga skogsbolaget nu skall få arbetsro. Ja, det är fördenskull som vi inom folkpartiet har gått med på att teckna det nya aktiebeloppet och bevilja ytterligare kredit. Men arbetsron beror väl inte bara på vad som göres här i riksdagen utan också på hur bolaget självt ryktar sin uppgift. Bolaget bör därför verka så i fortsättningen, att det får den åstundade arbetsron.

I den diskussion som har förekommit omkring ASSI har det gjorts gällande, att bolaget har tillåtit sig att föra en helt annan inköps- och prispolitik än vad som varit möjlig för ett privat företag. Jag vet inte om de uttalandena är riktiga — de kan ju i viss mån vara partiska. Faktum är i varje fall, att riksdagen haft mycket litet att säga till om. Riksdagen har bara haft att bevilja anslag till Statens skogsindustrier utan att ha haft någon som helst möjlighet att kontrollera hur pengarna används. Inte ens Kungl. Maj:t har tydligen haft möjlighet att kontrollera bolagets förvaltning. Här har det inte varit fråga om någon demokratisk insyn. I fallet ASSI har svenska folket hittills företatts av en byråchef i domänverket, som suttit med hela aktieinnehavet vid bolagsstämmorna. Han har väl inte nämnvärt stört styrelsen, i vilken för övrigt byråchefens chef, generaldirektören för domänverket, har suttit som ordförande. Det är därför glädjande att Kungl. Maj:t föreslår en annan ordning och låter rörelsen sortera under handelsdepartementet, där den ju hör hemma.

Men jag är inte riktigt nöjd ändå. Jag skulle vilja gå ett stycke vidare och frå-

Anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

ga den närvarande representanten för regeringen, om det inte vore lämpligt att inte bara regeringen utan även riksdagen i fortsättningen finge sin hand med vid tillsynen över detta företag.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag vill bara kort och gott med tacksamhet notera, att herr Josef Nord nu har kommit dithän, att han i år kan instämma med mig. På det sättet kan ju fred slutas om Otterbäcken på vårt bänkar.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Jag å min sida vill endast deklarerera, att i fråga om Otterbäcken hade jag samma uppfattning i fjol, även om detta inte kom så starkt till uttryck som i år.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag vill bara säga att det var synd att herr Nord inte kunde vissa samma intresse redan i fjol.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas dels särskilt beträffande var och en av punkterna 1—3 av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan, dels särskilt angående punkterna 4 och 5, dels ock särskilt rörande punkten 6.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle, med bifall till motionerna I: 490 och II: 620, såvitt nu vore i fråga, avslå utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Helmer*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkän-

des en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 111 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Helmer Persson*s yrkande om avslag å utskottets hemställan under denna punkt.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Helmer*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 4.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Johansson, Anders*, anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta ja men av misstag röstat nej.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Angående punkten 3, yttrade nu vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Birke m. fl.* beträffande punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att det förslag skulle godkännas, som innehölls i herr *Åkerströms m. fl.* beträffande punkten anförda reservation.

Därpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.

Herr *Grym* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innehölls i herr Åkerströms m. fl. reservation.

Herr *Hagberg* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 3 i statsutskottets utlåtande nr 111 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Åkerström m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålls i herr Birkes m. fl. reservation i ämnet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 34.

Därjämte hade 36 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

4 Första kammarens protokoll 1957. Nr 19

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 111 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Åkerström m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Grym* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 34.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermåra gjordes enligt de i fråga om punkterna 4 och 5 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkter hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundelin m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 6 hemställt.

Anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 113, hade Kungl. Maj:t, under åbero-

Anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.

pande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1957, föreslagit riksdagen att a) godkänna en i enlighet med vid propositionen fogat förslag träffad överenskommelse mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund; b) till Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 165 000 000 kronor.

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehått två vid riksdagens början väckta, likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf* m. fl. (I: 299) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel* m. fl. (II: 367), i vilka motioner hemställts, 1) att riksdagen måtte besluta, att de stamaktier i LKAB, som staten förvärvat från TGO och som likviderades under budgetåret 1957/58, skulle försäljas på öppna marknaden till ett försäljningsvärde av 165 miljoner kronor, räntan oräknad, 2) att aktierna måtte uppdelas i valörer om nominellt 25 kronor och deras röstvärde reduceras till 1/10 samt att försäljningen måtte ske på sådant sätt, att största möjliga aktiespridning uppnåddes.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna en i enlighet med vid statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1957 fogat förslag träffad överenskommelse mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund;

b) till Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 165 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 299 och II: 367 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Birke*, *Skoglund* i Dovers-
torp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava

den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 299 och II: 367,

a) besluta, att de stamaktier i LKAB, som staten förvärvat från TGO och som likviderades under budgetåret 1957/58, skulle försäljas på öppna marknaden till ett försäljningsvärde av 165 miljoner kronor, räntan oräknad;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts;

2) av herrar *Sundelin*, *Axel Andersson* och *Anders Johansson*, fröken *Elmén*, herrar *Löfroth* och *Nelander* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 299 och II: 367, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det i motionerna framförda förslaget måtte bli föremål för prövning av 1953 års utredning angående de statliga företagsformerna.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Även om det funnes skäl att beröra orsaken till det förslag vi nu diskuterar, nämligen det statliga övertagandet av stamaktierna i LKAB, skall jag inte gå in därpå. När inlösningsen nu är ett faktum och det gäller att börja betala, har vi emellertid från högerpartiet frågat oss, om inte vår gamla tanke om ett spritt aktieäggande borde realiseras. Den första oktober i år skall maktövertagandet äga rum. Då skall också den första av fem avbetalningar på cirka 165 miljoner kronor verkställas. Alla vet vi att läget på kapitalmarknaden är mycket kärvt. Det finns inte — eller får inte lämnas ut — medel ens till mycket angelägna investeringar, och den som kanske mest av alla talar om nödvändigheten av kreditrestriktivitet är finansministern.

Vårt privata näringsliv slåss om utrymme på kapitalmarknaden, och att där placera ett nytt statligt lån på cirka 165 miljoner kronor måste betraktas som

Anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.

mycket diskutabelt. På grund av den knappa kapitalmarknaden finns det också anledning till oro för att regeringen skall falla för frestelsen att finansiera avbetalningen genom lån i riksbanken. Någon garanti för att så inte kommer att ske har vi tyvärr inte, och även om finansministern här i dag skulle lova att inte några riksbankslån skall komma i fråga, betyder det bara att riksbankslånefrestelsen kommer i ett annat sammanhang. Det är väl inte någon i denna kammare, som skulle vilja vara med och finansiera en statlig företagsaffär genom att »trycka nya sedlar». Visserligen är det en lätt väg för stunden, men alla är vi nog ense om att vi kanske haft litet för lätt att vandra den vägen redan förut. Vi torde vara ense om att LKAB-affären inte får leda till någon inflationspåspädning, och vi torde väl också vara ense om att en minskning av kapitalmarknadens resurser med 165 miljoner kronor innebär minskade möjligheter till investeringar på annat håll, eftersom det inte är fråga om något nysparande.

I den situationen, herr talman, bör man väl söka efter möjligheten att åstadkomma ett ökat nysparande och genom detta finansiera statens åtaganden. Naturligtvis kan ett statligt obligationslån också stimulera till nysparande i viss omfattning, men det förefaller mig, alldeles givet att en möjlighet för spararna att teckna aktier i ett så stabilt företag som LKAB är det överlägset bästa sättet att stimulera till ett värdebeständigt nysparande. Det är tyvärr så att de senare årens ständiga penningvärdeförsämring har gjort många människor tveksamma beträffande sparandets välsignelse. För varje år som gått har de sett det kapital, de kanske under många hårda år har sparat ihop, minska i värde. Skall sparandet få en verklig stimulans bör det därför ges en sådan form att det blir värdebeständigt.

Genom att staten till försäljning utbjuder aktier motsvarande det belopp, som skall erläggas för inlösningsen — i år 165 miljoner — enligt det förslag som framlagts i motion från högerpar-

tiet till årets riksdag skulle möjligheter skapas för att få ett sådant värdebeständigt nysparande. Det skulle vara till fördel inte enbart för sparandet som sådant, utan vi skulle också få en utökad kapitalmarknad omfattande alla sparare. För framtiden torde det också bli nödvändigt att söka sig ut till alla människor för att få en tillräcklig kapitalbildning. Politiken när det gäller sparandet måste inriktas på att göra sparandet säkert och spararna ägandemedvetna. Spararna måste få en mera direkt kontakt med sparandets och kapitalbildningens funktion i samhället. Det främsta medlet är i detta fall aktiesparandet.

I vårt land har det endast gjorts mycket tveksamma försök att popularisera detta sparande. Man känner sig helt enkelt inte bekant med vad en aktie egentligen är. Så småningom kommer denna inställning säkert att ändras, men jag är övertygad om att ett utmärkt sätt att påskynda denna utveckling vore om staten föregick med gott exempel när det gäller att göra aktier tillgängliga för en bredare allmänhet.

I USA har aktieägandet fått en efter våra förhållanden enorm spridning, och småspararnas aktieköp utgör nu en betydande del av kapitalbildningen i landet. Även i ett flertal västeuropeiska länder har åtgärder vidtagits för att sprida aktieägandet. Mest bekanta är väl de österrikiska s. k. folkaktierna. Senast för några dagar sedan meddelade pressen, att man också i Västtyskland har för avsikt att införa folkaktier och överföra Volkswagenfabriken på folkägda aktier. Det är ingen tvekan om att dessa länder är inne på rätt väg när det gäller att engagera medborgarna i kapitalbildningen. Ett högt sparande ernås och en demokratisering av äganderätten sker.

I den motion som avlämnats av högerpartiet med förslag om försäljning av en viss del av LKAB-aktierna, för nästa budgetår motsvarande 165 miljoner kronor, har motiven för en försäljning ganska utförligt redovisats, varför jag här inte anser mig behöva gå närmare in på den frågan. Jag ber dock att få hänvisa till de välvilliga remissvar som inkom-

Anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.

mit. Den övervägande delen av dessa tillstyrker motionerna. Kooperativa förbundet framhåller i sitt svar betydelsen av att företag och institutioner, som i större utsträckning placerar kapital och därvid fungerar som mellanhand för småspararnas placeringar, får möjlighet att förvärva aktier. KF:s styrelse framhåller vidare, att en ökad placering av småsparandet på aktier i och för sig är önskvärd och att en sådan även bör avse att skapa ökat inflytande å småspararnas sida över företagen.

För att få största möjliga spridning av aktierna föreslås i motionerna, att aktier skall få försäljas på postkontoren. Generalpoststyrelsen har i sitt remissvar sagt, att den intet har att erinra mot ett sådant förfaringssätt.

Aktierna valör har inte fixerats i reservationen, eftersom det är oklart huruvida aktiebolagslagens dispensmöjligheter medger att aktiernas nominella värde sättes lägre än 50 kronor. Vår mening är kort och gott, att det vore önskvärt att aktiernas valör sättes så lågt som till 25 kronor, så att det blir möjligt för varje inkomsttagare att förvärva en eller flera aktier. Det är av vikt att dessa s. k. folkaktier representerar ett visst minoritetsinflytande över det statsägda bolaget.

Till slut, herr talman, vill jag endast framhålla den stora betydelsen för såväl den enskilde som samhället, som de här föreslagna åtgärderna torde ha.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Såsom herr Birke framhöll, har många av remissinstanserna ställt sig positiva till det förslag, som framförts i det motionspar som behandlas i utskottets utlåtande. Med hänsyn till att denna fråga emellertid torde vara ganska outredd, har vi reserverat som står för reservation nr 2 ansett, att frågan ändå först borde bli föremål för en viss utredning; och vi har funnit det lämpligt, att 1953 års utredning angående de statliga företagsformerna prövar

förslaget. Vi föreslår alltså, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa att denna utredning måtte få pröva förslaget.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag vill begränsa mig till att tala om aktieemissioner på den öppna marknaden och vill inte förneka, att jag hyser stora sympatier för högerns motion, ehuru jag inte anser den fullt realistisk; jag återkommer senare till den saken.

Såsom herr Birke sade, söker vi ju för närvarande med ljus och lykta efter medel att bekämpa inflationen, och det råder väl icke någon tvekan om att en försäljning på öppna marknaden av denna aktiepost skulle motverka inflationen. För närvarande pågår också en livlig diskussion om ökat aktiesparande — för att inte säga en propaganda — och motivet är delvis detsamma, alltså att motarbeta inflationen. Just nu vore det en i hög grad önskvärd paroll att säga: »Köp en aktiepost i stället för en bil!» Vi skall försöka popularisera den parollen, och jag tror att vi gör det om staten medverkar genom att sälja sina egna aktier — inte bara aktier i LKAB utan även andra, men det är just LKAB som för närvarande är aktuellt.

Herr Birke talade om Österrike utan att närmare gå in på utvecklingen där när det gäller aktierna. Jag ska be att få ta upp den saken mer i detalj, eftersom den är särskilt aktuell med hänsyn till den politiska situationen i vårt land. Som alla vet har man i Österrike en koalition mellan socialdemokraterna och det största borgerliga partiet, och den har fungerat alldeles utmärkt. Den bygger på kompromissen att socialdemokraterna avstår från socialiseringsåtgärder under den tid koalitionen varar, medan det borgerliga partiet å sin sida gått med på att icke avvika från den mycket radikala politik på det sociala området och bostadsområdet, som socialdemokraterna inaugurerade under

Anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.

mellankrigstiden. Men förra året kom en gökunge in i det harmoniska österrikiskt koalitionsboet. Och vad var det för en gökunge? Jo, det var de f. d. tysk-ägda företagen i östockupationszonen, som hade tagits av ryssarna. När sent omsider det österrikiska statsfördraget tillkom, överfördes dessa f. d. tyska företag i den österrikiska statens ägo. Nu sattes koalitionen på ett mycket hårt prov. Socialdemokraterna hävdade bestämt att dessa företag skulle förbli i statens ägo. Den borgerliga hälften av koalitionen hävdade lika bestämt att företagen inte skulle vara kvar i statens ägo. Ånyo lyckades man, till fördel för landet anser jag, få en kompromiss till stånd. Och vad innebar den? Jo, den innebar att stora aktieposter i en hel del företag såldes i den öppna marknaden och att aktierna endast skulle ha en tiondels rösträtt. Det blev en glänsande succé när de första aktieposterna såldes i de statliga bankerna, och de övertecknades på mycket kort tid. Det var 70 000 som tecknade sig — i överväldigande omfattning småtecknare; man hade nämligen garderat sig så att det skulle bli småtecknare — och man fick avbryta teckningen långt i förväg. Jag tror att detta är en väg som vi bör följa inte bara när det gäller LKAB utan även när det gäller andra företag.

Herr Birke talade också om Volkswagen. Den frågan är i hög grad aktuell, och jag tror att aktieemissionen där kommer att realiseras under loppet av nästa år eller något år senare.

Jag sympatiserar, som jag sade, med högerens motion, men jag måste säga att den är något orealistisk. Detta företag, LKAB, är i sin nya gestalt ännu inte färdigt, och vi måste säga att det råder ganska stor osäkerhet om värdet på dessa aktier. Vi måste få mera tid på oss att bedöma den frågan. Det är kanske inte så fördelaktigt för staten att emittera dessa aktier till pari efter ett värde av tranchen på 165 miljoner kronor. De kanske kan få ett betydligt högre värde. Den saken bör undersökas, och det är också en anledning till att vi bör ta något mera tid på oss.

Vad folkpartiets motion beträffar ställer jag mig också kritisk. Att hänskjuta frågan till 1953 års utredning angående formerna för statlig affärsverksamhet är nog att mer eller mindre begrava den för en mycket lång tid framåt.

Därför skall jag, herr talman, tillåta mig att i detta fall framlägga en kompromiss, en syntes mellan högerens och folkpartiets synpunkter, ehuru den närmare sammanfaller med högerens. Jag anser att vi inte är färdiga att nu besluta i frågan, men vi är kanske färdiga att besluta om tranchen som förfaller till betalning 1958/59 eller 1959/60.

Jag ber alltså att få framställa följande yrkande, nämligen att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 299 och II: 367, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det i motionerna framförda förslaget måtte bli föremål för prövning i så god tid, att proposition kan föreläggas nästa års riksdag, att de stamaktier som staten förvärvat från TGO och som likvideras under budgetåren 1958/59 eller 1959/60 skall försäljas på öppna marknaden.

Herr PERSSON, RAGNAR, (s):

Herr talman! Frågan om ett bredare underlag för aktieägandet här i landet eller rättare sagt en ökad spridning av aktieägandet har tidigare varit föremål för riksdagens behandling i år. Man får väl kalla det för en realbehandling som första lagutskottet underkastade motioner, som väckts vid årets riksdag angående åtgärder för popularisering och ökad spridning av aktieägandet. I denna fråga har riksdagen redan en gång i år tagit en negativ ståndpunkt. Dessa motioner var inte så konkretiserade som den motion, som vi här behandlar och som är väckt i anslutning till propositionen nr 113, vilken ju helt syftar till att åstadkomma en inteckning, om jag så får säga, i den statliga verksamheten genom en spridning av aktier på enskilda händer.

I motionen har yrkats att den investering, det här är fråga om — 165 miljoner kronor — och som skall likvide-

Anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.

ras den 30 september i år, skulle finansieras genom försäljning av aktier på öppna marknaden till så låga valörer som 25 kronor nominellt och att i princip ingen skulle få köpa mera än 20 aktier, lika med ett belopp av 500 kronor, samt att aktiernas röstvärde skulle reduceras till en tiondel.

Med kännedom om den breda massans hittillsvarande intresse för att placera sparmedel i aktier är det naturligt att vi, som inte kunnat ge vår anslutning till tankegångarna i motionen, ställt oss frågande till om något hundratusental småsparare — ty så många torde det erfordras — skulle ordna sig i kö för att förvärva aktier i LKAB. Vårt tvivel härpå har ytterligare förstärkts genom det föga attraktiva yrkande som motionärerna också ställt, nämligen att de nyblivna aktieägarnas inflytande på bolagets förvaltning skulle begränsas genom att aktiernas röstvärde reducerades. Dessa uppfattningar har vi redovisat i utskottet, och de har föranlett motionärernas partivänner att hyfsa ekvationerna. Resultatet av detta föreligger i den reservation, som herr Birke företräder och där man i väsentliga delar sprungit ifrån motionärernas yrkanden. Reservanterna kan inte biträda förslaget om reducering av aktiernas röstvärde, och eftersom motionärernas förslag angående aktiernas valör inte sammanfaller med aktiebolagslagens bestämmelser, föreslår reservanterna den lägsta valör som lagen medger, och denna är för närvarande bestämd till 50 kronor. Inte ens efter denna operation av de mest motbjudande utväxterna tror utskottsmajoriteten, att marknaden är tillräckligt förberedd för aktiva engagemang på detta område. Jag tycker inte att man i detta sammanhang kan säga att vi aldrig när en sådan uppfattning bland det svenska folket, men herr De Geer har redan nu redovisat den tidsnöd, som måste föreligga, om man följer reservanternas förslag.

Att herr Birke här åberopar invändningar från en del remissinstanser, som ställt sig sympatiska till motionernas förslag, kanske är naturligt. Både utskot-

tet och reservanterna har hänvisat till remissyttrandena, och jag skall för min del, utan att föredra den här, inskränka mig till att hänvisa till kommerskollegiets och handelskamrarnas nämnds remissyttrandena, som enligt min mening innehåller så vägande invändningar mot motionens tankegångar i fråga om det snabba förverkligandet, att det helt enkelt är nödvändigt att ta alldeles särskild hänsyn till dem. Det finns så många olösta tekniska och administrativa problem som måste klarläggas, innan man kan ta principiell ställning till spridningen av aktierna inom de statliga företagen, att det är allt skäl att se tiden an. Målsparandet i vårt samhälle av den enskilde individen tar sig många olika former, men de mest eftersträvade objekten har hittills inte varit aktierna, och man vet inte heller om man genom popularisering kan bidra till att uppfattningarna härvidlag ändras. Personligen anser jag beträffande det enskilda sparatet, att om vederbörande individ inte har det rätta inslaget av den självbevarelsedrift, som krävs för att man skall kunna engagera sig i ett sparande, lär det inte genom någon som helst propaganda vara möjligt att ändra uppfattningarna därvidlag.

Det utredningsförslag som föreligger i reservationen har utskottet inte kunnat ansluta sig till. Vi har ansett att i den mån dessa frågor är aktuella har den kommitté, som utreder frågan om de statliga företagsformerna, full frihet att pröva dessa saker. Jag vill inte vara elak, men jag skulle vilja säga att det enklaste i stället för att gå över Kungl. Maj:t vore att kosta på ett porto och sända reservationen till vederbörande utredningskommitté.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag ser med tillfredsställelse att den föregående talaren kanske med tiden är beredd att acceptera de synpunkter på frågan om aktieägandet, som hans partikamrater i Österrike redan har anlagt.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera av de båda punkterna av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I hemställt.

I fråga om punkten II, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Birke m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o) att det förslag skulle godkännas, som innehölls i herr Sundelins m. fl. vid utlåtandet anförda reservation; samt 4:o), av herr *De Geer*, att riksdagen skulle, i anledning av motionerna I: 299 och II: 367, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det i motionerna framförda förslaget måtte bli föremål för prövning i så god tid, att proposition kunde föreläggas nästa års riksdag, att de stamaktier, som staten förvärvat från TGO och som likviderades under budgetåret 1958/59 eller budgetåret 1959/60, skulle försälas på öppna marknaden.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Birke* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Sundelins m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 112 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundelin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundelin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 30.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 107, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv och

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Det förra lagförslaget innebar bland annat, att maximitalet för kassareservkvoten skulle bibehållas vid 50 %.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 466 av herr *Danmans* och nr 483 av

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.

herrar *Hagberg* och *Birke* samt motionerna i andra kammaren nr 585 av herr *Antby* och nr 593 av herr *Magnusson* i Borås m. fl.

I de likalydande motionerna I: 466 och II: 585 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av proposition nr 107 måtte

1) med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt för sin del besluta sådan lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställdes till 25, samt

2) avslå det i propositionen framlagda förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen.

I de likalydande motionerna I: 483 och II: 593 hade hemställts, att riksdagen måtte

1) antaga i motionerna infört förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) avslå i Kungl. Maj:ts proposition nr 107 framlagt förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Det i punkten 1 av sistnämnda båda motioner framlagda lagförslaget innebar, att maximitalet för kassareservkvoten skulle nedsättas till 25 %.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anfört:

»Allmän enighet torde råda om att förändringar i kraven på affärsbankernas kassareserver i vissa lägen utgör ett lämpligt och nödvändigt medel för att åstadkomma en effektiv penningpolitik. Såsom framgår av bankofullmäktiges framställning i ärendet pågår inom riksbanken sedan en tid utredningar rörande den fortsatta utformningen av kassareservpolitiken. I avvaktan på de resultat som kan framkomma ur dessa utred-

ningar bör gällande lagstiftning om rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv ges fortsatt giltighet under ytterligare ett år. Beträffande maximitalet för kassareservkvoten, som 1954 höjdes från 25 till 50 %, bör detta bibehållas oförändrat för att lagen skall erhålla avsedd effekt.

Utskottet delar vidare den uppfattning som bankofullmäktige och departementschefen givit uttryck åt rörande behovet av att ränteregleringslagen i beredskapsyfte ges förlängd giltighet.

Utskottet hemställer sålunda, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 466 och I: 483 samt II: 585 och II: 593, må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.»

Reservation hade anmälts av herrar *Ewerlöf*, *Danmans*, *Mannerskantz*, *Schmidt*, *Regnéll* och *Boija*, vilka ansett, att utskottet bort under återopande av vad i motionerna I: 466 och I: 483 samt II: 585 och II: 593 anförts hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till nämnda motioner,

1) för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, med den ändringen att 1 § erhöles den ändrade lydelse, som i reservationen angivits;

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Vi konfronteras här återigen med två gamla bekanta, nämligen kassareservlagen och räntelagen, båda fullmaktslagar som en gång om året tråder dansen här i kammaren, märk väl utan att någonsin ha satts i kraft.

Vad kassareservlagen beträffar råder ingen meningsskiljaktighet om behovet av en sådan lag i beredskapsyfte. Det har emellertid ansetts, att denna lag efter tillkomsten av den nya banklagen behöver omarbetas, och ett nytt förslag

ställdes i utsikt i fjol. Men nu får vi veta liksom i fjol, att vissa utredningar rörande den fortsatta utformningen av kassareservpolitiken pågår inom riksbanken samt att slutligt resultat av utredningarna ännu inte föreligger och att det är ovisst när dessa hinner slutföras. Vadan denna senfärdighet? Nog borde väl finansministern kunna se till att vi kommer ur det dödläge som vi nu befinner oss i. I varje fall förutsätter jag, att vi inte även nästa år skall behöva bli avspisade med att utredningarna alltjämt pågår.

I avvaktan på nytt förslag motsätter sig reservanterna liksom tidigare den höjning av maximitalet för kassareservkvoten från 25 till 50 procent som vidtogs år 1954. Med den konstruktion lagen har ter sig talet 50 procent orimligt högt ur principiell synpunkt. I praktiken har förhållandena ordnats genom överenskommelser, och det går lika bra även om det tidigare maximitalet, 25 procent, bibehålles i lagen.

Vad räntelagen beträffar har den alltifrån sin tillkomst framstått som ett missfoster. Den har aldrig använts och skulle med all sannolikhet inte kunna användas. Höga vederbörande är säkert medvetna härom men söker göra gällande, att den behövs som tumskruv för framtvingande av s. k. frivilliga överenskommelser. Eller som finansministern uttrycker detta på sin konstfulla prosa: lagen har »hittills inte tagits i anspråk, men har, såsom förväntades vid dess tillkomst, kommit att tjäna såsom ett underlag för riksbankens strävanden att förhandlingsvägen nå inflytande över kreditmarknadsutvecklingen». Jag delar nu inte denna uppfattning om förutsättningarna för framgångsrika förhandlingar. Det är för mig en främmande psykologi, och jag har vid upprepade tillfällen vädjat till finansministern att stoppa räntelagen i papperskorgen. Jag är medveten om att i år liksom tidigare är det på bankofullmäktiges framställning som man begär lagen förnyad, men jag föreställer mig att denna framställning närmast beror på rena slentrianen.

Jag beklagar att inte finansministern

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m. är närvarande. Jag skulle ha velat till honom rikta den hemställen att han, innan det blir fråga om att åter förnya denna lag, måtte på allvar ställa riksbankschefen inför frågan, om denne verkligen med de erfarenheter han har av de förda förhandlingarna med kreditmarknadsparterna anser sig ha behov av detta klumpiga vapen i sin välsorterade arsenal av verkligt effektiva vapen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! I proposition nr 107 har förslag förelagts riksdagen om fortsatt giltighet av 1949 års lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv och likaså förslag om fortsatt giltighet av 1951 års lag om räntereglering m. m. Vid bankoutskottets utlåtande i detta ärende är fogad en reservation med yrkande om viss ändring i vad gäller lagen om bankernas kassareserver och om avslag i vad gäller ränteregleringslagen. Dessa frågor har varit föremål för ingående debatter här i riksdagen i flera omgångar, och reservanternas ståndpunkt i sakfrågan finns alltså redan redovisad i protokollen. Det är enligt min mening ingen anledning att nu ta upp någon mera ingående debatt, detta så mycket mer som riksdagen har att motse en ekonomisk diskussion om några dagar med anledning av kompletteringspropositionen. Vi har väl då möjlighet att återkomma till frågor som rör den svenska penningpolitiken, den samhällsekonomiska balansen, statsfinanserna och allt av intresse i sådant sammanhang.

Under dessa förhållanden vill jag, herr talman, endast kort och gott yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr BOO (s):

Herr talman! Om jag bortser från den ärade föregående talarens yrkande kan

Om utredning rörande storstädernas begränsning

jag helt instämma med honom i hans ord att här gäller det en fråga som har återkommit år efter år. Uppläggningsen är precis densamma som i fjol och året dessförinnan, och argumenteringarna skulle också bli precis desamma.

Jag ber därför, herr talman, att få hänvisa till våra tidigare diskussioner i detta avseende och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till luftfartslag m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av konvention angående vissa till civilprocessen hörande ämnen; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Ekeby 4¹ i Uppsala län m. fl. fastigheter;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande dels anslag till Hästavelns befrämjande dels Statens lånefond för hästavelns befrämjande jämte i ämnena väckta motioner;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta särskilda stödåtgärder för hästaveln jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsemedel för domänverket jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om utredning rörande storstädernas begränsning

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion angående viss utredning rörande storstädernas begränsning.

I en inom första kammaren väckt, till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion nr 138, av herr *Andersson, Torssten*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att det av 1955 års långtidsutredning föreslagna utredningsarbetet rörande storstädernas begränsning måtte omedelbart upptas, varvid särskilt borde belysas vilka konsekvenser storstadstillväxten hade på ungdomens möjligheter till bosättning under goda sociala förhållanden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återropade grunder hemställt, att motion I:138 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wolgast* och *Johan Persson*, fru *Nilsson* samt herrar *Nihlfors*, *Carlsson* i Huskvarna och *Börjesson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motion I:138 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande storstadbildningens ekonomiska och sociala verkningar, varvid särskilt borde beaktas bebyggelsestrukturens betydelse för den unga generationens arbetsliv och bosättningsmöjligheter.

Om utredning rörande storstädernas begränsning

Herr WOLGAST (bf):

Herr talman! Utskottet har avstyrkt en motion nr 138, som väckts i denna kammare. Om man tar del av utskottets utlåtande finner man, att avstyrkandet egentligen grundar sig på fyra skäl.

Det första skälet är att utskottet anser att genom den av Kungl. Maj:t tillsatta utredningen angående ämbetsverkens utflyttning från Stockholm har en viss del av motionärernas önskemål tillgodosetts. Men detta utskottets skäl synes mig inte vara bärkraftigt, ty motionen innefattar ju betydligt mer än detta.

Som andra motiv säger utskottet, att efter den nya utredningen angående distributionen av den elektriska kraften på landsbygden skulle benägenheten hos landsbygdens folk att flytta in till Stockholm minskas. Industrier och andra företag på landsbygden skulle få god tillgång på elektrisk kraft, och därigenom skulle indirekt en begränsning av storstäderna komma till stånd. Det är väl ingen som nu tror att den förbättrade distributionen kommer att få denna väldiga inverkan, och även om den får en viss betydelse, avser ju motionen inte denna sak, utan den avser tvärtom en utredning om vad det är som gör att folk flyttar till storstaden. Man vänder på hela problemställningen, ty genom motionen hade man velat klarlägga grunderna för storstädernas oupphörliga tillväxt.

Som tredje motiv nämner utskottet långtidsutredningens betänkande, som ju återopas redan av motionärerna. Utskottet anser att man skall avvakta remissyttrandena över utredningens betänkande och menar att dessa yttranden skulle bringa klarhet i hithörande problem. Jag kommer tillbaka till denna fråga sedan, men jag vill här säga att jag tycker att utskottet på denna punkt har gjort ett felslut.

Ett lika stort felslut har utskottet gjort då det gäller det fjärde motivet. Utskottet har nämligen återopat att Europarådet har tillsatt en kommitté för att utreda just frågan om storstädernas begränsning. Utskottet menar att det vore skäl att avvakta resultatet av denna ut-

redning. Det är väl inte någon som föreställer sig att det resultat, vartill denna av Europarådet tillsatta kommitté kommer, kan läggas till grund för ett bedömande av hur våra storstäder tillväxer. Man skulle genast säga, att utredningen äger tillämpning i fråga om de vida större europeiska städerna men inte i fråga om våra städer. Jag skulle tvärtom vilja säga, att förekomsten av en sådan kommitté utgör ett motiv för att vi här i Sverige utreder frågan från våra utgångspunkter. Det vore det logiska resultatet av resonemanget.

Om jag vidare granskar vad utskottet har sagt, förefaller det mig som om utskottet gärna skulle ha velat tillstyrka motionen men liksom inte vågat göra det, därför att det är en så stor och märkvärdig fråga och därför att allmänna beredningsutskottets uppgift vid denna riksdag tycks vara att säga nej till utredningar, och då drar man en suck av lättnad över att man äntligen expedierat denna besvärliga sak.

Om man tar del av vad utskottet skriver finner man att det står så här: »Utskottet delar den från skilda håll framförda meningen att kunskaperna om åtskilliga av de faktorer som bestämmer storstädernas tillväxt och om samhällets möjligheter att påverka denna företeelse är bristfälliga och att det i och för sig skulle ur olika synpunkter vara av värde med objektiva undersökningar på förevarande område. Likaså kan utskottet ansluta sig till uppfattningen att dylika undersökningar bör i första hand få karaktären av vetenskapliga forskningsuppgifter.» I den reservation som fogats till utlåtandet har vi just framhållit, att man i första hand skall bedriva vetenskapliga undersökningar. Jag kan nämna att vi har varit i förbindelse med vissa vetenskapsmän som är villiga att göra en sådan utredning, så att man får klarhet i problemet. De remissinstanser, som blivit hörda, är också ganska enstämmiga om att tillstyrka. Byggnadsstyrelsen säger t. ex., att det finns ett uppenbart behov av fortsatt studium och förutsättningslös prövning av de diskuterade frågorna.

Om utredning rörande storstädernas begränsning

Arbetsmarknadsstyrelsen har ett längre yttrande, i vilket redovisas de åtgärder som arbetsmarknadsstyrelsen vidtagit i enlighet med av riksdagen fattade beslut angående lokaliseringen av industrierna. Vi kan också finna att framför allt Stor-Stockholm har försetts med industrier i minskad omfattning tack vare denna inställning. Vidare resonerar arbetsmarknadsstyrelsen om att ämbetsverken kunde flytta ut från Stockholm och säger, att det av 1955 års långtidsutredning föreslagna utredningsarbetet om storstädernas begränsning omedelbart bör upptas. Det är ju ett synnerligen starkt yttrande.

Bostadsstyrelsen är visserligen inte så starkt positiv, men förklarar det vara av värde om en sådan utredning kommer till stånd och har intet att erinra mot syftet med motionen.

Svenska stadsförbundet säger visserligen litet syrligt, att man inte tror att en sådan utredning skulle kunna medföra några större resultat och att det kanske bleve besvärligt att klarlägga de orsaker som föranleder storstädernas tillväxt; men man säger också att de sociologiska lagar, som verkar, uppenbarligen inte är tillräckligt analyserade och anser att en förutsättningslös utredning skulle vara av värde.

Industriförbundet intar likaledes en ganska gynnsam ställning till motionen. Det säger precis vad vi framhållit i reservationen, nämligen att först sedan de grundläggande problemen närmare belysts genom efter vetenskapliga grunder bedrivna forskningsverksamhet, är det någon mening att göra närmare och klara uttalanden.

Den enda remissinstans, som har ansett utredningen obehövligen, är Stockholms handelskammare, som också hänvisat till regionalplaneringsnämndens yttrande. Handelskammarens yttrande är ganska intressant. Först säger handelskammaren, att objektivt utförda utredningar av vissa hithörande problem kan lämna värdefulla bidrag, men sedan säger man, att detta problem har blivit bemängt med känslotänkande, som har skapat en aversion mot storstaden, en-

kannerligen då Stockholm, ifrån landsbygden.

Jag vet inte om handelskammaren därmed vill göra insinuationen, att motionen är född av en sorts känslobetonad illvilja mot Stockholms stad — i varje fall säger man det inte rent ut.

Men sedan kommer en ganska trevlig fortsättning, i det man säger att vad som däremot borde eftersträvas vore en större förståelse hos vissa grupper — givetvis skulle dessa grupper stå mig och motionären nära — och att dessa grupper alltså borde rannsaka hjärtan och njurar så att de fick en större förståelse för Stor-Stockholms problem.

Det är alltså ganska intressant att konstatera, att handelskammaren först varnar för ett känslotänkande. Vad är det då man rekommenderar? Man rekommenderar inte en på vetenskapliga grunder bildad uppfattning angående orsakerna till städernas tillväxt — ett krav som både motionären och vi reservanter framfört — utan man kommer i stället själv med ett känslobetonat yrkande om att det skall skapas förståelse. Det är tydligt att handelskammaren själv faller offer för det känslomässiga tänkande, som man varnar för.

Vi har således sett, hur hela raden av remissinstanser och även utskottet rekommenderar en utredning, särskilt då den institution som väl är bäst inne i saken, nämligen stockholmstraktens regionalplanenämnd. Det är ju den som har alla dessa ting om hand och bör vara den stora auktoriteten.

Jag skall nu be att få återvända till vad utskottet sagt om att man skall avvakta remissuttalandena över långtidsutredningens förslag. Man kan fråga: Vilka skall göra remissuttalanden över utredningens förslag? Menar utskottet att det finns fler myndigheter att höra än de som blivit hörda? Om inte utskottet menar det, är det ganska obegripligt vad utskottet menar, ty utskottet har infordrat yttranden från alla de parter, som kan vara intresserade av denna punkt i långtidsutredningens betänkande; och alltså har remissinstanserna här redan fått lämna sitt yttrande. Hur i rimlighe-

Om utredning rörande storstädernas begränsning

tens namn kan utskottet då komma och säga, att man först skall inhämta yttranden? Det är väl, som jag sade, ett sådant där skäl, som utskottet tycks ha konstruerat enbart för att ha någonting att skriva om, så att det blir möjligt att säga nej till den framställda begäran om en utredning.

Många har sagt till oss, då saken var före i utskottet, att klämman inte var så bra: man borde vid denna utredning om storstadens begränsning särskilt ta hänsyn till ungdomen. Det är kanske inte så riktigt att jag här inför kammaren gör en bekännelse, nämligen den att jag häromkvällen satt och tittade i TV-apparaten — det är ju det som man inte skall göra, men jag gjorde det i alla fall. Programmet var mycket lärorikt just för denna fråga. Man demonstrerade då farstaområdet. Det egendomliga var nu att Stockholms stads myndigheter tycks ha fullständigt på känn vad det gäller, ungefär i enlighet med vad motionären här har yrkat. Man lät två ungdomar framträda i TV och framställa sina önskemål. De tillfrågades om nu farstaområdet skall kunna tillfredsställa de unga människornas krav på hur ett samhälle skall se ut, och då demonstrerade man området. När jag satt och hörde på programmet undrade jag, om det inte hade varit nyttigt om den begärda utredningen fanns, så att man på grundval av denna utredning verkligen kunde bygga Farsta i överensstämmelse med det resultat som utredningen kommer till. Nu är Farsta uppkonstruerat av arkitekter. I vad mån farstakomplexet är bra eller ej, kan jag inte yttra mig om, men jag vill här framhålla en sak som var ganska lyckad. Programmet slutade med att ge uttryck åt att farstaområdet är ungdomens drömstad. Stockholmarna tycks själva ha förstått att inte allt är väl beställt, och därför menar man att just i fråga om ungdomen och dess framtid och dess möjligheter till lyckligare livsföring var farstaområdet denna drömstad, som ungdomen önskade sig.

Jag skulle vilja säga, att jag ganska omsorgsfullt har velat undvika en sak, nämligen att gå in på en diskussion om

vad som skulle vara bra eller inte bra i detta Stor-Stockholm. Gör man det, kommer man just in på den fråga, som utredningen skall ge svar på, och således skulle man på den punkten föregripa hela den kommande utredningen, som man verkligen vill ha. Här kan vi tala om olika saker. Vi kan tala om denna stora stad, denna sköna stad. Lika bra kan vi tala om denna fula stad. Vi kan tala om denna stad, där kulturen har sin hemvist, och säga att denna stad ger åt människorna här oanade möjligheter till ett rikt och givande kulturliv. Lika många kan säga att staden visst inte är kulturens hemvist — tvärtom, den är beskaffad på ett helt annat sätt. Och så kan vi fortsätta att diskutera. Vi kan tala om hur brottsligheten stiger, hur ungdomen är olycklig, och sedan kan vi tala om de stora och rika möjligheter det finns för ungdomen. Hur förhåller det sig med alla de många problem, som storstaden har? Det är detta, som jag inte tycker att man bör ge sig in på och alltför mycket kverulera över eller, som handelskammaren säger: man skall inte begagna känslomässigt tänkesätt. Jag menar att utredningen skall ge oss svaret på det frågekomplex, som här uppställer sig.

Till sist vill jag säga, att vi givetvis skall behandla frågan som ett storstadens problem. Ingen skall resonera och säga så här: Detta är ett problem för oss, som ni andra alls inte har med att göra; det är en storstadens ensamma, privata angelägenhet. Vi skall komma ihåg att det betyder oerhört mycket för hela det svenska folket hur dessa våra storstäder är konstruerade, hur människorna lever där, vilken framtid de har i sin livsföring o. s. v. Det är en angelägenhet för oss alla.

Jag tycker inte att någon borde få den uppfattningen, att det här är meningen att på ett illvilligt sätt angripa denna stora stad, härstammande från någon avundsjuka från dem som inte har tillfälle att få vara här. Det är inte så det skall fattas, utan det skall i första hand fattas såsom ett problem för storstaden själv. Fattar vi saken på det viset, tror

Om utredning rörande storstädernas begränsning

jag att alla inser att detta är en utredning, som vi kommer att behöva, och det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (bf):

Herr talman! Jag ber att som motionär få säga några ord i denna fråga. Det är kanske riktigt att först konstatera, att syftet med motionen först och främst har varit att fästa uppmärksamheten på de stora problem, som vi sammanför under benämningen folkomflyttningen, ur just storstadens synvinkel. Tidigare har man sysslat med denna fråga med utgångspunkt från landsbygdens, eller rättare sagt glesbygdens, problem och konsekvenserna av folkomflyttningen. Dessa konsekvenser är nog så klara, men tyvärr har inläggen från den kanten ofta upptagits såsom ett uttryck för fientlighet mot storstaden i och för sig. Den här motionen ville visa att befolkningsproblemet är lika stort för storstaden som sådan.

Man kan kanske säga att det är en tillfällighet, att jag har valt att diskutera just ungdomens bosättningsproblem under den allra närmaste framtiden. Jag skulle kunna ha tagit upp en mångfald problemställningar till diskussion i detta sammanhang. Men jag har funnit, när vi nu har de stora ungdomskullarna, att problemet om bosättningen för sextiotalets ungdomar, deras livsföring och inpassande i samhället, är något som vi helt enkelt måste ta ställning till. Att spörsmålet om hur man skall kunna passa in sextiotalets ungdomar i samhället är aktuellt för Stor-Stockholm, visar de utredningar som har gjorts beträffande den fortsatta befolkningsutvecklingen. Det är nämligen så att den ungdom, som i dag lever i Stockholm och som kommer att träda in i de giftasvuxna åldrarna på 1960-talet och då söker sig egna bostäder, kommer inte — lika litet som dagens ungdom — att vara ensam i konkurrensen om bostads- och arbetstillfällena i Stor-Stockholm. Det är tvärtom så att de långsiktiga utvecklingstendenserna för Stor-Stockholm helt enkelt visar att nä-

ra hälften, nämligen ej mindre än 40 procent, av hela vårt lands totala befolkningsökning i de produktiva åldrarna kommer att falla på Stor-Stockholms andel. Det betyder att inflyttningen till städerna kommer att fortsätta, om ingenting sker, och det betyder, som sagt, att de ungdomar som så småningom bereder sig att träda ut i livet och som redan nu finns inom storstadens hank och stör kommer att få vidkännas en mycket kraftig konkurrens. Redan 1953 visade en utredning att icke mindre än 62 procent av alla landets bostadssökande fanns i våra tre största städer.

Det finns också andra intressanta sammanhang i denna fråga, vilka jag skall be att få stanna vid ett ögonblick. Jag tänker bland annat på den förändring i strukturen hos storstaden, som håller på att ske i våra dagar. Jag beklagar faktiskt att utskottet inte velat förstå den argumentering som förts exempelvis från regionplanekontorets sida och från Stadsförbundets sida, där man börjar få klart för sig att denna strukturförändring inom storstaden är ett problem som måste angripas.

Jag har fått alldeles färskas uppgifter från Amerika om vad som håller på att ske inom storstäderna där. Det är en utveckling, som jag tror att en kännare av Stor-Stockholms förhållanden måste medge är på väg även när det gäller vår huvudstad. Det är helt enkelt så att i varje storstad pågår en förskjutning från kärnan ut till omgivningarna. När Stockholms bostadsfråga diskuteras i dag hör man ofta sägas, att vi kan lösa en betydande del av det problemet genom att sanera innerstaden. Jag tror att utvecklingen visar att man inte löser något bostadsproblem med en sanering av stadskärnan, ty stadskärnan tas alltmer i anspråk för förvaltning, handel, köpenskap o. d., och det blir inget utrymme över för bostäder. Utvecklingen kommer i stället att gå dithän att folk kommer att flytta till bebyggelseenheter allt längre från stadskärnan. Det är vad som håller på att ske i Amerika. Där kan man också iakttaga det förhållandet, att den burgnare befolkningen flyttar ur städerna,

Om utredning rörande storstädernas begränsning

och in flyttar i stället framför allt den färgade befolkningen med sin svagare köpkraft. Det betyder att städernas kärnor håller på att utarmas.

Dagens stora problem är helt enkelt hur man skall kunna lösa trafikfrågan till och från dessa satellitsamhällen, som uppstår omkring storstäderna, i vissa fall på mycket långa avstånd, kanske åtskilliga mil, från stadskärnan. I en av New Yorks ledande tidningar kunde man för någon tid sedan läsa några rader, som faktiskt kan vara värda att erinra om i detta sammanhang. Det heter i New York Herald Tribune bland annat följande: »Vi måste göra klart för oss att denna våldsamma förändring skett på endast några få år mitt under näsan på oss utan att vi riktigt vetat vad som inträffat.»

Det framgår att Förenta staternas befolkning under senare år har ökat med nära 12 miljoner. Av dessa 12 miljoner kommer icke mindre än 10 miljoner på storstädernas satellitsamhällen. Förorter- nas invånarantal har sålunda sedan 1950 ökat med 28 procent. De stora städerna däremot har upphört att växa praktiskt taget. Man anger en siffra på 3,8 procent sedan 1950 utan att vilja ange den som fast. Däremot visar det sig att de mindre städerna klarat sig relativt väl. De redovisar en högre befolkningstillväxt än storstäderna. Man har räknat ut att 1975 skulle storstaden New York räkna 19 miljoner invånare, men av dem kommer ej mindre än 85 procent att bo utanför själva staden i dess drabantsamhällen.

Någon kanske invänder, att dessa iakttagelser inte är tillämpliga på Stockholm och att den här relaterade utvecklingen inte kan vara avgörande för vårt sätt att se på saken. Nej, vårt sätt att handla kan givetvis inte påverkas därav, men det är väl ändå en fingervisning om vart utvecklingen håller på att gå. Jag tror att man helt enkelt är tvingad att ta ställning till dessa problem förr eller senare, och helst förr.

Nu har långtidsutredningen i sitt utlåtande gått ut ifrån att man måste på ett eller annat sätt medverka till en begränsning av storstädernas tillväxt, om man inte vill ha hela samhällsbyggnaden

snedvriden här i landet. Motionen har hakat på detta konstaterande. Jag anser att vi utan något som helst dröjsmål bör få till stånd den i motionen begärda utredningen.

De har tidigare sagts här i debatten av en föregående talare att remissinstanserna är praktiskt taget enhälligt med om den synen på problemet. Utskottet har också faktiskt kommit fram till den meningen, att nog skulle detta problem vara värt att utredas och vetenskapligt belysas. Men i sin slutkläm förklarar utskottet ändå att man inte kan tillstyrka motionen, eftersom man inte anser det vara möjligt att verkställa denna utredning.

Det är ganska intressant att läsa utskottets utlåtande så till vida att det där säges, att motionären bara tagit upp en isolerad, begränsad del av problemet, d. v. s. ungdomens bosättningsfrågor. Därför kan man, förklaras det, inte vara med om en utredning i detta sammanhang. Jag tillåter mig då hänvisa till bankoutskottets utlåtanden över liknande motioner under tidigare år, där det tvärt emot sagts att motionären tagit upp ett så stort problem i ett sammanhang att man för den skull inte kan vara med om att tillstyrka en utredning. Jag måste verkligen fråga: Vad skall man egentligen föreslå för att det skall vara acceptabelt för ett riksdagsutskott?

Jag vill sluta, herr talman, med att konstatera att de avgivna remissvaren är så positiva, för att inte säga uppmuntrande, för motionären att även om det kanske blir ett avslag denna gång — andra kammaren har för resten redan avslagit motionen — kan man kanske våga att nästa år komma tillbaka med problemet till ny behandling under större förhoppning att det då skall vinna riksdagens gehör.

Herr JANSSON, ERIK, (s):

Herr talman! När denna fråga om storstädernas begränsning nu återigen tagits upp till diskussion slår det en kanske allra först att motiveringen i år är något annorlunda än vad den har varit under

Om utredning rörande storstädernas begränsning

tidigare år. När denna fråga tidigare har tagits upp från landsbygdens sida har man främst kritiserat storstädernas tillväxt och koncentrationen av befolkningen dit med utgångspunkt från landsbygdens speciella problem. Man har med andra ord sett problemet ur landsbygdens synpunkt och befarat fortsatt avfolkning av landsbygden. När frågan i år kommer upp igen har man en helt annan motivering för sin framstöt. Nu tar man upp frågan med utgångspunkt inte ifrån landsbygdens utan ifrån storstadens egna problem. När man ger sig på det konststycket diskuterar man, såsom det ordagrant säges i ett remissutlåtande, storstadens tillväxt sedd med den för storstaden främmandes ögon. Det är så sant som det är sagt.

Man diskuterar och kritiserar storstadens tillväxt med, måste jag tyvärr säga, många gånger rätt obestyrkta förmodanden. Här säges t. ex. att storstadens produktivitet är låg, att storstaden är tärande mer än närande. Detta påstående gör man utan att t. ex. ta hänsyn till att de 15 procent, som Stor-Stockholms befolkning utgör av hela landets befolkning, till staten lämnar inte mindre än 30 procent av statens samlade skatteintäkter. Man framhåller vidare att storstaden för att fungera är beroende av större investeringar än andra bebyggelse typer. Det påstås vidare att storstäderna har högre driftkostnader och att storstaden bjuder sina invånare en både lekamligen och andligen sämre miljö än vad mindre samhällen på landsbygden kan göra.

Man lägger, som jag redan nämnt, många gånger upp problemet med utgångspunkt från förutfattade meningar. Om nu storstaden utgör ett problem, vilken den helt säkert är, tjänar den ingenting till att göra detta problem vare sig större eller märkligare än vad det är. Det är ju här ingalunda fråga om ett enbart svenskt problem. Tvärtom ligger det väl så till att Stor-Stockholms andel av landets samlade befolkning är långt mindre än huvudstadens andel av befolkningen i andra länder. Redan i det avseendet är det alltså en stor skill-

nad. I den mån det existerar ett problem på detta område är problemet alltså mycket mindre i Sverige än i andra länder.

När man sedan talar om industriens lokalisering är det ju ingalunda så att industrien växer i Stockholm och dess förorter. Tvärtom minskar industribefolkningen i Stor-Stockholm år efter år.

Herr Torsten Andersson säger, om jag inte missuppfattade honom, att snart blir det väl så att landets halva produktiva befolkning kommer att finnas i Stor-Stockholm. Jag ber då att få citera ett par ord från docent Gösta Ahlbergs prognos för Stor-Stockholms tillväxt, som visar att Stor-Stockholm alltsedan år 1910 har vuxit i praktiskt taget samma takt som landets tätorter i allmänhet. Stor-Stockholms andel av stadsnäringarnas befolkning i arbetsåldrarna 15—65 år har under hela den undersökta perioden varit tämligen konstant och uppgår, herr Torsten Andersson, till 18 å 19 procent och visar ingen tendens att öka. Vad beträffar näringslivets utveckling i Stor-Stockholm har lokaliseringssträvandena när det gäller industrien lyckats rätt väl. Problemet ligger väl närmast på handelsområdet. Vidare ökas befolkningens andel inom de yrkeskategorier som har med undervisningen och förvaltningen att göra. På denna sistnämnda punkt pågår just nu en utredning, och det kan vara rätt intressant att avvakta dess resultat för att kunna se vad det finns för möjligheter att komma till rätta med förhållandena på det området.

Här har också talats om långtidsutredningen. Herr Wolgast kritiserade utskottsmajoriteten för att den inte vågat ansluta sig till motionen. Han sade att det inte alls var nödvändigt att invänta några remissvar beträffande långtidsutredningen, eftersom dessa redan hade kommit in. Utskottet har inte heller motiverat sin ståndpunkt med att några remissvar borde inväntas. Tvärtom står det i utskottets utlåtande att remissvaren har ingivits. Däremot säger utskottet att dessa utgör ett mycket omfattande material, som för närvarande ligger under bearbetning i samtliga departement, och utskottet förklarar att det vore vär-

Om utredning rörande storstädernas begränsning

defullt att avvakta vad denna bearbetning av det omfattande materialet kommer att ge. Detta är ett av skälen. Ett annat är att riksdagen nyss beslutat en utredning om förflyttning av förvaltningar utanför Stor-Stockholm. Ett tredje skäl — om det nu skulle behövas något sådant — är den utredning om storstädernas problem som har tagits upp inom Europarådet och till vilken Sverige har möjligheter att lämna sitt bidrag.

Jag tycker, herr talman, att dessa motiv för utskottets uppfattning är tillräckliga och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (bf)
kort genmäle:

Herr talman! Herr Jansson lyckades grundligt missförstå mig. Jag ber att få återge vad jag hade skrivit — jag kanske inte läste upp det så klart: »Om man antar att avflyttningen från jordbruket fortsätter i samma takt som hittills och att Stor-Stockholms andel av stadsnärbefolkningen förblir i stort sett oförändrad, skulle Stor-Stockholms andel av hela landets befolkning i åldern 15—65 år öka från 15 procent år 1950 till 17 procent år 1970. Detta skulle innebära att av hela ökningen i dessa åldrar 40 procent skulle komma på Stor-Stockholm.»

Vad jag menade var alltså att 40 procent av ökningen i åldrarna 15—65 år kommer på Stor-Stockholm. Inte ens jag med min inställning till den här frågan inbillar mig att halva Sveriges befolkning kommer att finnas i Stockholm. Jag kan väl aldrig tro att det någonsin kommer att bli så.

Sedan vill jag korrigera herr Jansson på ännu en punkt, nämligen när han talade om fördelningen av skattebetalandet. Det skulle vara intressant att veta hur mycket folket ute i landet över sina skatter betalar till de statstjänstemän och andra som lyfter sin lön i Stockholm. Jag tror inte att man kan stanna vid att nämna de 15 procent, han talade om,

utan man måste säkert gå åtskilligt djupare.

Det sades här att om nu storstaden erbjuder ett problem, så tjänar det i alla fall ingenting till att göra det större än det är. Ja, har vi gjort det större än det är? Jag vill rekommendera herr Jansson att ännu en gång läsa remissyttrandena. Kan det verkligen förhålla sig på det sättet att regionplanenämnden har fel, att arbetsmarknadsstyrelsen har fel, att byggnadsstyrelsen har fel, att Stadsförbundet har fel o. s. v. och att bara herr Jansson och i någon mån riksdagens beredningsutskott har rätt? Jag är, herr talman, nog ohyfsad att vilja påstå att det inte är på det sättet, utan att felet ligger någon annanstans, och herr Janssons inlägg har styrkt mig i att jag bör vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag begärde kanske egentligen ordet i onödan. Jag fick nämligen den uppfattningen att utskottet icke hade någon redobogen försvarare i denna fråga, och som jag tillhör utskottet, utan att dock ha varit i tillfälle att delta i behandlingen av detta specifika ärende, ville jag det oaktat ila utskottets majoritet till undsättning.

Det ämne, som här diskuteras, är ju bekant för var och en som under årens lopp haft möjlighet att följa samhällsdiskussionen. Det erinras också i utskottets utlåtande om att frågan länge har varit uppe i den offentliga debatten och att spörsmålet redan har belysts genom ett ganska vidlyftigt utredningsarbete.

Jag uppmärksammade att herr Torsten Andersson i sitt första inlägg, som jag delvis hörde, gav sig in på att ge några glimtar från den amerikanska utvecklingen på detta område. Den leder oneligen i erinran hur utvecklingen — inte bara i Amerika utan även i vår och i andra världsdelar — försiggår på mycket likartat sätt, ja är av enhetlig natur. Tendensen är för närvarande den, att folk lämnar storstadens — stenstadens

Om utredning rörande storstädernas begränsning

— område och i stället bosätter sig i kransbebyggelser omkring storstäderna. Det är en företeelse, som herr Andersson mycket riktigt antydde i sitt första anförande, som under de senaste årtiondena i hög grad har kännetecknat den amerikanska utvecklingen. Men om vi tänker rätt efter, kan vi konstatera att detta är en tendens som för närvarande också kännetecknar ett stort antal av våra svenska industristäder. Det sammanhänger naturligtvis med svårigheterna att under byggnadskvoternas tvång få en tillräcklig bostadsbebyggelse i gång inom de egentliga stenstäderna. Detta leder till att bosättningen sker en halv mil eller en mil från städerna. Man kan nog säga att det här till att börja med var fråga om mer eller mindre improviserade villastäder, men dessa ordnas nu med större målmedvetenhet. Man har nämligen kunnat konstatera, att folk är intresserade av att välja en dylik form av bosättning, även om vederbörandes arbetsplatser är belägna i den närliggande staden.

Jag minns att jag hade uppe detta ämne till diskussion under den senaste valrörelsen. Jag märkte då, när jag kom i kontakt med folk på olika platser, att det fanns ett verkligt stort intresse för denna sak, därför att var och en kunde knyta an till näraliggande erfarenheter i respektive bygder.

Jag tror alltså att det på detta område är en utveckling i gång, som är av mer eller mindre automatisk natur. Den är ytterligt intressant, och resultaten av denna nya uppläggning av bosättningen, sedda i samband med den äldre stadsbebyggelsen, har nog inte ännu helt gett sig till känna utan bör avvaktas.

Just på grund av denna utveckling kommer nog åtskilliga av våra landsbygdkommuner, särskilt de som kommer att vara belägna i kransområdena kring våra städer, att få den påspädning av sitt skatteunderlag som de av begripliga skäl förstar efter. Hur det sedan går i mera avlägset belägna bygder är ett särskilt problem; i det fallet tror jag inte det finns mycket att göra. Vi har nog att i stort sett räkna med en sam-

manläggning av befolkningen i vissa större befolkningsområden kring en industriell verksamhet, lokaliserad till städer eller större tätorter som kärna.

Den utvecklingen befordras av våra egna åtgöranden i detta hus på olika områden. Jag skulle som exempel kunna nämna skolpolitiken, som ju också befordrar en utveckling i denna riktning, därför att den av naturliga skäl i sin uppläggning måste ta särskild hänsyn till centralskolornas placeringsorter.

Herr Jansson har framhållit några av de synpunkter, som utskottet har gjort sig till tolk för, varför jag inte behöver tränga så djupt in i ämnet, som jag ursprungligen trodde skulle bli nödvändigt, med utgångspunkt från utskottets yttrande. Jag vill emellertid inlägga en mild gensaga, när herr Andersson här söker göra gällande att samtliga de remissinstanser, som yttrat sig i detta fall, med hänförelse skulle ha slutit upp kring motionärernas önskemål. Det kan man knappast säga; de har uttryckt en allmän sympati — liksom också utskottet gjort — för motionens syfte, men det göres vissa distinktioner, bestående däri att man påpekar skillnaden mellan forskning och utredning. Denna uppdelning skyntar t. ex. i arbetsmarknadsstyrelsens yttrande och understryks särskilt i Industriförbundets remissvar över motionerna. Industriförbundet påpekar att först måste med denna fråga sammanhängande problem grundligt utredas enligt vetenskapliga metoder. Sedan detta skett eller, som det ordagrant heter, »först sedan dessa grundläggande problem närmare belysts genom efter vetenskapliga grunder bedriven forskningsverksamhet, är det enligt Industriförbundets uppfattning någon mening i att utreda», d. v. s. att göra frågan till föremål för en parlamentarisk utredning.

Man skall ha fakta klara för sig, så att folk kan bedöma dessa. Annars skulle det bara betyda, att man tillsatte en parlamentarisk utredning, som eventuellt blev utgångspunkten för vissa äskanden om pengar till vetenskaplig forskning.

Liknande synpunkter anlägges också

Om utredning rörande storstädernas begränsning

av Stockholms handelskammare. Svenska landskommunernas förbund yttrar sig försiktigt. Det lovar ingenting bestämt, utan vill avvakta infordrade remissyttranden över långtidsutredningen.

Sedan har utskottet självt i sitt yttrande framhållit en väsentlig sak, som herr Jansson kanske inte markerade så som den är förtjänt av, nämligen att hela denna förreteelse är internationell till sin natur. Följaktligen är det av stort intresse att Europarådet har tillsatt en kommitté med uppdrag att verkställa en för hela världsdelen gemensam utredning om dessa spörsmål. Det kunde därför vara skäl, innan vi själva ger oss i kast med denna sak, att via detta forum erhålla en allmän översikt över problemet. Därvidlag är det att lägga märke till att på det internationella området, där man av naturliga skäl har detta problem mera in på livet än vi har, har forskning och vetenskapliga undersökningar varit i gång sedan länge.

Utskottet framhåller också att även Kungl. Maj:t sedan ganska lång tid tillbaka tagit initiativ på detta område. Det gör att man ställer sig tveksam till att förorda ytterligare en utredning. Beredningsutskottet är ju till för att avvärja dylika risker, att undvika, att den ena utredningen griper in på den andras område, så att det blir ett tårta-på-tårta-arbete.

Beredningsutskottets uppgift är som sagt — åtminstone har jag uppfattat den så — att avvärja dylika risker, och den uppgiften har utskottet, enligt vad jag kunnat finna, fyllt på ett måttfullt sätt i detta sammanhang. Jag tror att det är ganska svårt att jäva dess argumentering, som icke är på något sätt fientligt inställd mot de syften, för vilka motionärerna gjort sig till talesmän, men som dock leder till konklusionen att man i dagens läge bör vänta och se.

Herr WOLGAST (bf):

Herr talman! I mitt anförande talade jag något om beredningsutskottets inställning till motionen, och här kommer herr Arrhén och lägger fram för oss beredningsutskottets program för sin verk-

samhet. Han säger att beredningsutskottet skall avvärja varje begäran om utredning. Jag tycker, herr Arrhén, att det låter litet egendomligt. Så har jag inte uppfattat mitt medlemskap i beredningsutskottet, men det är kanske riksdagens mening att det skall så vara. Man får ju ett intryck av det, då man finner att våra utskottsutlåtanden ständigt kommer på sladden. Det är, tror jag, nu femte gången som detta utlåtande slänges undan. Därför förvänar det mig inte att man får den uppfattningen, att vi skall sitta i utskottet för att säga nej. Jag får emellertid opponera mig mot en sådan inställning till utskottsarbetet. Vi kan också säga ja. »Avvärja» tycker jag var ett mycket kraftigt ord, herr Arrhén.

Herr Arrhén citerade även yttrandet av Svenska landskommunernas förbund. Det står där: »Remissyttrandena över betänkandet bör avvaktas innan ställning toges till frågan om den föreslagna utredningen.» Ja, så mycket står det här, men om man läser yttrandet, som inte är refererat i sin helhet i utskottets utlåtande, står det någonting annat, nämligen att förbundet inte avgivit något yttrande över långtidsutredningens betänkande och därför ansett sig förhindrat att avge något yttrande över det föreliggande förslaget. Här citerade nog herr Arrhén inte riktigt rätt. Jag har också uppfattat det så, att man skulle kunna driva en utredning på det sättet att man tillät utredningen att göra en vetenskaplig forskning och inte säger att det skall vara vetenskaplig forskning först och utredning sedan. Jag förstär inte, varför inte dessa saker skall kunna kombineras. Det sker ju ganska ofta när det gäller utredningar.

Herr Jansson talade om att Stockholms stad växer, och att det inte var onaturligt, om man tänker på förhållandena i alla andra städer. Jag har förut varnat för att man här skall försöka sig på några diskussioner, om det exempelvis är dyrare att bygga ut trafikmöjligheterna i Stockholm än i en landsort. Jag tror att man inte kan träffa något avgörande om det ena eller det andra, innan man närmare sett på den saken.

Om utredning rörande storstädernas begränsning

Sedan tycker jag att herr Janssons yttrande var mycket bra. Jag sade ju att när man vågar resonera om Stockholm, är det precis som om man närmade sig den sköna i den mycket otrevliga avsikten att förolämpa Mälardrottningen, och då säger man att detta väl är en sak som vi egentligen inte har att göra med. Ungefär så menade herr Jansson. Han säger ju att man måste se på denna stora stad med den stora stadens egna ögon; man skulle vara genomträngd av det egendomliga väsens egenart, som man kunde kalla för Stockholms stad, och när man fått det i blodet kan man med de rätta kärleksfulla ögonen bedöma hithörande förhållanden. Den utomstående skall däremot helt lägga ned sin talan. Så ungefär fattade jag uttrycket, att man skall se på storstaden med storstadens egna ögon. Nu är det ju möjligt att man inte har gjort det. Jag skulle emellertid vilja fråga: Regionplanenämnden har väl ändå gjort det? Den om någon ser väl på storstaden med storstadens egna ögon — det kan väl inte bortresoneras — ty det är ju just detta organ för Stockholms stad med förorter som skall träffa de slutliga avgörandena hur det hela skall planeras, och den talar om en förutsättningslös och vetenskaplig undersökning av orsakerna till storstädernas växande och om denna utvecklings samhällsekonomiska, närings- och stadsbyggnadsmässiga och sociala konsekvenser. Nämnden har således inte så värst mycket emot att en sådan utredning kommer till stånd, och den förstår väl mer än andra vilka svårigheter som möter. Därför tror jag nog att även om man kanske inte har de speciella ögonen för storstadens problem, må det tillåtas en att ändå anse att en utredning skulle vara välbehövlig för alla parter.

Herr **ARRHÉN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju tråkigt att höra, att herr Wolgast blev så nedstämd av mitt yttrande om allmänna beredningsutskottets arbete och uppgift. Jag tror emellertid att han kanske tolkade mig litet för fränt. Det är allmänt bekant,

att till detta utskott hänvisas alla motioner som begär utredning. Allmänna beredningsutskottets primära uppgift måste då vara att till en början se efter, huruvida icke den begärda nya utredningen redan täckes av befintliga utredningars arbetsuppgifter. Det är en tämligen maktpåliggande uppgift man därmed pålägger utskottet, eftersom vi för närvarande har, jag skulle tro, uppåt 200 utredningar i funktion. Av kostnadsskäl och andra orsaker är statsmakterna naturligtvis inte intresserade av att sätta i gång utredningar i onödan. Man vill undvika ett tårta-på-tårta-arbete, som jag nyss uttryckte det. Jag har alltså inte på något vis yttrat mig ringaktande om beredningsutskottets höga uppgift i dessa sammanhang. Den kräver en stor förmåga av omdöme och överblick.

Det är vidare riktigt, som utskottet har påpekat, att själva problemet redan är föremål för behandling, i den mån det skulle innefatta åtgärder mot den s. k. flykten från landsbygden. Det är vidare upptaget i den pågående stora utredningen angående decentralisering av den statliga verksamheten. Ett flertal utredningar behandlar vissa kommunikations- och elkraftfrågor, såsom utskottet nämner på s. 11 i utlåtandet. Utskottet hänvisar också till 1953 års trafikutredning. Som en mer internationell bakgrund till det hela nämner man slutligen de utredningar på detta område, som pågår i Europarådets regi. Jag tycker att detta på ett ganska bindande sätt visar, att vi har garantier för att dessa spørsmål i framtiden kommer upp till allvarigt bedömande även hos oss.

Jag ber fortfarande, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **JANSSON, ERIK**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det förvånar mig att herr Wolgast riktade sig mot den tanken att utskottets uppgift är att avvärja utredning. Jag vill bara göra den lilla reflexionen: Hur skulle hela utredningskvarnen i vårt land se ut, om inte utskotten toge såsom en av sina väsentliga

Om utredning rörande storstädernas begränsning

uppgifter att avstyrka motioner som föreslår utredning? Det kommer ju hundratal sådana motioner varje år.

Vad sedan beträffar remissyttrandena om en utredning i denna speciella fråga, skulle jag nog vilja säga både till herr Andersson och till herr Wolgast, att ni skall åberopa regionplanenämndens yttrande med en viss försiktighet, ty det är sällan man ser, att tankegångarna i en motion blir så nedgjorda av en remissinstans som just i det yttrandet beträffande motionen här. Regionplanenämnden ställer sig inte främmande till tanken på en utredning, men avvisar praktiskt taget helt motionärens motivering för en sådan utredning.

Det gör också utskottets majoritet. Jag och flera med mig är ingalunda främmande för önskemålet om en utredning på detta område, och jag gör knappast något avslöjande, om jag säger att jag personligen i utskottet tillhörde dem som var mycket positivt inställda till motionen. Vad meningarna delade sig om var egentligen tidpunkten för en sådan utredning. Vi vill se resultaten av pågående utredningar och närmast avvakta bearbetningen av remissvaren beträffande långtidsutredningens betänkande. Något annat är det inte delade mening om.

För min del vill jag till sist bara tillägga, att det inte alls är omöjligt att fler motioner kommer att begära utredning om storstadsproblemen, men det kan ju tänkas att motiveringarna då kommer att skilja sig från de ensidiga landsortssynpunkter, som har förts fram i denna motion.

Herr **JONSSON, JON**, (s):

Herr talman! Jag har inte haft tillfälle att lyssna till hela debatten och skall därför inte gå in i någon polemik, men då jag är mycket intresserad av denna fråga och har sysslat något med den, skall jag be att få anföra några synpunkter.

Inledningsvis vill jag säga, att jag inte tror att det är riktigt att begränsa en

utredning av dessa frågor till problemet Stor-Stockholm och frågorna om ungdomens trivsel och utkomstmöjligheter i storstaden och om hur man på bästa sätt skall påverka strukturutvecklingen och genomföra sociala anordningar av olika slag. Är det inte bättre att stämma i bäcken än i ån? Vi skall väl ändå inte försöka sätta upp något slags stadsmur kring Stockholm och andra stora städer för att söka mota bort dem som strömmar till storstäderna, utan vi bör väl närmast observera problemen ute på landsbygden, de krafter som där verkar och som medför att så många människor, främst unga, lämnar landsbygden och strömmar in till storstäderna.

Jag är fullt medveten om att detta hänger ihop, men jag tror inte att vi bara skall se på den ort där folk hamnar utan också på utvecklingen och förhållandena i de bygder, från vilka människorna bryter upp. Vi är ju alla fullt medvetna om att det försiggår en stark uttunning av landsbygdens befolkning, och alla vi som bor på landsbygden och sysslar med dessa problem vet att det skapar stora svårigheter som sannerligen inte är så lätta att komma till rätta med.

Men när det gäller vidtagandet av åtgärder för att söka komma till rätta med dessa problem så tror jag inte att man kan vinna så mycket genom att utreda förhållandena enbart i Stor-Stockholm, utan vid mina funderingar över dessa frågor har jag kommit till resultatet, att man nog måste företaga vissa regionala undersökningar. Jag tror att det är av stor betydelse, på vilket sätt man i stor kommunerna och i de mindre landsortsstäderna ordnar med sysselsättningsmöjligheter, ty det bör finnas möjligheter att om industrier, hantverk och serviceanordningar kan förläggas till vissa tätorter, så kan dessa suga upp befolkningen så att man inte bildligt talat med detsamma tar flygplanet från hembygden till Stockholm utan stannar kvar och får sysselsättning, service och trivsel i en sådan tätort.

Vissa utredningar härom pågår — såsom det påpekats — redan dels inom kommunerna, dels inom länen. Lands-

Om utredning rörande storstädernas begränsning

tingen har därvidlag en stor uppgift att fylla.

För några år sedan väcktes från bondeförbundshåll motioner om att det skulle inrättas en socialpsykologisk institution vid lantbrukshögskolan i Ultuna. Jag tillhörde dem som gick på avslag på motionen men fick i jordbruksutskottets utlåtande intaget ett uttalande om att det borde företagas särskilda undersökningar om hur de samhällspsykologiska förhållandena och krafterna verkar på landsbygden. Denna utredning borde helt koncentreras till universitetets institution. Jag har verkligen förvånat mig över att professor Segerstedt, som är chef för institutionen, inte mer aktivt sökt bygga ut den. Det har visst funnits en amanuens som sysslat med undersökningar av landsbygdsfrågorna. Det är här som jag tycker att en utbyggnad borde ske. Jag förvånar mig över att herr Wolgast kan säga, att här skall vi ha en utredning som skall syssla med stockholmsproblemet och samtidigt bedriva vetenskaplig forskning om det. Det kan jag inte förstå, ty vetenskaplig forskning varken börjar eller tar slut utan är som en fortlöpande kedja med uppgift att undersöka de skeenden som försiggår. Men om man vill koncentrera sig på och få till stånd en upp rustning av denna forskningsinstitution vid universitetet, så tror jag att man gör en mycket god gärning, ty kan man undan för undan spåra upp och komma underfund med de krafter som får ungdomen att flytta från landsbygden till städerna, kan man också få en vägledning om vilka praktiska åtgärder man skall vidtaga för att söka få ungdomen kvar på landsbygden.

Jag har vid mina funderingar i denna fråga kommit fram till att vi bör hjälpa ungdomen att göra vissa omvärderingar av yrkesuppgifterna och av trivselförhållandena. Inte minst bör man lära ungdomen att värdesätta arbete och bostad ute i fria naturen i stället för att bo efter cementerade gator.

När jag var hemma i påsk, för att ta ett exempel, fick jag sällskap på bussen med en bondhustru från min födelse-

bygd, Ovanåker. Jag började fråga henne hur hon hade det med sina söner. Två av dem är bönder, men den yngste, Erik, har annan sysselsättning. Han har kontorsarbete. Då jag frågade henne litet närmare om sönerna, så talade hon först om att de två äldsta var välbärgade bönder. Men Erik då, frågade jag. Jo, svarade hon, kan du tänka dig att han har kommit så långt, att han har en sysselsättning som gör att han får ha krage på sig när han arbetar. Det är denna uppskattning av manschettyrkena — han kan ha krage på sig — som gör att vi bör hjälpa ungdomen att få till stånd en omvärdering av arbetsuppgifterna, så att man får en riktig värdesättning av ett gott hantverk och ett gott kroppsarbete. Nu tror jag att genom den förbättrade yrkesutbildning och det som kommer att ske allteftersom den nioåriga skolan med sina praktiska linjer utvecklas, kommer man med den ökade yrkesskickligheten också fram till en högre värdering av de praktiska yrkena, och det medför att man får större förutsättningar att kunna hålla ungdomen kvar ute på landsbygden.

Jag har med största intresse studerat särskilt förändringen inom skogsarbetarkåren. Jag har under den tid jag varit bonde sedan snart 30 år varit medlem av skogsarbetar- och flottningsarbetarförbunden, och jag vet hur förhållandena där var tidigare och jag vet hur de är nu. Jag måste säga att det skett en väsentlig förändring i den uppfattning om skogsarbete, som de skogsarbetare nu har som bor i allmänna och av bolag, och jag hoppas även av enskilda skogsägare, inrättade skogsstationer och skogsförläggningsorter, där de har goda bostäder. De känner sig där mera människovärdiga och mera likvärdiga med andra samhällsgrupper, och det ligger därför nära till hands att tänka att han gärna stannar kvar i skogsarbetet och ändå känner sig som en uppskattad medborgare. De psykologiska synpunkterna spelar här stor roll. Detta är ett betydande uppfostningsproblem och därför är det yrkesundervisning och en omvärdering av uppfattningarna om yrken och syssel-

Om utredning rörande storstädernas begränsning

sättningsort, som måste till, om vi verkligen skall kunna åstadkomma en förändring härvidlag.

Jag vill sedan, om man nu kommer dit-hän att samhället skall vidta vissa åtgärder, till reservanterna ställa den frågan: Hur långt är man villig att gå? En av de mest betydelsefulla frågorna gäller väl industriens lokalisering. Vi har nu inom arbetsmarknadsstyrelsen en avdelning som sysslar med dessa rådgivningsfrågor. Men om man läser de yttranden, som finns i motionshäftet, framgår därav att det från företagarhåll sägs att man visst är glad över upplysning och rådgivning, men man säger: »Kom inte och bestäm var vi skall förlägga våra industrier och företag, ty vi måste ta hänsyn till rent ekonomiska förhållanden och inte bara till önskvärda lokaliseringsproblem!» Om vi inte är beredda att vidta tvångsåtgärder för att dirigera industrien och dirigera bebyggelsestrukturen och bebyggelsens utveckling vill jag fråga: Vart kommer vi då med en utredning?

Jag kommer, herr talman, efter detta resonemang fram till att en av de viktigaste uppgifterna är att vi kan få till stånd en samhällspsykologisk undersökning av de krafter, som verkar på det sättet, att folk flyttar från landsbygden. Vi bör undersöka vilka möjligheter vi har via tillståndsgivningen när det gäller bebyggelseområde, via rådgivning och sådant när det gäller lokalisering av industrien och även när det gäller förläggning av de institutioner och styrelser och övriga anläggningar, som staten förfogar över, att motverka flykten från landsbygden.

När det gäller utredningar anser jag emellertid att det är riktigt och nödvändigt att man inom länen — länen är ju betydande administrationsområden — och inom landstingen, som har en stor bestämmanderätt, och inom kommunerna, ty när det gäller verkställighetsåtgärder på samhällets område skall ju besluten fattas genom dessa organ, företar de överväganden, som skall ske.

Till sist tror jag att det är nödvändigt att statsmakterna på olika sätt söker un-

derlätta för länens organ och för de kommunala organen att vidta åtgärder för att motverka flykten från landsbygden, som jag tror håller på att gå för långt och som det är ett samhällsintresse att söka hindra.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (bf):

Herr talman! Jag ber bara att få uttrycka min glädje över att herr Jonsson har en ytterligt positiv inställning till dessa frågor. Jag satt bara och i mitt stilla sinne rekapitulerade vad som hänt under de gångna åren.

Den regionala planering, som herr Jonsson talade om och ansåg var så nödvändig, föreslogs från bondeförbundshåll i en motion år 1953, där man redogjorde för de erfarenheter som man vunnit inom ett visst regionplaneområde och där man påvisade att det var möjligt att inom regionplaneringens ram lösa förutsättningarna för en lokalisering och en befolkningsfördelning efter förnuftigare grunder. Denna motion vann ingen förstärkelse i riksdagen.

Det finns anledning att erinra om en annan stor bondeförbundsframstöt ett par år senare i denna fråga. I detta fall var det fråga om en kartläggning av hela problemet, men denna framställning gav inte något direkt resultat. Jag vill erinra om att för två år sedan väcktes från bondeförbundshåll en motion, i vilken krävdes en allmän översyn av förvaltningen och eventuellt en decentralisering av denna, vilket regeringen nu beslutat om. Inte heller denna motion vann riksdagens bevägenhet.

Denna gång frågar herr Jonsson, varför man skall ta upp en diskussion ur den synvinkel, som motionären har gjort. Jo, helt enkelt därför att man trodde sig kunna lura den vaksamma opinion, som är representerad av beredningsutskottet och få den att nappa på en utredning. Men inte ens detta gick. Jag får säga att jag många gånger fått höra att man är en ropandes röst i ök-

nen. Med beklagande finner jag att även herr Jonsson måste tillhöra denna kategori.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talman, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wolgast* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talman förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wolgast* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 41.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. storstockholmsområdets administration

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om åstadkommande av en arbetsduglig administrativ enhet för det s. k. storstockholmsområdet.

I två likalydande till allmänna beredningsutskottet hänvisade motioner I: 95 av herrar *Lundström* och *Aastrup* samt II: 66 av herrar *Carlsson* i Stockholm och *Dahlén*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om snara åtgärder i syfte att åstadkomma en arbetsduglig administrativ enhet för det s. k. storstockholmsområdet, varigenom möjlighet skulle skapas bl. a. till snabb lösning av bostadsfrågan, trafikproblemen, tillgången på skolor och sjukhus och andra i motionerna omnämnda frågor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 95 och II: 66 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Lundström* och *Nihlfors*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 95 och II: 66 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Tillsammans med en kamrat har jag fogat en reservation till detta utlåtande. Den reservationen är så pass utförlig, att jag endast med några få kommentarer skall ytterligare motivera min inställning.

Allmänna beredningsutskottets majoritet och reservanterna är helt ense i två väsentliga avseenden, dels därom, att viktiga problem måste lösas för att man skall komma till rätta med de svårigheter som berörs i dessa motioner, dels också därom, att det är glädjande att samarbetet mellan Stockholms stad och

Ang. storstockholmsområdets administration

kringliggande kommuner hittills utvecklat sig så väl. Ingen tvekan råder ju om att samverkan från ömse sidor på frivillighetens grund är det lyckligaste sättet att komma till rätta med gemensamma svårigheter. Frågan är bara, om det i detta fall i längden är möjligt, och det är här som utskottsmajoriteten och reservanterna har mycket skilda meningar.

Utskottet finner att det inledda samarbetet för att lösa bostadsbyggandet och andra därmed sammanhängande spörsmål har visat sig så lovande, att det säkerligen är fullt tillräckligt för att nå erforderliga resultat. Reservanterna befarar att problemen med tiden blir så betydande att samarbetet, sådant det har upplagts, så småningom kan komma att köra fast. Vill man i ett sådant läge inte försena den av alla önskade utvecklingen, så är det klokt att söka finna alternativa eller kompletterande utvägar till en lösning av frågorna redan i god tid. Hur framgångsrikt ett frivilligt samarbete än kan vara på planlägningsstadiet, är det ju inte där svårigheterna reser sig, utan som flera remissmyndigheter så riktigt konstaterar, sker detta när det blir fråga om att nå praktiska resultat och att förverkliga planerna.

Här har nu framlagts ett aktionsprogram som i och för sig är utmärkt, även om jag personligen anser att det är otillräckligt. Men hur går det, när man skall realisera detta program? Om det t. ex. befinnes att man skall göra en väsentlig utbyggnad i en viss kommun och detta inte är möjligt utan att en betydande del av investeringarna betalas genom skattehöjning i den kommunen, kommer då denna kommun att fullgöra de erforderliga utbyggnaderna? Det är inte säkert. Det är inte otroligt att man hesiterar och ber att få dröja ett slag, och så förskjuts planen. Det är i sådana lagen som det behövs ett enhetligt administrativt organ, vilket är handlingskraftigt och besitter erforderlig kompetens på hela det berörda området samt kan lösa även svåra ekonomiska spörsmål.

Mig förefaller det dessutom som om just de, som har utarbetat aktionsprogrammet, också är på det klara med att

ett nytt administrativt organ kommer att erfordras i ett sådant fall. Det framgår av de uttalanden som görs i aktionsprogrammet.

Nu säger man i utskottet: »Om samarbetet, sådant det har uppdragits i fråga om bostadsbyggande, gator, ledningar o. s. v., spricker, då kan den utredning bli behövlig som motionärerna önskar.» Jag befarar att det skulle innebära årslånga förseningar, om man satte i gång med en utredning först då. Detta är ett skäl till att jag i reservationen har förordat att man skall försökta ta upp detta problem till en gemensam undersökning med det snaraste. Jag förutsätter givetvis att de berörda parterna skulle vara väl representerade i en sådan utredning, men eftersom det finns många olika parter, är det lämpligt att staten tar initiativet till en dylik utredning. Går det bra, slipper man att tillgripa någon ny administrativ enhet — kommunalförbund eller vad det kan vara — då är det så mycket bättre, då är ingen skada skedd. Men behövs det en vacker dag ett sådant organ, är det bättre att frågan är utredd i förväg.

Nu kan man ju fråga sig, som en del har gjort, om detta är ett riksdagsproblem. Är det inte en lokal angelägenhet? Jag tror att storstockholmsområdet är för landet så pass betydelsefullt och problemen så stora, att det måste vara ett riksintresse att man kan komma till rätta med dem. Det är, såvitt jag har kunnat läsa remissinstansernas yttranden rätt, en uppfattning som också delas av flera av dem. Den delas likaså av långtidsutredningen som ju egentligen har levererat en del av materialet till denna motion. Även statsrevisorerna har i en skrivelse berört dessa förhållanden.

Jag ber i övrigt att få hänvisa till reservationen. Statsrevisorernas skrivelse, tillkomsten av den nya lagen om kommunalförbund och annat gör att reservanterna anser sig kunna föreslå att man endast skall översända frågan till regeringen för att denna skall pröva den i dess stora sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta reservanternas förslag.

Ang. storstockholmsområdets administration

Herr JANSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Liksom i den förra frågan kan man inledningsvis bara konstatera, att den nu aktualiserade frågan ingalunda är ny, i varje fall inte för befolkningen i Stockholms förorter. Gång på gång har frågan tagits upp. Det har ibland talats om administrativ enhet. Det har ställts krav på inkorporeringar och gjorts sådana, det har diskuterats om storlandsting o. d. Frågan var senast uppe till riksdagens prövning år 1953, då riksdagen godkände ett utlåtande av statsutskottet, som den gången avstyrkte motionen med det påpekandet, att ett samarbete hade börjat mellan Stockholm och dess förorter och att man ville avvakta resultatet av detta, innan någonting gjordes.

Det har gått några år sedan dess, och vi kan i dag konstatera att det har gjorts mycket stora framsteg i fråga om förhindelserna och samarbetet mellan Stockholms stad och dess grannkommuner. Det är beklagligt att man, samtidigt som man kan konstatera detta, skall behöva bevittna en ny framstöt från Stockholms stad — eller kanske från vissa grupper i Stockholms stad.

Det har som sagt skett en hel del under senare år. Den tidigare misstänksamhet, som förortskommunerna otvivelaktigt hyst gentemot sin storebror, har mer och mer försvunnit, och den är nu praktiskt taget borta. I detta ögonblick aktualiseras frågan på nytt.

Jag vill bara påminna om att det bedrives ett framgångsrikt samarbete på en rad olika områden. Man kan säga att detta samarbete anknyter till tre olika huvudorgan. Vi har regionplaneförbundet när det gäller den översiktliga planläggningen av huvudstadsregionen, vi har Stor-Stockholms planeringsnämnd, som tar upp frågan om bostäder, arbetsplatser, kommunikationer och övriga stadsbyggnadsmässiga huvuduppgifter i stockholmsområdet, och vi har Stockholms stads och Stockholms läns landstings gemensamma förhandlingsdelegation när det gäller sjukvården. På alla väsentliga punkter råder ett väl organi-

serat samarbete, där dessa frågor är föremål för prövning. Jag vill ännu en gång understryka, att samarbetet är mycket förtroendefullt. I alla remissvar — och de har varit rätt omfattande även i denna fråga — hänvisas också till detta samarbete.

Nu kan man fråga sig: Vad syftar egentligen denna motion till? Vad är det som ligger bakom talet om en administrativ enhet? Det är denna ovisshet som gör, att vi alla, som i dag är aktivt engagerade i dessa samhällsfrågor, känner stor olust inför den framstöt som har gjorts. Om kravet på utredning bifölles, skulle det medföra en allmän osäkerhet inför det arbete vi nu håller på med. Man skulle fråga sig, om det är någon idé att fortsätta, och man skulle fråga sig, vad som kan komma att hända.

Nu säger motionärerna, att talet om att en utredning skulle verka störande på det pågående samarbetet är en orimlighet. Jag skulle vilja fråga herr Lundström, varpå han bygger sin uppfattning att det skulle vara en orimlighet? Man kan på sin höjd säga, att herr Lundström och någon mer tycker att det är orimligt, men man kan å andra sidan helt enkelt konstatera att bland dem, som aktivt deltagit i detta arbete, anses förhållandet vara det motsatta. Jag behöver bara peka på de remissinstanser, som har med de direkt berörda parterna att göra. I Stockholms stadskollegium är majoriteten emot motionen. Alla instanser inom Stockholms län avstyrker. Medlemmarna i Stockholms läns förvaltningsutskott — av vilka fem finns i denna kammare, representerande fyra olika politiska partier — är samtliga överens om att ett tillstyrkande av motionen skulle skapa den olust som vi här har talat om.

Det är, herr talman, till sist bara att konstatera, att när båda parter äntligen kommit in i ett gott samarbete, nödgas vi bevittna att det läggs fram ett krav, där det sägs ordagrant: »Kravet på en administrativ enhet blir därför allt angelägnare och initiativet måste därför komma från statsmakterna.» Man ropar alltså på statsmakternas ingripande i ett

Ang. storstockholmsområdets administration

läge, där vi kommit underfund med och kommit överens om att vi bäst själva klarar våra problem.

Jag tror vi har en möjlighet att se till, att de eventuella skadeverkningar en sådan framstöt skulle kunna få, avvärjes genom att riksdagen så enhälligt som möjligt sluter upp kring utskottets förslag. Jag kommer i det syftet, herr talman, att begära både votering och rösträkning för att visa, att den grupp inom Stockholm, som i detta läge gör denna framstöt, verkligen är så isolerad som man tror att den är.

Herr WOLGAST (bf):

Herr talman! När vi behandlade denna fråga i beredningsutskottet, var vi tämligen eniga om att det var en fråga för Storstockholm. Då vi skulle ta ställning till den, var det en punkt som vi helst ville gå förbi, och det var frågan om hur det ställde sig med den kommunala självstyrelsen; man kan ju fråga sig, hur det skulle bli med en anslutning tvångsvis på det sätt som verkade vara meningen.

Vi hade vidare kunskap om att man på många håll får gå över kommungränserna för att söka samarbete. Jag har personlig erfarenhet av att det har gått mycket bra. I Blekinge håller vi nu på att gå ut över landstingsgränserna för att söka samarbete med inte mindre än tre av de omgivande landstingen, och det tycks ordna sig bra, så att vi kommer fram till positiva resultat. För de flesta av oss i utskottet stod det alltså klart, att man kan bedriva ett sådant samarbete på frivillighetens grund.

Vidare måste man här fästa sig i mycket hög grad vid vad som står i remissyttrandet ifrån storstockholmsdelegationen, till vilket alla stockholmsinstanser har anslutit sig, vilket också herr Jansson var inne på.

Även om man gjorde en sådan räjong kring Stockholm, finge man likväl sluta separata avtal med Stockholms läns landsting i fråga om sjukhusförvaltning och sådant, varav vi ser att området ändå inte skulle räcka till.

Alla de organ i stockholmsområdet, som sysslat med denna sak, uttrycker sig synnerligen skarpt då de förklarar, att enligt deras mening skulle en ytterligare utredning om Storstockholms administration i nuvarande situation kunna försvåra och försena genomförandet av planerade åtgärder och förhindra det nu pågående arbetet. Detta tror jag är för oss icke stockholmare fullt tillräckligt för att få oss att ansluta oss till den meningen, att motionen bör avslås — jag säger inte avvärjas, eftersom det finns fullkomligt klara motiv för att avslå den.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Storstockholms administration kommer förmodligen, om statsrevisorernas skrivelse leder till något resultat, under alla förhållanden att bli föremål för utredning. Jag har därför menat att man ju kunde bedöma frågan i samband med bedömandet av statsrevisorernas skrivelse. Jag tror liksom statsrevisorerna att någon utredning inte behöver medföra några orosmoment för de berörda kommunerna. I samtliga de fall jag känner till, där man har bildat kommunalförbund eller liknande sammanslutningar, har inte den kommunala självstyrelsen trätts för när på något sätt. Representanter från varje primärkommun har deltagit i besluten precis som man gör i liknande fall i en enskild kommun utan att det har betytt att man har trätt den kommunala självstyrelsen för när. Jag är också den siste, som skulle vilja medverka till någon sådan åtgärd.

Att jag här har ansett det lämpligt att staten tar ett initiativ beror helt enkelt därpå, att det är så pass många kommuner berörda och så pass många olika frågor det gäller, att det kanske är svårt att i erforderligt ögonblick ena sig om de åtgärder som kan komma att bli nödvändiga. Det är alltså inte något speciellt rop på staten att staten skall övertaga ansvaret eller något sådant.

Ang. storstockholmsområdets administration

Det är riktigt att det i Stockholms stad finns ett stort antal samarbetsorgan, men jag vill påpeka, att handelskammaren i sitt yttrande berört en kommunalbildning i Amerika. Amerika har ju flitigt citerats i föregående debatt. Där fanns det mellan en stad och dess kringliggande kommuner en mängd samarbetsorgan, nämligen inte mindre än 163 stycken. Det ledde ändå inte till att man lyckades klara problemen utan att vidtaga en särskild organisation.

Jag tror, herr talman, att om tiden väl får gå, är det mycket sannolikt att frågan en gång kommer att lösas i den riktning, som vi reservanter nu föreslår och som motionärerna har föreslagit. Jag är givetvis medveten om att det kommer att dröja någon tid; det kommer väl att dröja så pass länge, att man anser att det inte går på annat sätt.

Herr JANSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Endast en kort replik!

Det är klart att det kan tänkas att det så småningom kommer en utredning på initiativ av statsrevisorerna. Nu säger herr Lundström, att också detta kanske skapar irritation. Nej, det är en helt annan sak. Jag anser inte alls att det behöver skapa någon irritation, om statsrevisorerna begär en utredning. Vad som i detta fall är märkligt och som jag vänt mig mot är detta, att om jag accepterar att två parter förtroendefullt samarbetar, det sedan kommer representanter för den ena parten och begär en utredning. Det är det, som jag tycker är märkligt och som skapar irritation.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I detta fall tycker jag att det är fullständigt fel att göra en sådan uppdelning. Här finns 14 olika kommuner, och i vissa fall kommer det att finnas många skilda meningar när det gäller vissa speciella åtgärder, som måste vidtagas för en kommun. En kommun kan ha ett intresse och de andra 13 ett motsatt intresse. Jag kan därför inte alls

tillgodogöra mig den uppfattning, som herr Jansson har givit uttryck åt här.

Jag vill tillägga, att jag i denna fråga har uppträtt som representant för mig själv och för de kamrater, som skrivit under motionen, och inte som representant för vare sig Stockholms stad eller någon annan kommunbildning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jansson, Erik, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Jansson, Erik, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 13.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelse- å allmän plats, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott, Bidrag till folkpensioner m. m. samt Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Ang. förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag**

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 105, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 8 mars 1957, föreslagit riksdagen att, utom annat, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna en av järnvägsstyrelsen träffad överenskommelse om förvärv för svenska statens räkning av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock till Förvärv av aktierna i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag för budgetåret 1957/58 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 7 miljoner kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande mo-

tioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* m. fl. (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *von Seth* m. fl. (II: 568), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå dels förslaget att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna den föreliggande överenskommelsen om statsförvärv av Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock Kungl. Maj:ts förslag att under statens affärsverksfonder för budgetåret 1957/58 till förvärv av aktierna i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 568,

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av järnvägsstyrelsen träffad överenskommelse om förvärv för svenska statens räkning av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag;

II. till Förvärv av aktierna i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag för budgetåret 1957/58 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kr.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Domö*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Gerhard Nilsson* i *Gävle* och *Heckscher* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 451 och II: 568,

I. avslå förslaget att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av järnvägsstyrelsen träffad överenskommelse om förvärv för svenska statens räkning av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag;

II. avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Förvärv av aktierna i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag för budgetåret 1957/58 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

Ang. förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolagHerr **DOMÖ** (h):

Herr talman! Med hänsyn till tidpunkten för vår debatt inskränker jag mig till att säga att man i nuvarande samhällsekonomiska läge måste anse att en inlösen av denna järnväg tills vidare kan anstå. Det finns kanske många skäl för en inlösen, men mycket talar också mot en inlösen just nu.

Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till reservationen, som går ut på avslag på Kungl. Maj:ts framställning.

Herr **HESELBOM** (s):

Herr talman! Jag skall vara lika kortfattad som reservanternas talesman, herr Domö.

Jag vill endast konstatera att även reservanterna accepterar ett fullföljande av riksdagens beslut år 1939 om förenhetligande av järnvägsnätet. Reservanterna har inte heller gjort någon anmärkning mot villkoren för statens övertagande av Nynäsbanan. Det är endast tidpunkten som de anser vara mindre lämplig. Inte heller jag anser att tidpunkten är lämplig, ty enligt min mening borde förstatligandet av Nynäsbanan ha skett för åtskilliga år sedan. När så inte blivit fallet, måste man hälsa med tillfredsställelse att man nu lyckats nå en överenskommelse som kommer att möjliggöra den nödvändiga utrustning av banan som trafikanterna har rätt att kräva. Dessutom får man ju möjlighet till en rationalisering av järnvägsdriften, när banan nu inlemmas i de övriga järnvägslinjer som utgår från Stockholm.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **DOMÖ** (h):

Herr talman! Det skälet har vi hört talas om åtskilliga gånger tidigare. Det åberopades också, när staten skulle inköpa Roslagsbanan. Enligt vad jag kunnat finna, har statsförvärvet inte i någon särskilt hög grad påverkat Roslagsbanans skötsel eller de möjligheter för Stockholm som den föregående ärade talaran nämnde. Jag tror därför inte att detta är ett fullgiltigt skäl.

Herr **HESELBOM** (s):

Herr talman! Man kan inte utan vidare jämföra den smalspåriga Roslagsbanan, som utgår från en särskild station i Stockholm, med Nynäsbanan, som är bredspårig och har anslutning till statens järnvägars spårnät.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 115 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;

Nej — 15.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. bidrag till vissa engångsavgifter enligt SPA-reglementet

Herr *Söderquist* anmälde, att han vid den nu verkställda voteringen avsett att rösta ja men av misstag tryckt på såväl ja-knappen som nej-knappen, varför på omröstningstavlan markerats, att han avstått från att rösta.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. bidrag till vissa engångsavgifter enligt SPA-reglementet

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 159, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 29 mars 1957, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

I den kungl. propositionen hade bland annat föreslagits, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda statsrådsprotokoll förordats utfärda bestämmelser eller eljest besluta om bidrag

till vissa engångsavgifter enligt SPA-reglementet för övningslärare.

I anledning av propositionen hade väckts två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* m. fl. (I: 520) och den andra inom andra kammaren av herr *Thapper* m. fl. (II: 663), i vilka motioner hemställts, att riksdagen i anledning av proposition nr 159 måtte uttala, att det i propositionen begärda bemyndigandet rörande bidrag till vissa engångsavgifter enligt SPA-reglementet borde omfatta jämväl rektorer och yrkeslärare vid centrala verkstadsskolor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i tre särskilda, med A—C betecknade punkter. I punkten C hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 520 och II: 663 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört i fråga om bidrag till vissa engångsavgifter enligt SPA-reglementet.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Mot förslaget att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas utfärda närmare föreskrifter om bidrag till vissa engångsavgifter för övningslärare har utskottet intet att erinra. I anledning av det i motionerna I: 520 och II: 663 väckta förslaget att bemyndigandet skulle utsträckas till att avse jämväl rektorer och yrkeslärare vid centrala verkstadsskolor vill utskottet framhålla, att enligt vad utskottet inhämtat någon framställning av motsvarande innebörd som den i propositionen redovisade inte gjorts hos Kungl. Maj:t. Ehuru det i motionerna framställda yrkandet i och för sig inte synes sakna fog, är utskottet inte berett att tillstyrka att Kungl. Maj:t nu lämnas det begärda bemyndigandet. Det synes utskottet i första hand böra ankomma på Kungl. Maj:t att på grundval av förebringad utredning pröva det i motionerna väckta spörsmålet och för riksdagen framlägga det förslag, vartill förhållandena kan ge anledning. Utskottet föreslår, att riksdagen

Ang. bidrag till vissa engångsavgifter enligt SPA-reglementet

gen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet sålunda anfört.»

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! I detta ärende behandlas en motion, som är väckt av mig och några andra ledamöter av kammaren. Vi har yrkat att även för rektorer och yrkeslärare vid centrala verkstadsskolor staten — på samma sätt som skett tidigare och på samma sätt som för en mängd andra liknande befattningar, där staten i statsbidrag betalar hela lönen — skall svara för de engångsavgifter som erfordras enligt SPA-reglementet.

Utskottet har skrivit synnerligen välvilligt. Jag vill endast här konstatera, att det måste anses föreligga en direkt beställning av statsutskottet, vilken vi kan räkna med kommer att bli effektuerad. Det vore nämligen ganska orimligt, om man ur en större grupp med likartade anställningsförhållanden skulle plocka ut vissa befattningshavare. Jag vill sluta med att uttala den fasta förvisningen, att den anvisning, som statsutskottet här givit, så snabbt som möjligt blir effektuerad av Kungl. Maj:t.

I detta anförande instämde herrar *Andersberg* (s), *Rune Johansson* (s) och *Ragnar Bergh* (h).

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Som framgår av betänkandet, har utskottet inte på något sätt gått emot dessa motioner utan bara ansett, att frågan bör behandlas i samma ordning som andra liknande ärenden, alltså att den först bör komma under Kungl. Maj:ts prövning och därefter underställas riksdagen. Jag har annars samma uppfattning, som herr Mannerskantz här har givit uttryck åt, och anser att denna fråga bör ordnas.

Jag har icke annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr förste vice talmannen, att bevillningsutskottets betänkande nr 45 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 34.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 280, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ekonomiska villkor för rusdrycksutskänknigen, m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m., dels ock i dessa ämnen väckta motioner; samt

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och 33 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 288, till Konungen, angående ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 291, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för riksdagens ombudsmän.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.01.

In fidem
G. H. Berggren